

SVĚTOVÁ KNIHOVNA ČÍS. 1051-53.

MARIE VSEV. KRESTOVSKÁ:

TŘI POVÍDKY.

BABIČČINA VNUČKA. — PROSTÍ. —
OSLAVOVATELKA JMENIN.

Z RUŠTINY PŘELOŽIL

A. G. STÍN.

PŘEKLAD AUTORIZOVANÝ.

VLASTNÍM NÁKLADEM VYDAL J. OTTO V PRAZE.

Veškerá práva vyhrazena.

Tiskem Unie v Praze.

Úvodem.

Ruské krásné písemnictví nemůže se sice vykázati spisovatelkami, jež by měly tak zvučné jméno, jaké mají koryfeové ruského románu: Tolstoj, Dostojevskij, Turgeněv, Pisemskij, Gončarov, Saltykov-Ščedrin, Čechov, nemá spisovatelek, které by se mohly postavit po bok cizím spisovatelkám světového jména: G. Sandové, Eliotové, nebo polským spisovatelkám Konopnické i El. Orzeszkové a naši Boženě Němcové, nicméně má spisovatelky, jež na jevišti literárním dosáhly pěkného úspěchu. První místo mezi ruskými spisovatelkami náleží ovšem paní *Naděždě Dmitr. Chvoščinské-Zaiončkovské* (1825—1889), jež psala pod jménem *V. Krestovskij*-pseudonym a zjedнала si vážné literární jméno romány a novellami z provinciálního života, kde poněkud idealisovala utlačované „staré panny“, nejvíce však proslula v letech sedmdesátých romány: „Velká medvědice“ a „První boj“, jakož i sbírkou drobnějších povídek, napsanou „Album“. Její místo čestně zaujala

koncem let devadesátých *Marie Vsev. Krestovská* (1862—1910), dcera známého autora „*Petrohradských peleší*“, Vsev. Krestovského, jež projevila značné nadání v povídkách, uveřejněných v *Ruském Věstníku* 1885—86, k nimž čerpala látku z divadelního světa. Spisovatelka, jež chtěla původně se věnovati divadlu a debutovala se slušným úspěchem, kreslí divadelní svět prostě a srdečně. Již v těchto kresbách projevila zřejmé nadání ke psychologické analýsi, výtečnou znalost vnitřního světa žen a dívek, jejich citů, jejich poměru k mužům i zvláštností ženského života s jeho pro obyčejné lidi nepostizitelnými odstíny, které dovedla znamenitě reprodukovati. Svěžího jejího nadání všimla si ruská kritika, jež velmi lichotivě vyslovila se též o delších jejích pracích, o novelle „*Jarní bouře*“ (přel. K. Štěpánek), dotýkající se postavení dítek při různici rodičův, jakož i o románě z divadelního světa, nadepsaném „*Artistka*“ (1891), v němž vnitřní drama hrdinky podáno velice živě a vypukle. Jemnou analýsú dívčího srdce vynikají také další povídky: „*Babiččina vnučka*“, „*Sen v letní noci*“, „*Oslavovatelka jmenin*“ a jiné v IV. sv. Sebraných spisů. V nich zvláště obsah, idea i umělecké provedení spojeny v plnou harmonii.

Ale nejen charaktery ženské daří se M. Křestovské, nýbrž i obrazy dětské, zahřáté onou zvláštní teplotou, jež vane ze spisů jejích. Však také duševní svět mužů byl jí dobře znám, jak dokazuje výtečná novella „Syn“ (přeložená v Knihovně Zlaté Prahy, 1898) a povídka „Voplj“. V „Synovi“ vidíme jemnou analýsi otcovských citů starce, zbožňujícího syna, vidoucího v něm jedinou útěchu, pojednou však objevivšího, že syn, jímž žil a dýchal, není vlastně synem jeho. V povídce „Voplj“ pak jsou výtečně nakresleny sobecké pohnutky mužů, hrozná moc peněz, jež působí tolik zla, zvláště v ženském prostředí.

Škoda, že spisovatelka po tak slibných počátcích, provdávši se za E. Kartovceva, na dobro umlkla a předčasně zemřela.

BABIČČINA VNUČKA.

Jabiko nepadá daleko od jabloně

HLAVA I.

Babička Praskovja Kirillovna byla žena dobře zachovalá, ač jí bylo již šedesát let, nevysoká, ale silná, měla pravidelný, ducha-
plný a dosud hezký obličej, jehož hlavními
charakteristickými tahy byly tenký nos s hrbol-
kem a bystrý orlí pohled jiskrných ocelových
očí.

Chůzi Praskovja Kirillovna měla pevnou,
hlas jasný a zvučný. Vůbec v celé postavě
její bylo cítiti ženu pánovitou, kruté a ne-
pokorné povahy, ženu, která nezvykla podro-
bovati se, nýbrž podrobovati sobě jiné a celý
život prožila, jsouc sama sobě i hlavou i vlád-
kyní.

Ovdověvši velice brzo, Praskovja Kirillovna
po druhé se nevdala, ač ucházelo se o ni dosti
ženichův, nýbrž žila o samotě, bez radostí,
lásky a okouzlení, což při její kráse vyžadovalo
ne malého charakteru.

Ale Praskovja Kirillovna vážila si u žen
především ctnosti a jedině, čím časem dovol-

vala si pochlubití se před jinými, byla právě její stálá, neoblomná ctnost, jež jí nehradila za celý dlouhý život její.

Hned od mládí Praskovja Kirillovna nerada vyjížděla na návštěvy, však po smrti manželově téměř úplně přestala vyjížděti, obmezujíc se jízdami do koscelův a klášterů, jež byly v okolí jejich města, a řídkými návštěvami nečetných známých, kterých si nejvíce vážila.

Ale Praskovja Kirillovna, zařídívši si hned od mládí takový nudný a jednotvárný život, jak viděti, nenudila se a netrápila se životem takovým, nýbrž pro zábavu se obklopila různými příživnicemi a „Božími stařenkami“, jichž sice v duši nemilovala, ano jimž často se i posmívala, které však trpěla „bezděky z dlouhé chvíle“, jak se sama přiznávala.

Praskovja Kirillovna „bab“ vůbec neměla ráda i dávala přednost besedám s mužskými, majíc je za mnohem rozumnější a vážnější ženských; ale sotva mužští začali zbožňovati ji nebo jiné ženské, Praskovja Kirillovna ihned změnila milost ve hněv a byla proniknuta citem upřímného pohrdání a nevole k nim.

„Nesluší,“ říkávala, „rozumnému člověku běhati za ženskými, na to jsou hlupáci!“

Úplné úcty své, tím více však lásky Praskovja Kirillovna zřídka koho uznala za hodna, a s většinou zacházela s vysoka, na polo pohrdavě, na polo protektorsky, a bez pochyby

právě proto větší díl času trávila sama nebo s knihou, a čítávala, jak nutno spravedlivě vyznati, velice mnoho.

Ani synu svému, který po smrti jejího muže zůstal jí asi pěti-šestiletý, nedávala na jevo veliké něžnosti, zároveň však, nechtějíc ho svěřiti „cizím madamám“, kterých nenáviděla ještě více než svých „Božích stařenek“, sama ho vychovávala i připravovala za pomoci syna knězova do kadetní školy.

A od té doby nastaly s ním muky. Začalo to tím, že chlapec se učil tak špatně, že málem byli by ho vyloučili; a jen stěží všemožnými pravdami i nepravdami dotáhl to až do konce, ukončiv pak kadetní školu a sotva stav se důstojníkem, začal hrozně hýřiti, prohrávati v kartách, dělati dluhy a konec konců k úplnému úžasu Praskovji Kirillovny zamlouval si oženiti se s jakousi cikánkou.

Když se o tom dověděla Praskovja Kirillovna, tři dni nevycházela ze svého pokoje, nejedla, nepila, s nikým nemluvila, a bylo jen slyšeti, jak téměř bez přestání chodila po pokoji svou pevnou a odměřenou chůzí.

Čtvrtého dne konečně vyšla, na pohled dosti klidna a jen jako maličko ve tváři spadlá i sestárlá za ty tři dni a poručila, aby k ní zavolali podomka Silantije.

Silantij byl nizoučký, našedivělý, paní řádně zastrášený stařeček, jehož vzácnou

vlastností byla znalost písma, jíž on jediný lišil se ode vsí ostatní čeledi.

„Sedni si, napiš svůj stav i pojmenování dle otce!“ nařídila mu Praskovja Kyrillovna, když Silantij přišel do pokoje, nábožně se poznamenal znamením svatého kříže před obrazy svatých a pokloniv se téměř až k nohám milostpaní, stanul na prahu ve dveřích, neosměluje se vstoupiti dále svými ohromnými zablácenými botami.

Silantij velice se podivil ano i polekal takového rozkazu milostpanina i usadiv se na samý koneček stolice, počal, hekaje i vzdychaje napětím a horlivostí, pečlivě prováděti neohrabané kliky háky a jakž takž ne zcela správně napsal konečně:

Čeledín

sedlák Silantij syn Prokopije Zosima.

Praskovja Kirillovna stála za ním a hleděla mu přes rameno; když konečně dopsal, vzala papír, přečetla jej ještě jednou pro sebe a potom dala přečísti své hlavní příživnici Marii Semenovně, která byla tutéž v pokoji a dávno již zvědavě pozorovala i Silantije i Praskovji Kirillovnu, a rovněž nechápala, co si to stařena jen smyslila.

„Nu, dosti dobře, čitelně, porozumí tomu!“ pravila Praskovja Kirillovna, když Marie Semenovna, na polo znalá písma, stěží sice, přece však také přečetla Silantijův krasopis.

„Nyní však,“ obrátila se Praskovja Kirillovna k Silantijovi, jenž ne beze strachu čekal, co bude dále, „jdi domů a ještě dnes odpiš mladému milostpánovi do Moskvy, aby se již neosmělil mně ani dopisů psáti, ani na oči se ukazovati, tím méně pak aby si usmyslil přivézt ke mně svou manželku! Ať pak se již nehnevá: Já i s ním, i s jeho Militrisou Kirbitjevnu po svém způsobu naložím, nebudu dělat okolků! Tak mu odpiš, rozuměl jsi?“

Silantij překvapen přešlapoval s nohy na nohu, ani nevymýšleje, co by odpověděl na takové řeči milostpaniny.

„Rozuměl jsi?“ ptala se ho znovu Praskovja Kirillovna.

„Rozuměl jsem, milostpaní, rozuměl, jenom že... jak pak já... panský nevolník... mám svému milostpánovi...“

„A co si myslíš!“ hněvivě zvolala Praskovja Kirillovna, měříc ho celého svým hrozným pohledem. „Ztřeštil jsi se snad? Či nevidíš, před kým stojíš?... Komu jsi se osmělil odporovat?“

Silantij už nic neodpovídal, nýbrž pouze bojácně se krčil, přebíraje svými zastrupovatělými prsty čepici a po tichoučku vzdychaje.

„Táhni už, hlupáku, pryč!“ již milostivěji pronesla Praskovja Kirillovna, odvracejíc od něho konečně svůj pánovitý pohled. „A dělej, jak ti přikázáno, a hleď, aby ještě dnes k ve-

čeru byl dopis napsán, a dej pozor, abys tam nenapletl a nenalhal něco! Sice bude zle! Vy pak, Marie Semenovno, jděte a všem v domě řekněte, aby budoucně přede mnou nepřipomínali jména Nikolaje Jegoryče! Slyšíte?“

„K službám, matuško, buďte již klidna . . . nepřipomenou!“

A po těchto vysvětlivkách Praskovja Kirillovna vrátila se do svého pokoje, zavolala druhou svoji příživnici Kaliopu Kalistratovnu a nařídila jí, jak obyčejně, jakoby se nic zvláštního nepříhodilo, aby vykládala grand'patienci.*)

Chtěla-li stařena schválně ponížiti syna Silantijovým dopisem, či upřímně si myslila, že po tom, co se syn oženil s cikánkou, jí samé jest již to nedůstojno s ním si dopisovati — buď jak buď, avšak i všechny následující dopisy synovy, nerozpečetujíc jich, ihned posílala zpět, nařizujíc pokaždé, aby týž Silantij psal adresu na obálky.

Tak minula čtyři léta, a co se dalo za tu dobu v duši Praskovji Kirillovny, tesknila-li po synovi čili nic, nebylo známo nikomu; na pohled zůstávala právě takovou jako dříve, nikdy ani jediným slovem nevzpomínajíc na syna, a nejspíš i syn sám, pozbyv konečně všeliké naděje smířiti se s matkou a vyprositi

*) hra v karty.

si její odpuštění, také přestal psát, i nebylo o něm ani vidu ani slechu.

Všecko šlo dosti klidně a pokojně když najednou jednoho krásného dne v domě Praskovji Kirillovny přihodila se podivuhodná událost, která rozčilila i převapila všechny.

Časně ráno, kdy sama Praskovja Kirillovna, jež právě vstala, ráčila pít čaj, vběhla najednou Marie Semenovna s pobouřenou a ustrašenou tváří a oznámila, že přišel jakýsi voják, přinesl s sebou jakési děvčátko a žádá, aby ho pustili k samé Praskovji Kirillovně.

„Jaký voják? jaké děvčátko?“ podivila se Praskovja Kirillovna, ničemu nerozumějíc a myslíc, že Marie Semenovna tak z hlouposti něco plete. Ale Marie Semenovna nic nepletla a pevně stála na svém.

„Nevím, matuško, Praskovjo Kirillovno, sama nevím, jaký,“ mluvila příživnice, rozčilením sotva dechu popadajíc, „vidím jen, že je to nějaký chrabrák, prsa samé medalie, obličej takový čistý, příjemný, děvčátko pak je maloučké, taková brunetka; již jsem chtěla je vzít a k vám přinést, avšak on nedá, s kolen děvčátka nespustí. „Nikom, povídá, kromě samé Praskovji Kirillovny ho nedám,“ ano i děvčátko, když jsem je začala brát, začalo křičeti plným hrdlem, chytilo se ho kolem krku a vřeští: „Já nepůjdu, nepůjdu!“

Praskovja Kirillovna mlčky poslouchala svoji společnici; v duši její ševalily se nejasné předtuchy, obličej pak, nejprve poněkud zmatený, stával se neustále nadutější a nevlídnější.

„Neznám žádných vojákův, ani děvčisk!“ pravila konečně pohrdavě a pyšně. „Zažeňte je pryč, všeliká divná holota se tu potlouká. Nebudu míti z toho veliké cti, budu-li si všeho všímati!“

A znovu, na oko zcela lhostejně začala pítí svůj čaj, ale oči její byly nepokojny a stále bezděčně pohlížely na ony dveře, za nimiž se skryla úslužná Marie Semenovna, a ruka, jež držela šálek, lehce se třásla.

Ale za několik minut Marie Semenovna vrátila se ještě zmatenější.

„Voják neodchází, drahá milostpaní,“ úplně již ustrašeně oznamovala Marie Semenovna. „Třebas tři neděle, povídá, prosedím tu u vás na dvoře, ale odejítí nemohu, protože, povídá, musím doručiti jejimu blahorodí, staré milostpaní, maličkou slečinku! Ať mě zaháníte, ať nezaháníte, to je všecko jedno, povídá, ale za vrata nepůjdu!“

„A co pak jest opilý, či docela se zbláznil?“ hněvivě blýskajíc očima, povstala Praskovja Kirillovna. „A co pak si myslí Silantij, starý hlupák? Kde je Petruška, Iguát? Kdyby sem přišli zloději ve dne, oni i ty vpustil! Viděti, že dávno nebyli bití v konírně!“

A Praskovja Kirillovna s rukama založenými do zadu zlostně a hrozivě začala choditi po pokoji sem a tam, což bývalo známkou nejsilnějšího vzrušení, hubujíc i na své lidi, i na drzého vojáka, i na samu Marii Semenovnu, která bojácně a pokorně se krčila do samého koutku, očekávajíc, až pomine první nával milostpanina hněvu a bouře.

„A kdo je to? odkud?“ otázala se najednou Praskovja Kirillovna, mlčky pochodivši několik minut a patrně trochu se upokojivši.

„Nevím, matuško, nic neříká!“

Praskovja Kirillovna opět zachmuřeně začala přecházeti po pokoji.

„Nu, zavolej ho sem!“ úsečně, na nikoho nehledíc, pravila konečně.

Marie Semenovna, jež se ještě více zajímala o to, než sama Praskovja Kirillovna, „větřící pravdu“, rychle vyběhla a za minutu vrátila se již s vojákem, jenž opatrně nesl v náručí dítě.

Téměř veškera čeleď Praskovji Kirillovny vyběhla rovněž za nimi a opatrně nabližela šterbinami dveří, zvědavě čekajíc, jak to všecko dopadne.

Voják, skutečně statečný a vysoký jonák červeného otevřeného obličejce, junácky narovnal se u dveří, nepouštěje ovšem s rukou svého živého břemene, a jen mlčky, ale uctivě pohlížel na Praskovji Kirillovnu. Děvčátko,

jež se bez pochyby polekalo cizích osob, přitisklo se k němu, a objevši ho ručičkama kolem krku, schovalo za ním svůj malý obličej, tak že bylo viděti pouze černý kudrnatý zátylek děvčátka a tenoučký krček.

„Kdo jsi?“ ptala se ho nevlídně Praskovja Kirillovna, úkosem pohlížejíc na děvčátko.

„Paramon Semenov, vaše blahorodí!“ hlasitě a vesele odpověděl voják, nikterak nedávaje se másti hrozným vzhledem staré milostpaní.

„Co pak chceš ode mne?“ otázala se stará milostpaní.

„Tuhle slečinku jsem vám přivezl, je to, milostpaní, vaše vnučka!“

Praskovja Kirillovna všecka zrudla.

„Jakou vnučku?“ zakřičela tak, že všechny „Boží stařenky“ a čeleď rychle odskočily ode dveří. „Jakou vnučku neseš? Nemám žádných vnuček! Odkud jsi přišel, tam také se ubírej zpět, aby tu po tobě nikdy již ani dechu nebylo! Slyšíš!“

„Ano, vaše blahorodí!“

„Táhni tedy pryč odtud!“

„K službám, vaše blahorodí!“ A veda si stále uctivě a vesele, Paramon Semenov opatrně odtrhl od krku svého pevně držící se dětské ručičky, a ostražitě sundal děvčátko, postaviv je na podlahu poněkud před sebou.

„Přeji mnoho štěstí, vaše blahorodí,“ dobrodušně se usmívaje, jakoby ho nebyli vyplísnil,

nýbrž pochválili — pronesl voják a znovu junácky se narovnav, ustoupil zpět za dveře. Ale děvčátko s nářkem hnalo se za ním, Praskovja Kyrillovna však až vyskočila ze svého křesla, úplně přemožena nevolí a podivením!

„A co pak ty se mně ještě snad posmíváš! Co pak snad na památku necháváš mně svého diblíka? Tak se mnou, brachu, se nežertuj! Tak si to budoucně i ty sám zapamatuj, a pověz i těm, kdo si usmyslili, aby tě sem poslali! Slyšel jsi?“

„K službám, vaše blahorodí! — neračte se znepokojovat, oznámím to!“

„Nuže, vezmi tedy své děvčátko, a odejdi po dobrém, dokud ještě jsi zdrav a neporušen!“

Ale Paramon, ačkoli zdvihl opět k sobě plačící děvčátko, jež polekavši se křiku babiččina, skrylo se mu úplně za záda a jenom časem se obracelo a skrz slzy zamračeně blýskalo na babičku svýma černýma, ustrašeně ohlížejícíma se očičkama, — neodcházel, nýbrž přešlapoval s nohy na nohu, patrně nemaje chuci ani odejít, ani promluvit.

„Nu, co pak, dlouho tu budeš ještě státi?“ znovu zakřičela na něj Praskovja Kirillovna.

„Vaše blahorodí,“ promluvil Paramon, „dovolte mi aspoň slovo promluvit! Vždyť je mi to zcela nemožno, abych opět odešel nazpět se slečinkou! Vaše blahorodí, neračte se hněvati, dovolte, abych vám řádně všecko vyložil!

Poněvadž však maminka děvčátka nyní je mrtva, a milostpán odejel na Kavkaz, není mu nijak možno, aby si tam odvezl i slečinku! Proto snad iáčíte sama uvážit, možno-li dítku býti v životě vojenském! Tam, mohu říci, i pro dospělého je dosti nebezpečno, a ne pouze děvčátku, prosím! Tak se tedy milostpán rozhodl, se, že pošle slečinku k vaší milosti: „Zavez, povídá, Paramone, děvče k mamince, ať u ní zatím pobude, potom pak, dá-li Bůh, že se šťastně vrátím, jsem s tím srozuměn, děvče opět od ní vzít! Ale zatím, povídá, maminka i sama uváží, že dítě nemůže nacházeti se nikde jinde, než u ní!“

Praskovja Kirillovna uslyševši, že „maminka její nyní je mrtva,“ jakoby poněkud se obměkčila a nepřerušovala již řeči Paramonovy, jen posměšně pohlížejíc na chmuřící se a odvracející se od ní děvče.

„Dobře synáček rozsoudil!“ pravila, jedovatě se usmívajíc, když Paramon umkl, čekaje na další její opatření. „A co pak já budu dělati s jeho cikánským zmetkem?“

„To, prosím, nemohu věděti!“ odpověděl Paramon, nedůvěřivě se usmívaje, jakoby nevěřil v upřímnost otázky její. „Ale slečinka poroste — bude vás bavit!“

„Nu, takových zábav nepotřebuji!“ znovu se zachmuřivši a se zlostí prohlížejíc si děvče, pravila babička.

„Ale kde pak je nyní tvůj pán?“ doložila po chvíli.

„Je nyní na cestě na Kavkaz!“

„A ty jsi jeho sluhou, není-li pravda?“

„Ano.“

Praskovja Kirillovna opět se odmlčela a o něčem přemýšlela, pohlížeje na děvčátko.

„Co pak pojedíš nyní za ním, či tě již ustanoví za sluhu k jinému důstojníkovi?“

„Ne, to není možno, zůstanu u milostpána, vždyť jsem u něho nyní sedmý rok, prosím! Tuhle odevzdám slečinku a pojedu za milostpánem, abych jej dohonil.“

„Nu, to je dobře!“ pochválila Praskovja Kirillovna, „ale tuhle, můj milý,“ začala najednou klidně, „slečinku svou opět budeš muset vzít s sebou, poněvadž já nechci si jí podržeti u sebe! Tak to také oznam svému milostpánovi. Řekni, že měl dříve maminky poslouchati, teď však že je již pozdě. Zamíchal si kaši, ať si ji tedy také sám dojí, mne pak není třeba do toho plést! Já, chvála Bohu, s cikány nic neměla, nebudu tedy za jiné ani trpěti! Budoucně snad už zmoudří, až se „žabou“ se natahá, pozná, jak je to sladké! Chceš-li co míti, nesmíš se štítiti námahy! Mně pak statku jeho není třeba, mám dosti svého, chvála Bohu! Zachce-li se mi však vzít si někoho místo něho na vychování, najdu si ze šlechtického, počestného rodu, nikoli však

z pokolení faraonova! To synáček je milovník cikánů, já však nikoli! Tak tedy všechno mu to vyřídí! Rozuměl jsi?“

„Ano, vaše blahorodí!“ již ne vesele, nýbrž jaksi zmateně a smutně odpovídal Paramon, očividně jsa v rozpacích, co si má nyní počítí s děvčátkem.

Ale Praskovja Kirillovna vidouc, že voják nic nenamítá, byla ještě vlídnější.

„Zatím můžeš zůstat u mne,“ pravila shovívavě, „přenocuj, najez se, odpočiň si, ráno pak můžeš s Bohem na cestu se vydati! A nechoď již nikdy ke mně s takovým zbožím! Nuže, jdi, drahoušku, do kuchyně, tam ti dají pojísti! Děvčátko, rozumí se samo sebou, můžeš také nakrmit, naporuč mu tam, co zvyklo u vás jísti, vejce nebo kotletky, nebo ať děvčátku přichystají kuře, já, chvála Bohu, nikomu dosud neodepřela kousku.“

Paramon vyšel, svěsiv smutně hlavu, a již nezářil svým veselým dobrosrdečným úsměvem.

„Nu, to je aspoň milostpaní!“ pravil voják, když přišel do kuchyně všecek červený a zapocen, čeleď pak ho obstoupila. „Ta by měla u vojska veleti divisi, a ne tu poroučeti! Dosud jsem neviděl takové ženy; s Turkem spraviš se snáze než s ní! Jednoduše nyní nevím, co dělají se slečnou!“

Čeleď skroušeně kroutila hlavou, stenala i soucitně vzdychala, litujíc děvčátka a vy-

ptávajíc se na mladého pána i na nebožku milostpaní-cikánku.

Děvčátko bylo velice hezké a veselé, a sedíc na kolenou své vojenské chůvy, smálo se z plného hrdélka jasným smíchem dětským a pořád něco štěbetalo, blýskajíc po všech svýma velikýma cikánskýma očima.

Ale Paramon byl teskliv a zádumčiv a přese všecky snahy čeledi, jež měla se kolem chra-brého „kavalíra“, ustavičně o něčem přemýšlel, pohlížeje na svou slečinku.

Po celý den byli všichni nepokojni a roz-čileni. Všichni každou chvíli běhali do kuchyně a pohlíželi na děvče, hýčkajíce je a bavíce se s ním. Pouze Praskovja Kirillovna dělala se zcela klidnou a zachovávala takový tón, jakoby se zrovna nic bylo nepříhodilo, ale v duši patrně se rozčilovala a několikrát se doptávala, nakrmili-li vojáka, jednou pak se i otázala, co dělá děvče.

Ale když Paramon, jenž stále ještě maje naději, že zvítězí nad srdcem babiččiným, poslal večer děvče s Marií Semenovnou, by se rozloučilo s babičkou, než vydají se na cestu, aby ráno již neznepokojovali babičky, Praskovja Kirillovna opět se rozzlobila, začala křičeti a poslala děvče zpátky, ani na ně nepohledši.

„Jaká pak jsem jí babička!“ zvolala se zlosti, „ona není mou vnučkou a já nejsem její ba-bičkou. Odneste děvče, odneste je pryč!“

„Nu, nic tedy s ní nespraviš!“ se zármutkem vzdychaje řekl Paramon, bera děvče z náručí Marie Semenovny. „Viděti, že skutečně bude mi je vézti zpět! Co je dělat, zítra, jakmile se rozední, vyjedeme nazpět! Nesmím také čas nadarmo mařiti, sice milostpán naposledy daleko odjede, potom bude mi dlouho jej doháněti!“

Děvče uložili do postele ve světnici služek, a Praskovja Kirillovna sama poslala mu podušku i pokrývku; Paramon však, jenž opět se rozveselil, dlouho ještě v kuchyni si pochutnával a vypravoval čeledi, jež se zvědavostí ho obstoupila, o všech svých příhodách: o pochodě, o vojenském životě, o nebožce milostpaní-cikánce i o mladém pánovi, a teprve skoro k půlnoci, naposlouchavše se vypravování jeho, všichni se rozešli do svých koutův a ulehli.

Praskovja Kirillovna rozkázala ustlat Paramonovi v kuchyni na peci, nařídívši, aby její kuchařka postoupila mu místo, ale Paramon ukázal se býti velmi „zdvořilým kavalírem“

„Chrať Bůh!“ dvorně pravil kuchařce, přemlouvaje ji, aby pro něho se neznepokojovala. „Proč byste se znepokojovala, vy jste delikátní dáma, my však — vojáci — jsme tomu zvyklí! Tady by mi bylo příliš horko; dovolte, raději přenocuji na půdě spolu s Ignátem Fedorovičem! To bude mi nejmilejší! Na děvče však

tuhle dívky dají pozor, slečinka spí velice klidně, nebude znepokojovali!“

A všichni k úplné spokojenosti zařídili se zcela pohodlně; Paramon nikomu nepřekážel a všem velice se zalíbil, „dívky“ pak i litovaly, že nezůstane u nich déle hostem.

Ale když se ráno probudili, pohřešovali Paramona, nikde ho nebylo!

Rozešli se na všechny strany, čekali nějaký čas, myslíce, že snad šel na poštovskou stanici najat koně, ale čekali hodinu, čekali dvě hodiny, čekali tři hodiny, Paramon však ustavičně nepřicházel.

Veškera čeleď chodila ustrašena i ztrnulá; děvče křičí, až se to rozléhá v celé kuchyni, pláče, volá svého „Pomona“, i nevědí, jak ohlásit staré milostpaní, co se přihodilo.

Začali se již i vyptávat Ignáta, jenž spal spolu s „kavalírem“, ale Ignát, mladý, trochu potrhlý výrostek, spal tvrdě a nevěděl o ničem.

„Jak jsem se na večer natáhl, tak až do rána ani oka jsem neotevřel!“ vypravoval Ignát zděšeně na všechny otázky. „Možná, že skutečně vyšel, ale já to neslyšel, co tedy na mně chcete! Což já, spal jsem, na večer byl jsem zmořen, usnul jsem tedy tvrdě!“

Ale přesvědčivše se k desáté hodině, že po Paramonovi nezůstalo ani stopy, odhodlali se buď jak buď ohlásiti to milostpaní, a již napřed

všichni byli postrašeni a málem plakali, bojíte se, co se jim všem teď štane.

Abý tuto těžkou povinnost vzala na sebe, uprosili Marii Seměnovnu, která přece byla i smělejší než ostatní, i milostpaní byla snad ze všech nejbližší.

Marie Semenovna jednak pyšnic se v duši posláním, jež na ni vložili, jednak řádně strachujíc se zároveň povinnosti této, odhodlala se konečně opatrně začítí svoje vysvětlení.

„Nezlobte se nadarmo, milá matuško, Praskovjo Kirillovno, nezlobte se,“ začala takovým tónem, že Praskovja Kirillovna již v pouhé předtuše hrozně stáhla brvy. „Ale Paramon se skryl!“

„Jak se skryl?“

„Tak . . . skryl se, Bůh ví kam!“

„A děvče?“

„A děvče zde nechal — děvče hraje si nyní tamhle ve světnici služek!“

„A co!“ vyskočila Praskovja Kirillovna, „a co, jak se vám to líbí! A jak to, že trulantí moji na něho nedohlíželi!“

Praskovja Kirillovna začala přecházeti po pokoji, křičeti, až se to rozléhalo po celém domě, hrozila, že ihned pojede i ke gubernatorovi, i k maršálkovi šlechty, i k policejnímu řediteli žádat za stíhání i soud nad drzým uprchlíkem, chtěla dáti zmrskati v konírně veškeru dvorní čeled, i kázala, aby Silantij,

Bůhví proč, první se přichystal, ale upokojila se, nejela ke gubernátorovi, nikoho nedala mrskati, a bázlivě si šuškející čeleď zpozorovala, že nezlobila se skutečně tak velice, jak očekávali.

Praskovja Kirillovna obyčejně ve chvílích nejprudšího hněvu nekřičela, nýbrž vypořádala se bez zbytečných slov, takže před pouhým pohledem jejím druhdy všecko se třáslo a schovávalo, tentokrát však sice křičela téměř více než obyčejně, ano i nohama dupala, ale nebylo to jaksi tak strašno, ano ani tak ze hněvu.

„To jen tak na oko hrozí!“ šeptala si čeleď, „ale srdce opravdu se raduje, že Bůh poslal jí vnučku, je to přece jen potěšení na stará léta!“

HLAVA II.

Tak tedy vnučka zůstala u babičky.

Pomalou všichni zvykli její přítomnosti v domě kromě samé Praskovji Kirillovny, která sice vykázala jí pokoj i chůvu jí dala, ale k sobě nerada ji připouštěla a zacházela s děvčátkem s vysoka, opovržlivě a 'posměvačně.

„Ha, cikánský zmetek!“ říkala ve chvílce největší nežnosti. „Očiskama zrovna mě chce snísti! Mne, drahoušku, tak brzy nesníš, udáviš

se!“ Praskovja Kirillovna připojovala na polo žertem, na polo výhrůžně, ne tak samému dítěti, jako spíše někomu jinému, jenž objevoval se jí za děvčetem.

A samo děvče, vůbec velice divoké a mimo to dlouhý čas tesknící po svém „Pomonovi“, hrozně se stranilo babičky a uzřevši ji, ihned střemhlav se hnalo od ní zpět, skrývalo se za chůvu a pouze odtud jako maličký rozzlobený vlček vyhlíželo na babičku zlýma, lesknoucíma se očičkama.

Ale léta utíkala, Nikolaj Jegoryč pak a Paramon zmizeli beze stopy, a teprve za tři léta po tom, co Ljubočka usadila se v domě, Praskovja Kirillovna dostala dopis se zprávou, že syn její byl zabit na Kavkaze v jedné šarvátce.

Zpráva ta překvapila, ano docela i obměkčila stařenu.

První čas stařena každý den ráno i večer vroucně za něco se modlíc, dlouho klečovala před skříní se svatými obrázky, před nimiž rozsvítila nezhasitelnou lampičku, potom pak častěji než dříve jezdila do chrámův.

Ke vnučce také jakoby se změnila. Ne, že by byla k ní něžnější a laskavější — Praskovja Kirillovna nebyla milovnicí něžností a laskavostí, ale jako by ji uznala za vnučku v duchu, mlčky udělivši jí ona práva, jichž dříve nechtěla jí dáti, i počala se o ni patrně více

starati, méně pohrdlivě s ní zacházeti, ano i přestala ji nazývati cikánským zmetkem.

Zajisté najednou pocítila, že je vinna před synem i odhodlala se napravití a částečně zmírniti vinu tu starostlivostí o dceru jeho.

Však Ljubočka nepozorovala změny, jež se udála v duši babiččině, a nebyla vůči ní ani něžnější, ani laskavější.

Rostla jako dítě ne sice zanedbané, ale jakési divoké a nedůvěřivé; bylo to velice vyzábělé snědé děvčátko s nepokojnýmá cikánskýmá očima a s velice nervósní vášnivou povahou; brzy Ljubočka chodila po celé dni tiše a zádumčivě, téměř skromně, brzy zmocňovala se jí náhle sesílená divokost, i schovávala se přede všemi, utíkala z domu do zahrady, tesknila, plakala, jestliže pak se jí ptali, co jí jest, mlčela, hledíc na všechny zamračeně nedůvěřivýmá zlýmá očima; brzy přecházela v jakousi zběsilou veselost: vřeštíc a chechtajíc se, létala tehdy po celém domě, skákala po stolech a divanech, lámala hračky, a když jí napomínali, jen ještě více jako v nějakém omámení začínala dováděti a chechtati se. Zkrátka bylo to nepokojné, divoké děvče, v tmavých pak očích jeho, jimiž časem pochmurně a jaksí záhadně hledělo na někoho a nejčastěji na samu Praskovji Kirillovnu, třpytila se zcela nedětská zvědavost a tesklost; jestliže však najednou projeviló náklonnost

k někomu, i v lásce jeho a přívětivostech bylo cosi divného, chorobného a nedětského; větším dílem projevovalo náklonnost k některým zvířatům a Bůh ví proč hlavně k politování nejhodnějším a nejošklivějším, ode všech pohozeným a zanedbaným psům a kočkám; vyhledávalo je odkudsi a počínalo je ošetřovati s vášnivou, nepokojnou, jemu vlastní něžností, nedovolujíc žádnému jinému, aby se jich dotýkal; jim k vůli nedojídalo, skrývalo pro ně nejlepší kousky, samo je umývalo; spalo spolu s nimi a celé dny dovádělo s nimi; jestliže však někdo ubližoval miláčkům jeho, vrhlo se na obranu jejich s takovým vztekem, tak zlostně blyštíc očkama, že, jak se zdálo, bylo s to pobítí toho, kdo jim ublížil; a jedenkrát skutečně pobilo, pokousalo a poškrabalo, až téměř pozbyl smyslů, v jakémsi šíleném záchvatu jednoho poměrně k ní velikého jedenáctiletého chlapce z dvorní čeledi, který kamenem roztránil tlapku oblíbeného psíčka jejího.

A ať trestali děvče jak trestali, ať se s ním vadili jak vadili, přece nemohli ho odučiti těmto náklonnostem.

„Nu, je to skutečně třeštidlo!“ říkávala o vnučce Praskovja Kirillovna po podobných výstřednostech. „Bude s ní trápení, až vyroste — vydařila se patrně po matce!“

K Praskovji Kirillovně Ljubočka byla více než chladna a nikdy se k ní nelísala, což patrně v duši uráželo Praskovji Kirillovnu, ač se k tomu nikdy nepřiznávala nejen jiným, nýbrž ani sobě. Za to Ljubočka najednou věnovala náklonnost svoji z čista jasna jakési staré žebračce — Čuchonce, která přišla k nim na dvůr pro almužnu; a od té doby Ljubočka již stále běhala k ní, odnášejíc jí všecko, cokoli mohla dostat se stolu i z buffetu, a dávajíc jí po tichoučku také různé své věci. A čím více jí to zakazovali, čím více odháněli stařenu, tím více dívka věnovala jí svoji náklonnost, dávajíc jí všecko, cokoli mohla dostat, a s naruživými zlostnými slzami hájíc jí přede všemi a nebojíc se staré žebračce k vůli odporovati i samé Praskovji Kirillovně, již se ve všem ostatním velice bála.

„To mně za mé hříchy Hospodin patrně poslal takový kříž ve stáří,“ říkávala ne jedinkrát Praskovja Kirillovna a přes to, že měla pevnou vůli i charakter, cítila, že bude jí těžko spraviti se s vnučkou a vychovati ji doma.

V tu dobu mladší bratr jejího nebožtíka muže, jenž se oženil dosti pozdě, chtěl odvézti své dcery do Moskvy na ústav, a Praskovja Kirillovna, rozmyslivši si to a poradivši se s kterousi z osob, jichž v městě nejvíce si vážila, odhodlala se, že také svoji Ljubočku vypraví s nimi na ústav.

Jevsěj Dmitrič, jenž se poněkud obával a hluboko si vážil své přísné, osobivé příbuzné, rád s tím souhlasil, i vypravili Ljubočku do Moskvy. Odjíždějíc, rozloučila se se všemi dosti lhostejně, s Praskovjou Kirillovnou pak, jež na cestu dala jí požehnání maličkým obrázkem, ještě lhostejněji, než s ostatními; za to však loučíc se se svými kočkami a se starou žebračkou, tak plakala, tak náruživě a něžně je líbala, tak prosila, aby jich neodháněli a krmili je v její nepřítomnosti zbytky obědů, že bezděčně všecky překvapila.

„Krm vlka jak krm, však vlk stále do lesa hledí!“ s hořkostí pravila, Bůh ví proč, Praskovja Kirillovna, když vyprovázela vnučku, odevzdavši jí Jevsěji Dmitričovi.

Po odjezdě Ljuboččině v domě nastalo ticho a pokoj, které bylo pozorovati zvláště po ruchu posledních dní, jež předcházely před odjezdem jejím, ale všem zrovna jaksi se zatesklo, a jakoby se jim již nedostávalo něčeho bez ní, ano i sama Praskovja Kirillovna velice často na ni vzpomínala.

Za tři neděle dostala od Jevsěje Dmitriče dopis, v němž jí oznamoval, že všichni jsou, chvála Bohu zdraví a děvčata že dali naústav.

„Cestou,“ psal Jevsěj Dmitrič mezi jiným, „vaše Ljubočka rádně nás polekala, málem byla by utekla nazpět, tak že jsme ji hledali všude celý půlden; a již do opravdy se po-

lekal, a potom, chvála Bohu, všecko dopadlo šťastně; našli jsme ji v sousední vesnici, která však od poštovské stanice byla vzdálena přes dvě versty, a tam Ljubočka úpěnlivě prosila mužíky, aby ji odvezli nazpět domů. Po této příhodě měli jsme s ní mnoho práce a starostí, protože tak křičela i tloukla sebou, že dlouho nemohli jsme ji usaditi na povoz; za to však, rozmilá a velevážená švekruše, nyní můžete býti zcela bez starostí, protože ze zdí ústavu utéci, mohu říci, je dosti obtížno. Nutno předpokládat, že to bude velice svéhlavá dívka, a vás, dá-li vám Bůh zdraví, očekává s ní mnoho nepohodlí!“

Praskovja Kirillovna, dočetši tuto zprávu, dlouho proseděla mlčky, potom však z hluboka si oddychla i požehnala se.

„Nu, jak Bůh dá,“ pravila. „Dobře, že aspoň nyní dostali ji na ústav, jen aby si ještě nezamanula odtud utéci! Je všeho schopna!“

„Nu, co pak, matuško,“ upokojovala ji Marie Semenovna, „tam již za ni nejste zodpovědná — tam představení jsou povinni na ni dohlížeti!“

Ale Praskovja Kirillovna nejistě kroutila hlavou; cítilať, že slíbivši, že vychová vnučku na památku padlého syna, dobrovolně přijala na sebe i odpovědnost za ni, které, bohužel, nemohla žádnému představenému úplně odevzdati.

A Praskovja Kirillovna tušila, že odpovědnost tato bude pro ni namáhava i těžka ...

HLAVA III.

Rychle uteklo sedm let, ale Praskovja Kirillovna jakoby ustydla v témž zevnějšku, jaký měla v čtyřiceti pěti letech, téměř nesestárla a nezměnila se ani na duchu ani na těle. Ustavičně právě tak pevně a bodře chodila, mluvila právě tak pánovitě a hlasitě, ano i hleděla ustavičně týmž bystrým, orlím zrakem.

První dojem po smrti synově pomaloučku byl zhlazen, a měkkost, kterou málem začali pozorovati v ní po smrti té, opět pomalu zmizela, vystřídavši se znovu dřívější drsností.

Vnučky své za všechna ta léta ani jedenkrát neviděla. Ta hned při první jízdě do Moskvy tak ji polekala svým útekem, že Praskovja Kirillovna od té doby se zapřísáhla, že jí nevezme k sobě na svátky a letní prázdniny, a sama k ní nejezdila, majíc za to, že takové cesty jsou pro ni příliš drahé a příliš nepohodlné na její stáří, zato však pravidelně třikrát za rok posílala jí dosti peněz i mlsků, jimiž už neskrblila.

Všecky vědomosti její o vnučce obmezovaly se řídkými dopisy samé Ljubocky a bezsmyslým vypravováním Jevsěje Dmitriče, který

za ta léta třikrát byl v Moskvě; ale on nikdy ani v mládí nic dobře si nezapamatoval a nic nedovedl vyložit.

Zřejmo bylo pouze to, že Ljubočky nevyloučili z ústavu, jak na to nepokojně čekala první čas Praskovja Kirillovna, že nikdo si na ni nestěžoval, ačkoli na počátku i sama představená psala Praskovji Kirillovně, že, jak se zdá, bude třeba dívku vzíti si domů, protože hrozně teskní v nevolnosti a je tak náchylna k útěku, že celý čas za ní bez přestání slídí, bojíce se, aby snad skutečně neutekla nebo vůbec něco si neudělala.

Ale děvče pomalu nepochybně zvyklo i pokořilo se, a Praskovja Kirillovna se upokojila, přestavši dostávat nemilé dopisy, Ljubočka pak k jejímu podivu počala i dobře se učit.

Tak rok za rokem čas utíkal, až Ljubočka ukončila studia, a týž Jevsěj Dmitrič, jenž jel pro své dcery, přivezl ji zpět do starého domova.

Když Ljubočka přijela, celý dům, ano i sama Praskovja Kirillovna sotva ji poznaly, tak se změnila.

Ústav ji patrně vycvikoval; to již nebyla dřívější divoká dívka, nýbrž skromná, poněkud nesmělá, ale dobře vycvičená a vychovaná slečna.

Vytáhla se ve vysokou, velice vyzáblou snědou dívku měkkých, graciousních způsobův;

i cikánský typ obličeje jejího silně se změkčil, a pouze v očích jejích, úzkých a dlouhých a do modra černých, blýskal časem skrz tmavé řasy jakýsi náruživý, nepokojný plamének, který připomínal dřívější divoké děvčátko.

Ale nejpozoruhodnější ze všeho bylo to, že Ljubočka najednou začala se velice podobati samé Praskovji Kirillovně. Její taHy a zvláště tenký nos s hrbolek velice připomínaly babičku, jen že u Ljubočky se opakovaly poněkud drobněji a elegantněji. Měly stejný návyk držeti hlavu poněkud pozdviženu, společně složení krásných úst s hrdým svéhlavým tahem v koutcích a stejné tmavé, poněkud kosmaté charakterní brvy, srostlé na kořenu nosu.

Ba Ljubočka také hleděla právě takovým bystrým orlím zrakem, jako Praskovja Kirillovna.

Podoby této mnozí ihned si všimli a ukázali na ni babičce. Ale Praskovja Kirillovna, Bůh ví proč, nechtěla to uznati, a zlobila se, když jí o tom povídali.

„Jak pak by se mi podobala!“ svéhlavě a nespokojeně namítala Praskovja Kirillovna, „já, chvála Bohu, narodila jsem se z otce i matky pravoslavného starého vznešeného rodu, ona pak byla i zůstala cikánkou. Jakž by se mi tedy podobala!“

Babička s vnučkou přivítaly se dosti chladně. Praskovja Kirillovna vůbec nemilovala tkli-

vých výjevův a možná, že právě proto přijala vnučku sice přívětivě, nikoli však bez lehkého posměvačného odstínu v hlase a v manýře.

„Nu, ukaž se, ukaž se,“ pravila posmívajíc se, když Ljubočka poněkud zmatena políbila jí ruku.

„Nu, obstojně,“ pokračovala na polo pochvalně, na polo v pochybnosti kroutic hlavou, bystře pronikajíc vnučku svým zkoumavým, ostrým pohledem. „Hodně jsi vyrostla, jenom zdali jsi také hodně zmoudřela? Uvidíme, až tu pobudeš.“

Ljubočka se zarděla, vzpomněvši si bez pochyby na své bývalé kousky, ale nic neodpověděla a jenom slabě něčemu se usmála.

Praskovja Kirillovna ještě asi minutu si ji prohlížela a konečně pronesla již měkčeji a přívětivěji:

„Vyhladověla jsi ovšem na cestě, dají ti tedy hned snídání, zatím však pojď, vysvlec se a podívej se zároveň na svůj pokoj.“

A Praskovja Kirillovna osobně vstala i šla vy; rovodit vnučku.

Ljubočka poslušně šla za ní, bystře ohlízejíc se kolem a patrně připomínajíc si staré známé kouty, v nichž nebyla přes sedm let.

„Nuže, tuhle je tvůj pokoj,“ pravila Praskovja Kirillovna, zastavujíc se na prahu nevelkého pokoje, potaženého čalouny poněkud tmavými a majícího okna do sadu.

„Líbí se ti?“

Ljubočka prohlédla si pokoj poněkud jako sklamána i smutna, — nebylo tam, co by se jí zvláště líbilo. Pokoj vypadal neútně i tmavě pro husté kleny, jež ziovna před okny vyrostly, a byl upraven velice neuměle. V koutě stála skříň se svatými obrazy, v pravo postel, v levo starý baňatý prádelník z mahagonového dřeva s bronzovými plíšky, pokrytý s vrchu pleteným bílým prostěradlem s třešněmi, a na něm maličké zrcadélko, u okna pak pracovní stůl a dvě křesla s vysokými tvrdými lenochy.

Na úpravu a ozdobu pokoje tohoto patrně nebylo koupeno nic nového, nýbrž postavili v něm to, co bylo nejnevyhnutelnější, co měli doma, nestarajíce se o to, bude-li se tu zdát útulně a přívětivě mladé dívce. Praskovja Kirillovna nemilovala žádné neúčelné nádhery, a jak v oděvu, tak i v úpravě domu. zachovávala nejpřísnější jednoduchost, vnučka pak svou odhodlala se docela ne rozmazlovati, nýbrž držeti ji ještě přísněji, než kohokoli jiného, aby hned od počátku vykořenila z ní všechny cikánské náklonnosti, od nichž ne očekávala dobra a jichž v duši bezděky se bála.

„Nu, třebaš i se ti nelíbí,“ pravila přísně, „to je všecko jedno, jiného pokoje není, — ať je špatný či dobrý, bydliti v něm přece budeš!“

„Vždyť já, grand mamán, *) nic neříkám . . .“

„Nu, a dobře děláš, že neříkáš; jestliže pak jsi, drahoušku, ještě o plesích a šatech různých blouznila, toho, odpusť, u nás není! Já sama na plesy nejezdila a ani tebe po plesích tahati nebudu. Bude-li souzeno, i bez plesů se vdáš; nebude-li však souzeno, pak tančí si jak tančí, nic nevytančíš! Nyní, drahoušku, ženichů na plesích tak snadno nevytančíš. A ani peněz nemám na ty hlouposti; sama jsem neutrácela, ani tobě nedám utráceti! Čím by ses nasytila, čím bys se oděla, do čeho bys se obula, to budeš mít, jiného pak, nehněvej se již; nevidíš; jak žiji sama, tak také ty žítí budeš!“

Ljubočka poslouchala s ponurým výrazem v očích, a po rtech jejích sklouzl posměvačný úsměv.

„Vždyť já, babičko, nic takového ani neočekávala!“ pravila pokorně; „vždyť jsem nezapomněla na dětství své . . .“ připojila najednou tiše s jakýmsi nedobrým úsměvem.

„A jaké bylo tvé dětství?“ otázala se Praskovja Kirillovna, nadutě pohodivši hlavou a mrštivši po vnučce hněvivým pohledem.

Ljubočka chvíli mlčela, ale také směle pozdvihla oči na babičku a nesklopila jich před ní, dokud babička hleděla na ni.

*) babičko.

„Zvláštního v něm nic nebylo . . .“ pravila klidně. „Nicméně však vzpomínajíc si na dětství, nemohla jsem blouzniti ani o plesech, ani o šatech . . . ani o žádných jiných potěšeních . . . A také to vůbec ani nechci . . .“ připojila tiše, na polo upokojujíc babičku, na polo nechtějíc se s ní hádati hned na počátku.

„Nu, a dobře jsi udělala, že jsi neblouznila, je to pro tebe lépe . . .“ pravila Praskovja Kirillovna, podezřívajíc a nevěříc příliš takovému zdravému rozumu. „Svlec se tedy zatím, potom pak přijď do jídelny. Ustanovila jsem ti k obsluze šilhavou Theklu, mám ji tedy poslati k tobě hned, či až později?“

„Nikoli, děkuji vám, nepotřebuji zatím nikoho, jsem zvyklá dělati všecko sama!“

Praskovja Kirillovna vyšla od vnučky s patrným hněvem a nepokojem v obličejí.

„Nu, co je, matuško? jaká je?“ tázala se jí Marie Semenovna tajemným a významným šepotem, ukazujíc očima směrem k pokoji Ljuboččinu.

Ale Praskovja Kirillovna byla patrně rozčilena a neodpověděla hned, když pak promluvila, hlas její zněl zvláště pánovitě a pevně.

„Projde to . . . připadá mi, že zůstala právě takovým třeštídem, jak byla. Jen na oko staví se tichošlápkem . . . ale v pravdě!“ — Čím však je v pravdě, Praskovja Kirillovna ne-

dopověděla. „Mne však tak brzy neošidíš,“ připojila najednou posměvačně, „ale já každého zkrotím!“

HLAVA IV.

Nicméně minul rok, a babička s vnučkou mnohem lépe se snášely, než to bylo možno předpokládati.

Svazky jejich nebyly ostatně ani teplejší, ani upřímnější, ale ku podivu samé Praskovji Kirillovny, jež očekávala, že se jí bude mnoho namáhati, než úplně pokoří a podrobí vnučku vůli své, Ljubočka skoro v ničem jí neodporovala a podrobovala se dosti ochotně všem požadavkům jejím. Ano i k onomu zcela uzavřenému a pro mladou dívku nudnému životu, jaký jí zařídila babička, Ljubočka chovala se zcela trpělivě a lhostejně a skutečně nežádala ani kratochvíle, ani šatův, ani žádných zábav, spokojujíc se tím, že občas chodila na návštěvu k sestřenicím, a na velké svátky jezdila s babičkou po sousedních klášterech.

Pomalou zcela zvykla tomuto jednotvárnému životu a nečiníc nároků na nic lepšího, pokojně trávila dni své u vyšívacího rámu, pletouc a čtouc romány, které jí dovolovala čísti Praskovja Kirillovna, a pouze někdy jímala ji opět, jak to bývalo v dětství, podivná tesklivost; tu po několik dní chodila celá žlutá,

s chorobným divokým výrazem v očích a po celé hodiny mlčky vysedávala na jednom a též místě u okna, tesklivě pohlížejíc kamsi do dálky, a oči její brzy najednou podivně se rozplameňovaly, brzy znovu hasly a se kalily.

Ale takové dni uplynuly samy sebou, zvláště nechávali-li ji na pokoji; pomalu se upokojovala, nabývala opět rovnováhy, a všecko přicházelo do obyčejné koleje.

Ano, i když některá ze sestřenic nebo ze služebných, litujících, že Ljubočka tak nudně tráví své nejlepší, mladé dni, poštívala ji, aby se vzbouřila proti babiččinu despotismu a žádala od stařeny lepšího osudu, vyslechla rady apathicky a odpovídala lhostejně:

„Nestojí to za to... Nač pro hlouposti dělati hluk!“

Marie Semenovna, jež chtěla se zavděčiti i babičce i vnučce, nejčastěji ze všech poštívala ji k tomu, vypravujíc potom večer Praskovji Kirillovně tajemným šepotem o svých rozmluvách s vnučkou její, ale docela jiným tonem.

„Jaké pak jsou to hlouposti!“ lichotivě přemlouvala Ljubočku, jakoby s úplným, upřímným účastenstvím k ní. „Jste mladá slečna, kdy pak se poveseľíte, jestliže ne nyní! Všichni se veselí ve vašich letech, tančí, strojí se, jezdí do divadel, mají kavalíry, vy pak jste stále doma a doma, jako nějaké stařeny

žijete ve vězení! Poproste přece pěkně babičku, možná, že vás babička pustí!“

„Nikoli, nepustí, a nestojí to za to, abych prosila!“ tvrdošijně odpírala jí Ljubočka.

„Počkejte, Marie Semenovno,“ pravila Ljubočka jedenkrát náhle na také přemlouvání.
„Také mne štěstí nalezne!“

„Kdy pak vás štěstí nalezne?“ divila se Marie Semenovna.

„Někdy, ale přece jednou!“ pravila Ljubočka.
„Znáte přísloví: *trp kozáku — budeš atamanem!*“ A oči Ljuboččiny jaksi divně náhle se zaleskly a vzplály.

Marie Semenovna zkoumavě pohlédla na ni svýma chytrýma zelenýma očima i zakolébala tenkým nosem, snažíc se uhodnouti, nač Ljubočka naráží.

„To povídáte bez pochyby o smrti babiččině?“ podezřívavě otázala se Marie Semenovna.

„Co bych měla z její smrti!“ opovržlivě usmála se Ljubočka, „ať jen žije ve zdraví!“

„Kdy pak tedy jinak stanete se atamanem?“

„Až se mi zachce!“ pravila Ljubočka, klidně klátíc se na židli a nehledíc na Marii Semenovnu.

Marie Semenovna s podivem a nedůvěrou patřila na ni a myslila si pro sebe: „Vidíš, jak jest opovážlivá — budu atamanem! Jak

by ne! i to to! Babička třebaš zemře a klášterům všecko odporučí, pak budeš atamanem!“

Ale Ljubočka najednou vstala, natáhla se celá, založivši ruce za hlavu a přimhouřivši své úzké cikánské oči, něčemu se usmívala.

„Bude-li se mi, Marie Semenovno, chtít, zvítězím!“ pravila Ljubočka, smějíc se jakýmsi podivným nedobrým smíchem, ale tak rozhodně, že Marie Semenovna bezděky na ni pohlédla.

Ale Ljubočka, nic již nevysvětlujíc, obrátila se a vyšla ven.

„Nu, ty jsi pěkná jahůdka!“ zašeptala za ní Marie Semenovna. „Od tebe skutečně možno všeho se nadíti, nenarodila jsi se nadarmo z cikánky! Krev vždy zvítězí!“

HLAVA V.

Jediný dům, kam Praskovja Kirillovna dovolovala vnučce choditi, byl dům Jevsěje Dmitriče, s jehož dcerami Ljubočka spřátelila se hned na ústavě.

Jevsěj Dmitrič byl vdovec, a všecko v domě jeho řídily dcery a sestra jeho, stará panna, která dosud nepozbyla naděje na lásku a mimo to byla hrozně blouzniva: četla mnoho přeložených boulevardních románů. Nicméně hlavní správkyní domu byla hezká, čilá klíčnice,

Avdotja Jakovlevna, jež pocházela z prosících žen, dávno již se usadila v domě a opanovala bezcharakterního pána.

Takové zařízení se nikterak nelíbilo Praskovji Kirillovně, jež sama zřídka tam přicházela a bez okolků nahlas odsuzovala Jevsěje Dmitriče, ale poznávajíc asi, že Ljubočce nutno někam choditi, dávala přece přednost tichému a skromnému domu Jevsěje Dmitriče před oněmi domy, v nichž žili ještě pohostinněji a veseleji, což Praskovji Kirillovně připadalo ještě škodlivější a nebezpečnější pro Ljubočku.

Ale od jisté doby počala i na tyto návštěvy pohlížeti dosti podezřívavě, a stalo se to pro to, že Praskovja Kirillovna najednou pozorovala, že Ljubočka začala tam chodit nějak příliš často a vracela se odtud vždycky taková oživená a zardělá, jakou ji Praskovja Kirillovna vůbec nevidala. Praskovja Kirillovna sama ještě by asi nebyla příkládala tomu velkého významu, ale důvtipná Marie Semenovna, jež všecko vyslídila a zpozorovala svými liščíma očima, opatrně zapustila do duše její prvé podezření.

„U Jevsěje Dmitriče je prý nyní veselo,“ Marie Semenovna pravila jedenkrát jako prostě beze všelikého tajného úmyslu. „Od té doby, co tam nový učitel nastoupil; je prý to takový zajímavý mužský; sámojediný baví všechny slečny!“

Praskovja Kirillovna rychle pozdvihla hlavu. „Jaký učitel?“ otázala se, bystrým zrakem patříc na svou společnici.

„Ten, jež vzali pro chlapce, přece tam bydlí již tři měsíce! Je prý to jakýsi Polák. A vy jste to snad neslyšela?“

„Slyšela jsem cosi . . .“ pronesla opovržlivě Praskovja Kirillovna, ale ke konci své myšlenky nedopověděla, a ačkoliv nevyptávala se již na nic Marie Semenovny, a jakoby ani nepřikládala slovům jejím žádného zvláštního významu, přece slova ta na ni náležitě účinkovala, a když Ljubočka vešla pro něco do pokoje jejího, Praskovja Kirillovna upřeně na ni pohlédla, ačkoli nic neřekla.

Když však Ljubočka po obědě vzala klobouk a chystala se opět k strýcovi, Praskovja Kirillovna zavolala na ni.

„Kam zase?“ otázala se podezřívavě pohlížeje na ni.

Ljubočka se lehce jaksi zarazila, ale odpověděla dosti klidně, ano jako by se divila trochu takové otázce.

„K strýcovi.“

Praskovja Kirillovna mlčky kroutila hlavou.

„Jaksi často tam chodíš, nelíbí se mi to!“ pravila, nespouštěje s Ljubočky svých pronikavých očí.

Ljubočka najednou všecka silně se zarděla, a brvy její na okamžik se stáhly, jako by chtěla

řící něco ostrého a zlého, ale neřekla nic a pokorně sňala klobouk s hlavy.

„Nepůjdu,“ pravila klidně, „nechcete-li. Chtěla jsem si jít pro knihy...“

„Pro knihy dojde ti třebaš i Thekla!“

„Jak vám libo,“ Ljubočka opakovala i odešla do svého pokoje.

Po nějakém čase vrátila se opět již s pletením v rukou k babičce a usedši u stolu, chopila se práce. Jen oči její byly slabounce začervenalé, jako uplakány, a pozdvihla-li je na okamžik od práce, blýskaly se v nich jakési ukryté plaménky.

Asi dva tři dni uplynuly šťastně a klidně; Ljubočka ani neprosila za dovolenou k strýci, a Praskovja Kirillovna málem již začala se upokojovati ve svém nejasném podezření, ale čtvrtého dne Ljubočče se opět zastesklo, všecka sežloutla, opadla ve tváři a celý den zamračeně proseděla doma v pokoji, nedávajíc se ani do své obyčejné práce.

Praskovja Kirillovna nic nemluvila, dělajíc se, že nic nepozoruje, a jenom neustále zvědavěji a podezřívěji pohlížela na vnučku. Ljubočka také mlčela, ale obličej její neustále žloutl a se zachmuřoval, a nedobré plaménky stále častěji blikaly v unylých, vyhaslých očích jejích.

Protesknivši tak asi dva tři dni, Ljubočka najednou vešla k Praskovji Kirillovně a za-

stavivši se na prahu, optala se jí jakýmsi podivným hlasem:

„Co, mohu dnes jít ke strýci?“

„A lépe bys učinila, kdybys vůbec tam nechodila!“ Praskovja Kirillovna pravila sucho-párně, nehledíc na vnučku.

„A proč pak?“ ostře s vybuchší najednou netrpělivostí otázala se Ljubočka a nervósní její brvy zacukaly a oči se zablýskly. „Vždyť přece jste mě tam vždycky pouštěla?“

Praskovja Kirillovna neodpověděla hned a o něčem přemýšlela.

„Pojedu tam tedy sama s tebou,“ pravila náhle, „a podívám se, co tě tam tak táhne!“

Ljubočka se zachvěla a zbledla.

„Nu, co pak na tom,“ pronesla, usmívajíc se, „pojedme, podíváte se . . .“

A k nemalému podivu celého domu Praskovja Kirillovna poručila zapřáhnouti do sani s dvěma sedadly, malému pak Petruškovi kázala obléci se do nové, nepoměrně dlouhé livreje, ušité na velkého muže, a jela ke švakrovi.

Tam, spatřivše její slavnostní vjezd, všichni užasli a poplašili se, nevědouce, jak si usmyslila stařena tak neočekávaně je přepadnout, a vyběhli téměř z celého domu, aby ji uvítali. Jevsěj Dmitrič lehce se až polekal, rozmýšleje, co by to asi mohlo znamenati, a na kvap změniv velice starý župan za kabát, vyběhl na schodiště a vlastníma rukama s velikou

uctivostí vysadil Praskovji Kirillovnu ze saní, téměř nesa ji na rukou do předsíně.

„To jste nás oblažila,“ pravil zmateně, ale uctivě líbaje jí ruku, „ano, mohu říci, oblažila jste nás! Ani nevím, jak vám vyjádřit svoje díky za vaši pozornost, milá paní švakrová! Hej, chaso, děti, Nadino! Kde je Nadina?“

Ale i chasa, i děti byly již zde, zvědavě prohlížejíce si vzácného hosta, Nadina pak samá kadeř a samá stužka běžela již svými lehkými krůčky a záříc nejroztomilejším úsměvem, ještě z dále rozprostírala k Praskovji Kirillovně náručí své.

Praskovja Kirillovna, jež velice milovala poctu a vážnost, byla patrně spokojena s uvítáním, jehož se jí dostalo, a přívětivě přijímala všechny tyto projevy nadšení.

Domáci, jakoby se ani neodvažovali vésti ji do prostých pokojů, na kvap dali otevřítí parádní salon a slavnostně vypovodi'i a usadili tam svou váženou návštěvnicí.

Ljubočka hleděla na všechny ty starosti s posměvačným, ale nepokojným výrazem v obličejí a záhy odešla s jednou ze sestřenic do jiných pokojů, kdež také zůstala až do oběda, který byl ostatně velice brzy.

Praskovja Kirillovna pak zůstala se staršími členy rodiny, kteří všemi silami se snažili, aby ji bavili, i byla tentokráte hovornější i milost-

vější, než obyčejně. Nemluvila štiplavě, nedávala nikomu naučení a s dosti velikou účastí vyptávala se na domácnost jejich, mezi jiným pak i na nového učitele.

Jevšej Dmitrič naříkal si na domácnost, ale učitele velice chválil.

„Je to velice horlivý mladík,“ vypravoval pochvalně, „velice mnoho a velice rozumně, mohu říci, s dětmi se obírá a dostává za to velice mírný plat. Nemohu si na něj nijak stěžovat.“

„Jen že zbytečně jsi vzal Poláka!“ pravila s výčitkou Praskovja Kirillovna, „je to falešný, chytrý lid!“

„Nu, co pak myslíte, paní švakrová, vždyť nejsou všichni stejní! Můj Polák na příklad, mohu říci, je mladík docela otevřený a vzácné duše. Pravda, rozum má trochu exaltovaný, náchylný takofka k poblouzení a nadšení, ale srdce má krásné! prosím, krásné!“

„A jak pak tak nenadále z Petrohradu dostal se k nám?“ otázala se Praskovja Kirillovna s nedůvěrou.

„Měli tam na universitě jakousi historku, nadělali trochu hluku — nu, a tu, mohu říci, rozdělili je: některé úplně vyloučili, jiné pak pouze převedli na jiné university z Petrohradu.“

„To je pěkný ptáček!“ Praskovja Kirillovna pravila, kroutic hlavou, „a jak pak jsi se

odhodlal po tom vzítí ho do domu svého? Co pak vlastním dětem přeješ zlého, co myslíš? Nic! horšího nemohl jsi vymyslet!“

Jevsěj Dmitrič se poněkud zarazil a zmátl, poprvé bez pochyby popatřiv na věc s této stránky.

„Nu, co si myslíte, paní švakrová,“ pravil, upokojuje ji, „je to tichý, mohu říci, zcela spolehlivý mladík, ano ani veliké viny, abych pravdu řekl, na sobě nemá — pouze maloučko křičel s ostatními kollegy a i to snad právě jen takofka z citu pro kollegialitu!“

Praskovja Kirillovna kroutila dále nedůvěřivě hlavou.

„Pěkná kollegialita!“ pravila, usmívajíc se, „za takovou kollegialitu měli by jim metlou našlehat, pokud ještě jsou mláďa a hloupi!“

„Nu, co to, paní švakrová, povídáte, jak to možno,“ dobrosrdečně se rozesmál Jevsěj Dmitrič. „Kollegialita, mohu říci, je veliká věc! Vy, jako dáma, ovšem jí nepotřebujete, my však pamatujeme na staré časy!“

A Jevsěj Dmitrič, jenž kdysi studoval na vojenském ústavě a potom sloužil několik let v pluku, zvážněl a ne bez junáckosti zakroutil si své řídké, zcela šedivé kníry. Ale Praskovja Kirillovna nedala se přesvědčiti jeho důvody a zůstala patrně při svém vlastním náhledu o této věci.

U oběda, slavnostně připraveného v sále, s přídavkem dvou na kvap přichystaných nadbytečných jídel, posadili Praskovji Kirillovnu na nejčestnější místo v čele stolu; posluze bylo nařízeno, aby chodila po špičkách, a dětem, aby seděly tiše jako pěna, ani nemukaly, a ničím, Bůh chraň, nerozhněvaly staré babičky. Ke stolu přišel také učitel se svými žáky. Poněkud zmateně se poklonil Praskovji Kirillovně, která mu sotva odpověděla hrdým kývnutím a vrhla na vnučku upřený pohled, když vešel.

Ljubočka se slabě zarděla, ale zdali proto, že zpozorovala tázavý pohled babiččin, či proto, že vešel učitel — zůstalo neznámo.

Praskovja Kirillovna, rozmlouvajíc s jinými, několikrát jako náhodou zvědavě pohlédla na učitele i na vnučku.

Byl to vysoký, vyzáblý, asi dvacíletý mladík s vpadlou hrudí a souchotinářským vzezřením. Obličej jeho byl nehezský a chorobný, a byl osvětlen pouze krásnýma, jiskrnýma očima, hořícíma měkkým světlem, něžné tahy pak a měkké, do zadu učesané, dlouhé, světlé a vlnité vlasy dodávaly mu cosi zženštilého a něžného.

Učitel počínal si také nesměle a nejistě a kdykoli Praskovja Kirillovna upřela naň svůj hrdě tázavý orlí zrak, všecek se jaksi krčil, pletl se a rychle klopal své krásné oči.

S Ljubočkou nepromluvil ani jediného slova, ano i pouze jedenkrát na ni pohlédl, a to jaksi zběžně a nerozhodně, ale Ljubočka, která pocítila asi na sobě pohled jeho i skrze sklopené řasy, najednou obrátila se na jeho stranu a odpověděla mu jasným, zářícím, smělym a laskavým pohledem, jenž, jak se zdálo, ničeho se nebál, nic neskrýval. A jakkoli krátká byla tato rychlá výměna pohledů, Praskovja Kirillovna přece ji zpozorovala. Zachmuřila se a obrátila k Ljubočce svůj přísný, hrdý obličej, ale Ljubočka nesklopila očí a obrátivši je od učitele na babičku, hrdě a směle pohlédla na ni, jakoby ji mlčky a beze strachu vyzývala k boji. Za půl druhé hodiny po obědě odejela Praskovja Kirillovna, jejíž dobré rozpoložení duševní vystřídalo se pochmurným a nespokojeným; vzala s sebou i Ljubočku.

Opět všichni se vyhrnuli na schůdky vyprovodit ji, opět Jevsěj Dmitrič vlastníma rukama usadil ji do saní a zaobalil houní, kozáček Petruška pak, jenž zapadal do svého velikého cylindru, vážně, ač nikoliv bez námahy, vylezl na kozlík vedle kočího Parfena, kterému stářím trásla se hlava, opíati pak každou chvíli vypadaly z rukou, a slavnostní jízda dala se na zpáteční cestu, zanechavši hospodáře na rozpacích svojí nenadálou návštěvou, jejíž pravé příčiny nejasně a instinktivně domyslí se snad pouze učitel.

HLAVA VI.

Na zpáteční cestě babička s vnučkou ne-
vyměnily ani jediného slova; teprve když už
přijeli domů, a Praskovja Kirillovna svlékla
se sebe parádní toalettu, v níž cítila se velice
nevolně, a převlékla se do šatů domácích, ká-
zala, aby k ní zavolali Ljubočku.

„Nu, má drahá,“ začala Praskovja Kiril-
lovna, když Ljubočka vešla a v očekávání
mlčky se zastavila u dveří, „nyní jsem viděla
všecko, a ty již nikdy nepojedeš k Veriginům!“

„A co pak jste, babičko, viděla?“ lehce se
mračíc, otázala se Ljubočka.

„Čeho jsem potřebovala, to jsem také viděla!“
krátce odvětila Praskovja Kirillovna.

Ljubočka mlčky, přemýšlejíc o čemsi pro
sebe, postála několik vteřin a náhle rozhodně
pozvedla hlavu.

„Nikoli,“ pravila pevně, kladouc důraz na
každé slovo, „já nepřestanu tam choditi!“

„Co?“ povstala v úžase Praskovja Kirillovna,
„co jsi to řekla?“

„Řekla jsem, že nepřestanu tam choditi!“
ještě pevněji opakovala Ljubočka.

Praskovja Kirillovna až ztrnula na okamžik,
jakoby nevěříc svým uším, a mlčky, omráčena
hléděla na vnučku.

„A máš rozum?“ zvolala konečně, „víš-li,
s kým mluvíš?“

„S vámi mluvím!“ pronesla Ljubočka pochmurně, nehledíc na babičku.

„A mluvíš-li se mnou, jak pak jsi se jen opovážila mně tak odpovídati! Jak se opovážuješ odporovati mně, rozkazují-li já sama tobě! Nejspíše jsi zapomněla, bídné štěně, kdo jsem já tobě!“

Tenké nozdry Ljuboččiny při slovech těchto se zachvěly a oči hněvivě zablýskly.

„Nikoli, nezapomněla jsem!“ pravila, všecka náhle se narovnávajíc a měříc babičku hrdým, nepoddajným pohledem, „nezapomněla jsem! A pamatujíc si to, nikdy v ničem jsem vám neodporovala, ve všem bez odmluvy podrobovala jsem se vám, ačkoli mi to bylo i obtížno, i těžko, ale v této věci . . .“ Ljubočka na okamžik se zastavila a pohlédla babičce přímo do očí, „v této věci se vám nepodrobím!“ zakončila, a dříve ještě než omráčená Praskovja Kirillovna mohla něco odpovědět, obrátila se a vyšla ven.

HLAVA VII.

Praskovja Kirillovna byla tak pobouřena a překvapena neslýchanou drzostí vnuččinou, že v první chvíli ztratila hlavu. Dosud u nikoho a nikdy nesetkala se s takovou zjevnou a drzou neposlušností, a najednou kdo že

se opovážil jí odporovati? Vlastní její vnučka, ano, co ještě horší, ničemné cikánské štěně, které více než kdo jiný mělo se jí podrobovati.

A podivení skoro převyšovalo v ní hněv.

„A co!“ zvolala, když Ljubočka vyšla a bouchla svými dveřmi, „a co? Slyšely jste, Marie Semenovno, Kaliopo Kalistratovno, jak mi odpovídala?“

Marie Semenovna a Kaliopa Kalistratovna, které už dávno naslouchaly u dveří, ihned objevily se před svou paní a soucitně i skroušeně vzdychaly, hořekovaly a divily se.

„Je to pravé zvíře, matuško, pravé zvíře, darmo mluvit!“ pravila Marie Semenovna, vyčítavě kroutíc hlavou.

Praskovji Kirillovně připadalo, že hrdost její a vliv ponížen i zhanoben téměř před očima celého domu, i odhodlala se, že hned uchopí se nejpříkřejších prostředků proti původkyni a tak potrestá „dívčici“, aby i jiní budoucně to cítili, a aby někdo jiný nyní z hlouposti, Bůh chraň, nevzal si příklad z Ljubočky a neusmyslil si neposlouchati jí nebo hrubě si na ni vyjížděti.

Ale jak ji potrestati, jakých prostředkův užiti, Praskovja Kirillovna v rozčilení dlouho nemohla se rozmyslit. Konečně jí cosi napadlo, i spěchala do pokoje Ljuboččina.

Marie Semenovna, Kaliopa Kalistratovna i některé jiné ze smělejších „Božích stařen“

a čeledi, jež zkrotly strachem, přece však chtěly věděti, jak to skončí, potichoučku vloudily se tamtéž a se zvědavostí nakukovaly za zády jedna druhé.

Ljubočka seděla na posteli, odvrátivši se od babičky a zamračeně složivši ruce křížem na hrudi, mlčky hleděla do okna jakýmsi ztrnulým, nehybným pohledem. Ale nikoli pokornost a strach vepsány byly na obličejí jejím, nýbrž zářila na něm pouze odhodlanost k tvrdošíjnému houževnatému boji.

A to nejvíce znepokojovalo Praskovji Kirillovnu.

„Vstaň, mluvím-li s tebou!“ zvolala na ni. Ale Ljubočka seděla dále.

„Ach, jaký je to hřích!“ zvolala Marie Semenovna, v úžase chytajíc si tvář, „neposlouchati babičky! Babička přece přeje vám všeho dobrého, pro vás se stará!“

„Zde může mluvit babička, ale nikoli vy, vy račte mlčet!“ tlumeně náhle pronesla Ljubočka zbledlými rty.

„Ach, matušky! a to povídá před babičkou, před samou babičkou!“ spráskla rukama Marie Semenovna, překvapena smělostí Ljuboččinou a, Bůh ví proč, vztahujíc slova její nikoli na sebe, nýbrž na samu Praskovji Kirillovnu.

Ale Praskovja Kirillovna také vrhla na ni nespokojený pohled, jenž jí rozkazoval, aby

se nemíchala do cizí věci, a pokračovala již poněkud klidněji, opět obracejíc se k Ljubočce.

„Rač vstáti, když s tebou mluvím!“

Ljubočka nevstala hned; uvažovala dříve důkladně, má-li se podrobiti nové choutce babiččině, čili nemá; ale potom přece vstala, lehce pokrčivši rameny a nerozdělávajíc svých křížem složených rukou, přistoupila i zastavila se u okna, hledíc oknem podle svého obyčeje kamsi do tmavé dálky.

„A neúčinkují-li na tebe, drahoušku, slova,“ pravila Praskovja Kirillovna škodolibě, „poručím tě zavřítí! Marie Semenovno, kde je klíč od těchto dveří, rozkažte čeledi, by jej ihned vyhledala!“

Všichni počali hledati klíč, ale nikde ho nebylo.

„Ano, holubičko, patrně jsi uschovala klíč u sebe, nu, to nic nedělá, zavřeme tě na závoru; řekněte Ignátovi, aby přišel přibít závoru!“

Ljubočka lehce opovržlivě se usmála a nic neříkala.

„Tak to bude s tebou, drahoušku, bezpečněji! A také po druhé budeš věděti, jak máš mně odpovídati! Přibij závoru sem, na toto místo!“ rozkazovala Praskovja Kirillovna a a vlastnoručně ukazovala nesmělému Ignátovi, kam má přibít závoru, a sama zkoušela, bude-li dosti pevná.

Ljubočka klidně stála u okna, ani jedenkrát se neobrátila, pokud namáhal se Ignát.

„Takle bude to lepší! O, ty třeštidlo, cikánský zmetku!“ pravila Praskovja Kirillovna na rozloučenou vnučce, jakoby hledajíc a nenalézajíc už nic silnějšího a urážlivějšího, čím by ji citelněji urazila.

I zavřeli Ljubočku slavnostním způsobem.

Potom ne méně slavnostně byla zavolána šilhavá Thekla, jež Ljubočce posluhovala, a a Praskovja Kirillovna hlasitě jí oznámila, jestliže opováhá se od slečny učitelovi, nebo od učitele slečně nějaká psaníčka dodávati, nebo vůbec proti vůli a rozkazu Praskovji Kirillovny slečně nějaké takové služby prokazovati —

„Tak tě, drahoušku, strčím tam, kam Makar telat nehonil!“ řekla jí Praskovja Kirillovna, brvy tak stahujíc, že Thekla již předem klesla na mysl, „nedívej se, že vám nyní dána svoboda,*) pro mne zůstali jste právě tak nevolníky, jako jste jimi byli; já jsem v tom vyrostla, s tím půjdu také do hrobu; já se pro vás, nevolníky, ke stáří měnit nebudu! A ty nezapomeň na slova má — stane-li se něco, chraň Bůh, první mně svou hloupou hlavou budeš za to odpovídat, a já zajisté nebudu hleděti na to, že jsi nyní ‚svobodna‘, rozkáži

*) Nedávno před tím právě bylo zrušeno [nevolnické právo r. 1861.

tě po staré paměti v konírně zmrskati, že živa snad nevstaneš! Potom pak třebaš se suď; já, drahoušku, neleknu se ani vašich soudů! Věz to tedy hned napřed, a teď táhni ven!“

Celý dům zkrotl, chodě ve strachu a chvěje se a nemluvě jinak než šeptem jako před těžce nemocným člověkem, samé paní pak, jež chodila hroznější než mrak, bály se i na oči přijít.

Asi dva dny Ljubočku, jež snášela své upadnutí v nemilost dosti lhostejně, zadrželi zavřenu ve vězení, nosíce jí tam i oběd i snídání a nikoho kromě Thekly a Marie Semenovny k ní nepouštějíce.

Ale třetí den ji přece vypustili a zavolali k babičce.

Praskovja Kirillovna seděla na svém obvyklém místě u okna v hlubokém koženém křesle a četla v jakési tlusté staré knize.

Když vešla vnučka, Praskovja Kirillovna pomalu spustila knihu na kolena a brejlemi zkoumavě pohlédla na ni.

„Nu, co pak, má drahá, vzpamatovala jsi se?“ otázala se dosti měkce.

Ljubočka na okamžik pozdvihla hlavu a taktéž zamračeně pohlédla na babičku.

„Nikoli, nevzpamatovala jsem se!“ pravila umíněným klidným hlasem.

„A! ... nuže tedy jdi, poseď ještě nějaký čas, možná, že pak se vzpamatuješ... Jděte, Marie Semenovno, zavřete ji opět!“

„Nikoli, mám toho již dosti!“ promluvila Ljubočka, rázně odstupujíc ode dveří. „Nebudu již seděti!“

„A jak pak nebudeš seděti, přikáži-li to? Nepůjdeš-li po dobrém, odvedou tě násilím; se mnou, má drahá, si neporadíš, já sama s každým si poradím!“

Ale Ljubočka s posměvačným úsměvem klidně přistoupila ke stolu a vzávši s něho knihu, která první se jí namanula, sedla na své obvyklé místo, jakoby slova babiččina vůbec se jí netýkala.

Praskovja Kirillovna několik minut mlčky hleděla na ni, jako přemýšlejíc, jakého tonu má nyní užití s vnučkou.

„Aj, děvče,“ pravila kroutíc hlavou, „raději nedělej hlouposti!“

Ljubočka se usmála, nic neodpověděvši a neodtrhujíc očí od knihy.

Praskovji Kirillovně připadalo, že vnučka konečně zkrotla, jenom že nechce najednou to ukázat, a proto nechtějíc ji rozzlobiti a ještě více zastrašiti, rozhodla se, že na ni bude působiti již docela po dobrém a po celý čas až do oběda málo sice s ní mluvila, za to však dosti měkce, ano i laskavě a zachovávala

takový tón, jakoby se nic zvláštního nebylo přihodilo.

Ale po obědě Ljubočka náhle někam zmizela. Nezpozorovali to hned; nejprve mysli, že se zavřela doma, ale když zpozorovali, že doma není, všichni byli zaraženi a postrašeni, nevědouce, jak to oznámiti milostpaní, právě tak jako před patnácti lety nevěděli, jak oznámiti, že Paramon se skryl.

Praskovja Kirillovna ostatně sama brzy upamatovala se na ni.

„Kde pak je Ljubov?“ optala se Marie Semenovny.

„Zdá se, že někam . . . vyšla . . .“ zmateně odpověděla Marie Semenovna.

Praskovja Kirillovna se zamračila.

„Vyšla?“ opakovala otázku s přísným po-
divením, „kam?“

Marie Semenovna ještě více se polekala, ale zároveň nikoli bez jakési maličké zlomyslnosti v duši očekávala onoho „velikého skandálu“, který asi neprodleně nad celým domem se strhne.

„Nevím, opravdu,“ odpověděla, jakoby byla velice zaražena, „povídají pouze, že oblékla se do svrchníku a vzala si klobouk i odešla . . .“

„Proč pak mi to neohlásili?“ hrozně zvedajíc se s divanu, na němž odpočívala, otázala se Praskovja Kirillovna.

„Dříve to nezpozorovali, jak slečna odešla . . .“

„Nezpozorovali! . . .“ opovržlivě pravila pomalu Praskovja Kirillovna, a nepromluvivši již nic, odvrátila se a četla dále, ale obličej její všecek zrudl, a zpod nachmuřených hustých brv hněvivě se zableskly oči, kdykoli na okamžik odtrhla je od knihy.

Ale o deváté hodině večer Ljubočka vrátila se sama.

Klidně se svlékla v předsíni a chtěla již projít do svého pokoje, ale na cestě jídelnou nenadále setkala se s babičkou, která před ní stála mlčky v celé své velikosti a hleděla ra ni takým hrozným pohledem, že Ljubočka lehce zbledla a bezděčně se zastavila ve dveřích.

„Kde jsi byla?“ otázala se Praskovja Kirillovna tichým, nedobrým hlasem.

Ljubočka mlčela, sklopivši oči.

„Kde jsi byla, ptám se?“

„U Veriginův,“ sotva slyšitelně pronesla vnučka.

„U Veriginův . . . u Veriginův . . .“ opakovala po ní Praskovja Kirillovna. A najednou oči se jí zableskly, ruka pozdvihla . . . rozlehl se jakýsi jasný zvuk, a v tutéž vteřinu nenadálá bolest ožehla tvář Ljuboččinu.

„A! . . .“ Ljubočka vzkřikla tlumeně, zakrývající si obličej oběma rukama a několik vteřin stála mlčky a nehybně, jako ztrnulá v jakémsi úžase a ztuhnutí.

Praskovja Kirillovna těžko oddychovala, na čele naběhly jí tlusté žíly, ruce se jí třásly, a sotva se držela na nohou, jež rozčilením klesaly.

„He,“ s těží vyslovila Praskovja Kirillovna, „nyní budeš věděti, jak choditi k Veriginům . . .“

Ljubočka prudce odtrnla ruce od obličeje, na jehož bledé tváři vynikala nachová stopa po těžké ruce babiččině . . .

„Jestliže . . .“ pravila Ljubočka tlumeným, chvějícím se hlasem, „jestliže . . . jsem vás nezabila . . . na místě, stalo se jen proto, že jste . . . má babička . . . a že je vám sedmdesát let . . .“

„A, tak, tak!“ Praskovja Kirillovna vykřikla fanaticky. „Chaso! Ignátele provaz! svažte ji!“

Chasa, která již se sběhla u dveří, chtěla se vrhnouti na Ljubočku, ale ona chytila nůž, ležící v koši na suchar, a vášnivě sevřevši jej v ruce, tak divoce zamáchala jím na všechny, tak zablýskla svýma tmavýma cikánskýma očima, hrozně planoucima na bledém obličeji, že všichni bezděky od ní odskočili.

A Ljubočka, nevypouštějíc nože z pozvednuté ruky, kvapně vyběhla z pokoje, a dříve, než někdo se vzpamatoval, aby ji dohonil, seběhla již se schodův a zmizela v pusté, tmavé ulici.

Všichni myslili, že Praskovja Kirillovna neprodleně pošle čeleď, aby ji stíhala, ale

Praskovja Kirillovna pocítila se tak špatně, že jí sotva dovedli do jejího pokoje a uložili na postel.

Báli se, aby jí neranila mrtvice; ale Praskovja Kirillovna pomalu se utišila a usnula, s ní pak uklidnilo se také všecko v domě.

HLAVA VIII.

Praskovja Kirillovna probudivši se ráno druhého dne, poslala ihned k Jevsěji Dmitriči optat se, je-li u něho „žába“, a jestliže tam jest, aby jí neprodleně dopravil nazpět domů.

„Žába“ byla u něho, ale domů nechtěla se vrátiti, místo ní pak přišel sám Jevsěj Dmitrič.

Jevsěj Dmitrič, přišed k tak choulostivému vysvětlení, usmíval se jen zmateně a lehce potahuje bradku, s lichotivou přívětivostí pohlížel na všechny svýma dobrýma světlýma očkama, jako mlčky prose o ochranu a povzbuzení.

Praskovja Kirillovna sedíc s hlavou obkladem obvázanou, přivítala ho velice nevlídně; ani ruky mu nepodala.

„To je dnes krásné počasí . . .“ bojácně začal Jevsěj Dmitrič, jenž takovým přivítáním ještě více byl zmaten.

„Nu, batuško,“ přerušila ho chladně Praskovja Kirillovna, „nezamlouvej to! Proč jsi nepřivedl žábu s sebou? Vždyť jsem to poručila.“

„Žábu, to jest — Ljubočku?“

„Ljubočku, Ljubočku!“ rozzlobila se Praskovja Kirillovna. „Ty jsi mně ji zkazil docela svými něžnostmi! Ljubočko sem, Ljubočko tam, a vaše hodná Ljubočka nyní upláchla! Ne bez příčiny nerada jsem jí k tobě pouštěla ba nemělo to vůbec býti, na ni třeba uzdy a jaká jest u tebe, starého ženkyla, v domě uzda, leda jenom na tebe samého, Bůh mi odpusť! Zkazil všechny své dívky a vdané ženy, a má z toho radost! Hanba se na to dívat, vždyť brzy budou tě bít, ty pak, starý, ani se nestydiš, ještě snad budeš se chlubit velikým rozumem, hle, já řku, jaké mám ženské!“

„Švakrová! . . . Švakrová . . .“ bojácně usiloval Jevsěj Dmitrič připojiti své slovo, ale zaražené breptání jeho bezděky přetrhovalo se před hrozným potokem řeči rozzlobené Praskovji Kirillovny.

„Co opakuješ: švakrová sem, švakrová tam! Vím sama, že na neštěstí jsi mým švakrem; patrně za hříchy mé na stará kolena Hospodin poslal mi všelijakého Bohem daného příbuzenstva, s každou cikánkou jsem nyní, Bůh mi odpusť, příbuzna! Proč jsi nepřivedl, ptám se, žábu?“

„Milá švakrová . . . jen se nerozčilujte! . . . milá švakrová, dovolte, abych se vyslovil . . .“

A Jevsěj Dmitrič, pleta se a mata se v řeči jako hošík, vypravoval ledabylo, že Ljubočka nachází se v takovém stavu, že nebylo možno ji přivézt, že plakala po celou noc, ráno pak, zvěděvši, že babička již poslala pro ni, hrozně se rozčilila a řekla, že raději se utopí, než aby se vrátila k ní, a řekla to tak rozhodně, že Jevsěj Dmitrič neosmčlil se potom jí ani přemlouvati.

„Dejte jí, milá švakrová,“ pokračoval Jevsěj Dmitrič, „dejte jí, abych tak řekl, upokojiti se . . . a ať asi dva — tři dni u mne pobude . . . potom pak, jakmile přijde . . . abych tak řekl . . . k svým náležitým smyslům, vypravíme ji k vám neprodleně nazpátky!“

Praskovja Kirillovna mlčela a zamračeně o něčem přemýšlela.

„A tvá cholera?“ otázala se najednou, „zůstane přece u tebe!“

„Jaká cholera?“ podivil se Jevsěj Dmitrič, který ani netušil, že by u něho v domě byly nějaké nemoci.

„Tvůj roztomilý učitel? Také si usmyslil, starý hlupák, Bůh mi odpusť, vzítí si do domu učitele, maje děvčata!“

„Učitel ješť u mne . . .“

„Nu, tak vidíš! A jak pak bych mohla třebaš jen jedinou hodinu nechat jí ve tvém domě,

sedí-li tam takový ďábel! Chceš-li, abych ji u vás nechala tři dni, vyprav ho na ten čas někam opodál, já pak ti radím, abys hřích co nejdříve odklidil! Nu, to jest už tvá věc, avšak učitel na ty tři dni ať se mi klidí pryč! Ale nechceš-li udělati po mém, ať Ljubov za hodinu je zde, jinak je mi to vše lhostejno, přijedu pro ni sama a povezu ji celým městem se skandálem! Tak také jí to oznam!“

Jevšěj Dmitrič ztratil na dobro hlavu, nevěda, kam by na ten čas ukryl svého učitele, nicméně však spěšně přistoupil na všechny podmínky.

„Buďte již beze strachu, milá švakrová... ovšem, přejete-li si toho, jakmile přijdu domů, takořka neprodleně učiním opatření!“

„Nu, vím,“ pohrdlivě usmála se Praskovja Kirillovna, „že mistrovsky činíš opatření!“

„Ó, prosím, milá švakrová, proč pak!... Právě ho napadlo, že má tu nedaleko, asi pět verst ode města, jednoho přítele; již dávno se chystal, že ho navštíví, nuže tedy, tam ho pošleme, takořka, na nějaký čas!“ dobrosrdečně se raduje nápadu svému, smál se Jevšěj Dmitrič.

„Ale bez příčiny, milá švakrová, dotíráte na toho mladíka; co pak na tom, že je Polák; a on není ani úplně Polák, pouze matka jeho byla Polka, otec však, zdá se, že byl Rus, co pak se týče všeho ostatního, smím vás

ujistiti, že je to hodný jinoch a Ljubočku, mohu říci, opravdu miluje...“

„Nu, ty, bafuško, neměl jsi rozumu od mládí, k stáří pak, jak vidím, vůbec přišel jsi o rozum!“ přerušila ho Praskovja Kirillovna, vrhajíc na ubohého Jevsěje Dmitriče zničující pohled, „přivez raději ke mně žábu hned nazpět, neboť na tebe, jak se zdá, není žádného spolehnutí!“

„Ach, co to, milá švakrová, mluvíte! Vždyť já s ní, mohu říci, oči nespustím, hlavou svou za ni budu odpovídati! Co pak se týče učitele, projevil jsem takofka jenom mínění své, ale, abych vlastně řekl, nemám nic proti vašemu mínění, ba i souhlasím s tím, opravdu souhlasím...“

„Nu, já, bafuško, nepotřebuji souhlasu tvého, mám dosti na svém; co pak se týče mínění, nemíval jsi jich nikdy hned od mládí, nyní pak už to ani za to nestojí, abys si je opatřil, snad i tak nějak to dotáhneš. Nuže tedy, s Bohem, jeď a dělej, jak jsem ti poručila! A nemusíš, nemusíš mně líbati ruku, nejsem žádný pop ani žádný ikonostas! *) Ale dobře si pamatuj, bafuško, přihořlí-li se něco, uvidíš, že se mnou není co žertovat!“

A Praskovja Kirillovna propustila Jevsěje

*) ikonostas = stěna, dělicí oltář od ostatní prostory chrámové, ozdobená obrazy svatých.

Dmitriče, jenž upřímně se radoval v duchu, že nepříjemná audience skončila poměrně ještě šťastně.

HLAVA IX.

Po třech dnech Ljubočka skutečně vrátila se domů a nesvlékajíc se, jakoby se chystala odejítí ihned nazpět, šla přímo do pokoje babiččina.

Praskovja Kirillovna, uslyševši lehké známé kroky, pozdvihla hlavu a přes brejle pohlédla hrozně na vnučku.

„A, slečinka již přišla!“ přivítala ji posměšně

Ljubočka nic neodpověděla; byla velice bleďa a rozčilena, ale v očích jejích spolu se zřejmým strachem prosvítalo ještě něco nového, jako vítězný výraz.

„Nu, co pak tu, rozmilá, tak stojíte?“ pokračovala Praskovja Kirillovna. „Což neuznáte snad za hodno, abyste se svlékla a odešla do svého pokoje i seděla tam, pokud vás nezavolají?“

Ljubočka tiše pozdvihla hlavu.

„Nikoli, babičko,“ pravila chvějícím se, ale zároveň jakýmsi vítězným hlasem, „nepůjdu tam! Přišla jsem vám pouze povědětí, že nikterak nemohu již u vás . . . bydlit! Nezlobte se na mne, nehubujte na mne . . . ale raději mě po dobrém pusťte! . . .“

Praskovja Kirillovna, úplně zmatena novou výstředností Ljuboččinou a ani dobře nerozumějíc, zač jí prosí Ljubočka, hleděla na ni mlčky v úžase.

Ljubočka s naruživou prosbou náhle padla před ní na kolena.

„Nač jsem vám!“ zvolala se slzami chytajíc a líbajíc ruce babiččiny. „Vždyť vy mne beztoho nemáte ráda... jsem vám na obtíž... a nikdy si spolu nezvykneme... lépe tedy rozejítí se po dobrém... nebudeme se vzájemně proklínati a mučiti...“

Ale Praskovja Kirillovna již se vzpamatovala i povstala s křesla.

„Co pak to mluvíš, děvče?“ otázala se jí. „Či jsi opravdu přišla o rozum?! A kam tě pustím? ke komu?“

„Babičko,“ pravila Ljubočka téměř klidně, „kdybych byla chtěla, nemusila jsem se nyní k vám vůbec již vracet! Ale já nechtěla ani tajně od vás utéci, ani na vždy s vámi žítí v rúznici! Rozhodla jsem se, že k vám přímo půjdu a ke všemu se vám přiznám...“

Hněv Praskovji Kirillovny náhle schladl při slovech těch. Chytila vnučku za ruku a přitáhši ji k sobě, pozdvihla jí hlavu a s mučivým strachem a hrůzou v obličejí pohlédla jí přímo do očí.

„K čemu se přiznati?... k čemu?“ tlumeným, chvějícím se hlasem promluvila Pra-

skovja Kirillovna, tisknouc ruce Ljuboččiny ve svých vychladlých rukou, „k čemu?“

Ljubočka, nepozdvihujíc očí, mlčela několik okamžiků, nejdelších a nejhroznějších okamžiků za celý život stařenin, jako bojujíc v duši mezi strachem a druhým nepochopitelným citem, ale najednou svým obvyklým, lrdým a smělým pohybem pohodila hlavou.

„Babičko,“ pravila tiše, ale pevně, „včera byla jsem s ním oddána!“

Praskovja Kirillovna zavravorala a rychle chytila se za kraj stolu třesoucí se rukou.

„Oddána . . . oddána . . .“ opakovala tlu-meně, jako nevěříc tomu, a na chvíli obličej její přijal ztrnulý a bolestný výraz; ale za vteřinu oči její se zaleskly, obličej zrudl a rázným pohybem odhodila od sebe ruce Ljuboččiny, vysíleně k ní se natahující.

„A jak jsi se epovážila ještě po tom ke mně přijít? Přišla jsi snad mi se posmívati? Ano! . . .“

Ljubočka všeka bleďa, stále ještě klečíc, mlčela, sklopivši hlavu.

Praskovja Kirillovna stála před ní, hrozna ve svém hněvu; pocit úžasu a strachu, který vynořil se v duši její, dříve než Ljubočka se přiznala, vystřídal se potom takovým prudkým hněvem, pocitem urážky a nevolí, jakých, nehledíc na svou prchlivou povahu, nehledíc na nepříjemnosti s Ljubočkou v posledních

dnech, nepocítila od té doby, kdy obdržela zprávu o svatbě synově.

„A,“ pravila s nedobrým klidem, jenž byl hroznější všelikých vyhrůžek, „ty jsi mne tedy opravdu ještě neznala! Ty jsi patrně myslila, neodpustím-li ti, že vůbec vyženu tě z domu svého, ty pak potom se svým miláčkem odjedeš, kam budeš chtít! Tak ne, milá, to jsi se mylila, nedopočítala jsi! Já nedovolím nikomu, aby se mi vysmíval, a s tebou jinak se vypořádám!“

Ljubočka mlčela, ale bledla víc a více jakousi dosud nejasnou, ale již hroznou předtuchou. Chápala, že babička zamýšlí pro ni něco hrozného, ale co právě, nemohla uhodnouti a přemáhajíc v sobě vznikající rozjitření, mlčela, bojíc se, aby stařeny ještě více nepodráždila; ale v očích jejích vyšlehovaly již nepokorné plamenky.

„Chaso!“ vzkřikla najednou Praskovja Kirillovna, tleskajíc rukama.

Ljubočka instinktivně vyskočila a hnala se ke dveřím.

„Ani s místa!“ zakřičela Praskovja Kirillovna s takovou mocnou silou v hlase, že Ljubočka bezděky se zastavila před ní.

„Bylo by lépe, kdybys nebyla přicházela . . .“ dořožila tiše Praskovja Kirillovna, „když však jsi již přišla . . .“

„Babičko,“ pravila Ljuťočka, s prosbou hledíc na ni, „neňte mne, abych na vás zanevřela... přišla jsem k vám ctně... pusťte mne i vy ctně... nemůžete-li mně odpustiti...“

Ale Praskovja Kirillovna, zastavivši jí cestu, mlčky postavila se před ni.

„Svažte ji,“ klidně přikázala vešedší chasě.

HLAVA X.

... Za hodinu ohlásili Praskovji Kirillovně, že přišel Jevsěj Dmitrič se svým učitelem a čeká na ni v saloně.

Praskovja Kirillovna ihned povstala, ač nohy její dosud se třásly, a prsa křečovitě dýchala po scéně, která se právě odehrála, ale hrdě pozdvihši hlavu, přímo odešla tam svou pevnou chůzí.

„Proč jste přišli?“ otázala se, zastavivši se uprostřed pokoje a měříc přichozí hrdým pohledem.

Jevsěj Dmitrič, již úplně zaražen a zmaten, nesměle si odkašlal, chtěje něco říci, ale neřekl nic, — jen jakýsi zvuk vyletěl z hrdla jeho, ihned se zaraziv, — i zděšeně sklopil oči a mlčel.

Společník jeho, také všecek bledý rozčilením, s nervosně chvějícími se ústy, snažil se, jak

bylo viděti, aby přemohl své rozčilení, ale pod upřecným naň a hněvivě blýskajícím pohledem Praskovji Kirillovny bezděky se rozčiloval ještě více a jenom jaksi neobratně se krčil, a čemusi nervósně se usmívaje, mačkal v rukou svou plstěnou čepici.

„Milá švakrová,“ promluvil konečně Jevsěj Dmitrič, vzmuživ se, „nezlobte se, milá švakrová . . . nerozčilujte se . . . a dovolte, abych vám pověděl všecko od začátku : . . .“

„Nuže,“ opovržlivě pravila Praskovja Kirillovna, „mluv si pro mne, mluv, ale svou švakrovou, prosím, již mne nenazývej! Nechci býti ani příbuzna, ani spřátelena ani se žádným zlodějem, ani s podvodníkem.“

Jevsěj Dmitrič začervenál sc, v očích jeho zatřpytily se slzičky, a dobrosrdečná jeho tvář jevila ještě větší žal i zmatek.

„Ach, milá švakrová . . . hřešíte, když mě ve stáří, při mých takořka úcty hodných šedinách . . . a najednou tak mně urážíte . . . Já, chvála Bohu, sama ráčíte vědět, nebyl nikdy ještě ani zlodějem, ani podvodníkem!“

„Kdybys, rozmilý, nekradl cizích dívek a neoddával jich se svými pacholky, nenazývali by tebe při tvých úcty hodných šedinách ve stáří tvém ani zlodějem, ani podvodníkem.“

Bledý obličej učitelův při slovech těch zacukal; pozvedl se smutným úsměvem na chvíli

své krásné, něžné a jiskrné oči a mlčky, s truchlivou výčitkou pohlédl na Praskovji Kirillovnu.

Ale Jevšěj Dmitrič začervenál se ještě více a všecek se zachvěl a narovnal.

„Nevěděl jsem o tom, prosím! Bůh mi svědek, milá švakrová, nevěděl jsem o tom!“ zvolal Jevšěj Dmitrič, prudce udeřiv se do hrudi. „Sám, mohu říci, jako hromem byl jsem poražen, když vrátili se včera z kostela! Nohy, ruce se mi až třásly, na smrt mě zarmoutili, povídám, opravdu zarmoutili! Plakal jsem, milá švakrová, plakal, vy pak... hřešíte... zde stojí můj svědek, mohu odvolati se na něho, neočerní mne, je to poctivec!“

„Ano, je to pravda!“ pravil tiše učitel. „Jevšěj Dmitrič o ničem nevěděl, my... sami jsme vinni!“

Praskovja Kirillovna opovržlivě se obrátila k němu:

„Já s tebou, rozmilý,“ pravila, „zdá se mi, nerozmlouvala! Až se tebe optám, pak odpovídej!“

Učitel opět maličko se usmál, ale umkl; Jevšěj Dmitrič mžikem a nesměle naň pohlédl, styděl se a muče se tím, že takového hodného mladíka tak uráží a ponižují před očima jeho.

„Milá švakrová,“ promluvil smiřlivě svým tenoučkým, uprošujícím hláskem, „chápu sám, že je vám to nemilo, ale, milá švakrová... jsou to mladí lidé. . nezkušení, mohu říci,

děti . . . nu, zamilovali se . . . ale co je dělat!
Řeknu přímo, milá švakrová, co teď dělat?
Odpustiti, milá švakrová, pouze odpustiti! . . .
Bůh jim odpustil! . . .“

„Já však vám hned ukáži, co dělat!“ přerušila ho Praskovja Kirillovna, náhle se obrátivši.

„Jegore, vyveď pány!“

Jevšej Dmitrič, jenž nikterak nenadál se podobného konce, úplně se zarazil, ale bledý obličej učitelův náhle se zarděl chorobným ruměncem.

„Ano,“ tiše, ale s oživeným pohledem promluvil učitel, „my ovšem odejdeme, ale ne jinak, leč s Ljubou!“

Praskovja Kirillovna všecka zrudla a hrdě se narovнала.

„Jaká je ti ona Ljuba!“ zvolala hněvivě.
„Ty nedouku, pacholku, sprostáku, patrně jsi zapomněl, kde je tvé místo!“

„Nezapomněl jsem na své místo!“ pravil Kuličev, kij klidně, ale chvěje se rozčilením.
„Také já jsem právě takový šlechtic, jako vy, na vaši vnučku pak mám více práva, než vy sama: vaše vnučka je má zákonitá žena, a proto žádám a mám právo žádat, abyste mi ji tu chvíli vrátila!“

Praskovja Kirillovna se zasmála nedobrym smíchem.

„Nu, ovšem,“ pravila, „požádej, ukaž svá práva, rozmilý, ukaž! Zatím však, co ty budeš práva ta hledati, ukáži ti dříve svá! Ty jsi mi ji ukradl, nyní pak já se své strany uschovám ji před tebou! Nehněvej se již, rozmilý, říká se: dluh zbylý, hlava zmytá!“

„Ale vy nemáte práva, abyste ji schovávala!“ zvolal Kuličevskij překvapen. „Ljuba je má zákonitá žena, a vy jste povinna, abyste mi ji neprodleně vrátila, jinak... jinak tu chvíli jedu ke gubernatorovi, a tehdy vás přinutí, násilím přinutí, abyste mi ji vrátila.“

„To jest už tvá věc, rozmilý, jeď si, kam chceš, v tom nemohu ti překážeti; ale uvidíme ještě, kdo vyhraje — se mnou nebude tak lehkou bojovati! Zatím pak tu jsou dveře, nemám času teď; ano i příště, prosím, abyste ke mně nechodili, nejsouce pozváni — nemám ráda nezvaných hostí! A ty, pane,“ obrátila se opět k Jevsěji Dmitričovi, „nejsi nic víc než starý bloud a zevloun! Děvče pod nosem propás! Jegore, vyprovod' hosti!“

A Praskovja Kirillovna změřivši je naposled vítězoslavným pohledem, vyšla hrdě z pokoje.

„Nu, co pak nyní dělat? co dělat?“ ptal se Jevsěj Dmitrič, vycházeje na ulici, všecek roztrpčen a zmaten. „Povídal jsem Ljubočce, aby nechala toho nápadu a nechodila k babičce;

nikoli, neposlechla, tu tedy to má! Ale co nyní dělají?“

„Jeti ke gubernatorovi!“ pravil rozhodně Kuličevskij, „a já vydám se ihned k němu!“

HLAVA XI.

Ale nejel ke gubernatorovi. Gubernator hned před několika dny odejel do Petrohradu, a čekali ho teprve ke konci měsíce.

Jevšej Dmitrič radil, aby požádali ochrany policejního ředitele, ale Kuličevskij tušil, že s této strany těžko nadíti se něčeho-dobrého, protože starý policejní ředitel hned po univerzitní historii pohlížel na něho úkosem a nedůvěřivě, s Praskovjí Kirillovnou pak byl naopak v přátelských poměrech. Na všechen způsob učitel přece odebral se k němu, aby zkusil štěstí. Ale z pokusu toho skutečně vznikly jen nové nepříjemnosti, které věc ještě více zapletly a pokazily. Policejní ředitel, jak také Kuličevskij očekával, nejen že přidal se na stranu Praskovji Kirillovny, nýbrž ještě se rozzlobil a dal mu důtku, řka, že ve svém postavení měl by seděti tiše a pokojně, ale nikoli začínati takové historie s osobou, již v městě všichni si váží. — Kuličevskij, podrážděn a utrápen posledními dny, také se rozzlobil a pronesl na to rovněž mnoho kousa-

vých slov, z kterých pro něho mohly vzniknouti nyní velice škaredé následky.

Po tomto objasnění Kuličevskij vrátil se, duševně velice skleslý, nevěda, co by měl dále podniknouti; unésti vnučku Praskovji Kirillovny bez pomoci úřadů je skoro nemožno, čekati pak, až Praskovja Kirillovna sama uráčí si ji vydati, bude trvati také velice dlouho . . .

V domě Jevsěje Dmitriče nastal úplný zmatek: Jevsěj Dmitrič sám byl úplně rozladěn a div neonemocněl ze všech těch nepřijemností, jež sesypaly se na hlavu jeho. Mluvil pravdu, tvrdě Praskovji Kirillovně, jíž upřímně si vážil a se bál, že nic nevěděl o tajných oddavkách Kuličevského s Ljubočkou. Naopak, jakmile tehdy po první návštěvě Praskovji Kirillovny se vrátil od ní, ihned požádal Kuličevského, aby odejel na čas ke kamarádovi jeho, což Kuličevskij také učinil, svatbu pak bez vědomí jeho ustrojila „dámská polovice“ jeho s pomocí téhož přítele, ke kterému Kuličevskij se odebral na návštěvu. Když však věc byla již vykonána, a mladí manželé přijeli k němu z kostela, k radosti celé dámské polovice, které se hrozně líbila tajná romantická svatba, a k velikému úžasu a podivení samého Jevsěje Dmitriče, který jen ztrnule a ustrašeně opakoval: „Bože, co jste to udělali, co jste to udělali!“ — konec konců pro jeho vlastní dobrotu nezbyvalo mu nic jiného, než aby

volky nevolky přijal účastenství v celé této historii, ba i vzal na sebe úlohu, že se za ně přimluví před hrozným obličejem Praskovji Kirillovny, která tak omylem svěřila mu vnučku na jeho zodpovědnost.

Ale věc dopadla mnohem hůře a vážněji, než si myslil, a Jevsěj Dmitrič, nehledě na všechen soucit s mladými i na upřímné přání, abý jim nějak pomohl, klesl úplně na duchu a div neplakal, že se zapletl do tak nemilé historie, která nejen zneprátelila ho s Praskovjí Kirillovnou, nýbrž mohla ho uvést v nemilost jak u policejního ředitele, tak u gubernatora, z nichž první beztoho o něm řekl, že se diví, jak takový ctihodný muž odhodlal se přijmouti účastenství v takovém skandálu.

Ale dámy byly mnohem energičtější a podnikavější mužských.

Dámy první vzpomněly si, že Kuličevskij má v Kijevě příbuzenstvo a svazky, které svým vlivem mohou mu v neštěstí pomoci, i přemlouvaly ho, aby neprodleně vypravil se na cestu a jel tam; jemu však patrně nechtělo se jeti, i myslil, neměl-li by počkati, až se vrátí gubernator, jenž proslul jako muž velice rozmilý a lidumilný, a prostřednictvím jeho působit na Praskovji Kirillovnu. Mimo to pak také ona sama za ten čas mohla si to rozmyslit, uznat neužitečnost boje a dobrovolně propustit vnučku.

Ale ráno druhého dne přišla zpráva, která všecko rázem obrátila na rub.

Praskovja Kirillovna totiž mimo očekávání všech v noci připravila se na cestu a k ránu odejela na jeden ze svých dědičných statků téměř s celým domem, vzavši s sebou ovšem také Ljubočku. Měla pak dva dědičné statky: jeden v téže gubernii, druhý v sousední, a na který se odebrala, — nikdo dobře nevěděl.

Novina ta překvapila všechny svou neočekávaností; stařena téměř dvacet pět let nehnula se s místa, a najednou připravila se na cestu asi za dvanáct hodin.

Čeleď, která zůstala při domě, vyhlížela rozpačitě a ustrašeně a na otázky odpovídala popleteně a zmateně, tak že od žádného z nich nemohli se dovědět, čeho si přáli, ale potichoučku šeptem vypravovali sloužící něco zcela pravdě nepodobného, čemuž těžko bylo věřit i při známé kruté povaze Praskovji Kirillovny.

Vypravovali, že prý slečnu včera svázali a svázanou odnesli do odlehlého pokoje a zavřeli ji tam pouze s jedinou Marií Semenovnou a nikoho již k ní nevpuštěli až do samého rána, kdy stará milostpaní rozkázala odtud přenést vnučku přímo na sánky, na nichž Ljubočku takto svázanou prý odvezli. Čeleď prý všecka velice litovala slečny, a když stará

paní rozkázala ji svázat, báli se ji vázati, ženy však i plakaly; ale Praskovja Kirillovna byla tak rozhněvána a tak křičela na všecky, že neosmělili se již jí neposlechnouti; toliko slečna všemi silami se bránila, křičela i plakala, ale kde pak by se spravila s tolika lidmi! Ale později slečna umkla, a po celou noc nebylo jí slyšeti, ani neplakala, jak se zdá, a když jí nesli na sáňky, nekřičela již, nebránila se, nýbrž ležela nehybně a ani oči neotevřela, jako mrtvá.

Vypravování to hrozně účinkovalo na Kuličevského; srozuměl, že nelze meškati, a že on samojediný, byť si toho sebe více přál, s Praskovjí Kirillovnou nic nepořídí, čekati pak, až se vrátí gubernátor, kterého ostatně rozlobený policejní ředitel mohl naplniti předpojatostí proti němu, také není možno, poněvadž Ljubočka mohla také onemocněti, ztratiti naději a trpělivost a připraviti se nějak o život, což při její povaze bylo víc než pravdě podobno. A proto, napsav jí předběžně list, v němž ji snažně prosil, aby se neznepokojovala a přečkala klidně onu dobu, co on pojedě se přimlouvav za její vysvobození, téhož dne připravil se na cestu do Kijeva, opatřen na cestu blahopřáním a požehnáním samého Jevseje Dmitriče a celé rodiny jeho; dámy pak Vereginovy se podvolily, že list dodají, jakmile bude možno.

HLAVA XII.

Všecko, co čeleď vypravovala, bylo pravda. Praskovja Kirillovna skutečně odvezla Ljubocku svázanou na svůj dědičný statek „Rogozišče“.

Ale v půli cesty ji rozvázali, protože se přesvědčili, že Ljubocka bez toho nikam neuteče, poněvadž leží bez paměti. Tu Praskovja Kirillovna kázala ji uložití pohodlněji a opatrněji, a vezla ji již nikoli jako zajatou, nýbrž jako těžce nemocnou, a tak k večeru přivezla ji do svého dvorce již úplně v horečce.

Praskovja Kirillovna ne že by se byla polekala tohoto konce, ku kterému, jak se zdálo, všemi skutky vědomě kráčela, nýbrž jaksi opět poněkud se obměkčila, jak to bylo již jedenkrát po smrti synově.

Sama společně s dosti neumělým krajským lékařem ošetřovala vnučku, ba i spala v pokoji jejím, vstávala při sebe menším zastenání jejím, a tři dni a tři noci, nejtěžší v době nemoci Ljuboččiny, strávila zcela beze spánku.

Ale nedělala to s teplou něžností, vrozenou všem ženským, nýbrž s jakousi nevlídnou starostlivostí jako zkušený, ale přísný lékař, jež povinnost zavazuje užiti všech sil, aby nemocný se uzdravil.

Když Ljubocka přišla k sobě, Praskovja Kirillovna přestala spávat v jejím pokoji,

ba přestala tam i tak často choditi, ustanovivši k ní místo sebe Kaliopu Kalistratovnu a děvčku.

Ljubočka zotavovala se pomalu, a dlouhý čas byla tak slába, že stěží mohla i mluvit; s babičkou pak od té doby, co přišla k sobě, nepromluvila ani slova, a kdykoli babička k ní přišla, vítala ji chladným, přísným pohledem a mlčky se odvracela od ní.

V době, kdy Ljubočka byla nemocna, Praskovja Kirillovna dostala od N—ského vicegubernatora, u něhož za osvobození Ljuboččino se přimlouval Jevsěj Dmitrič, dopis, spíše soukromý než úřední, v němž vicegubernator velice měkce a přívětivě ji přemlouval, aby propustila Ljubočku k muži a nedělala svým násilím nepříjemnosti ani mladým manželům, ani sobě, protože Kuličevskij, jsa nyní zákonným manželem vnučky její, má úplné právo žádati, aby mu ženu vrátila, a konec konců bude museti přece jemu ustoupiti, tak že lépe jest ustoupiti dobrovolně, než následkem zakročení úřadův, u nichž Kuličevskij nepochybně bude hledati útočiště.

Na dopis ten Praskovja Kirillovna, jež nikdy s nikým si nedopisovala, proti obyčeji svému odpovíděla vlastnoručně.

Rozhodně ohlásila, že Kuličevskému vnučky své nevydá, jestliže pak nyní je zákon na

straně jeho, ať si jede do Petrohradu a podá žalobu samému císaři pánu.

„Proti vůli cářově,“ psala Praskovja Kirillovna, „nebudu jednati, a nařídí-li mně cář, abych jemu vnučku vydala — vydám ji, jinak však nikoho neuposlechnu! A vy, vaše excellence, raději nemíchejte se do této rodinné záležitosti, protože v domě svém jsem sama sobě paní, a nemám nad sebou ani rádcův, ani poučovatelův. Já, milý pane, prožila jsem sedmdesát let svým rozumem, k stáří těžko tomu odvykat, a onen ničema i odbojník Kuličevskij, jak dobře vím, byl z university vyhnán pro neposlušnost vůči představenstvu i vzbouření — mohu snad dáti takovému člověku vnučku svoji! Ne jinak než na rozkaz cářův, do toho času však nikoho neuposlechnu a nevydám jí!“

V městě o celé této historii ovšem ihned všichni zvěděli, vypravovali pak, že vicegubernator, obdržev list její, velice se smál a vypravoval všem, jaká se u nich vyskytla nová Marfa Posadnice,*) jak žertem nazýval Praskovji Kirillovnu, a název ten se všem tak zalíbil, že se ho hned všichni chopili a po-

*) Marfa, choť Novgorodského měšťana Izáka Boreckého, zvaná M. Posadnica, žena energická a ctižádostivá, v XV. stol. použila svého jmění, aby zachránila rodné město Novgorod před velkým knížetem moskevským Ivanem III.

jmenovali Praskovji Kirillovnu — Marfou Posadnicí.

Ale na tom také přestalo zakročení vice-gubernatora, jenž nechtěl před návratem představeného gubernie používatí příkrých prostředků proti Praskovji Kirillovně, tím spíše, že ho za to nikdo zvláště neprosil, poněvadž od samého Kuličevského, jenž odejel do Kijeva, nedocházely dosud žádné písemné žaloby a přímluvy.

HLAVA XIII.

Od nenadálého přestěhování se Praskovji Kirillovny do Rogožišče uplynuly téměř dva měsíce. Ljubočka úplně se zotavila, ale v postavení jejím nenaskytlo se dosud nic nového, nepočítáme-li v to třech dopisův od muže, jež obdržela s velikou obtíží, a to jen spolupůsobením Kaliopy Kalistratovny, která ve své duševní dobrotě cajně přešla na stranu Ljuboččinu a ve mnohém jí nyní pomáhala.

Možná, že Kuličevskij poslal jí i více dopisův, ale došly pouze tři: jeden, který psal dříve ještě, než odjel do Kijeva, druhé dva již z Kijeva. V nich oznamoval Ljubočce, že některé vlivné lidi již navštívil a s nimi mluvil, ale že onen příbuzný, na kterého nejvíce spoléhal v Kijevě, — je nyní za hranicemi, ale že očekávají den ode dne návratu jeho,

pročež nutno na něho počkat, dříve než něco podnikne, protože příbuzný ten jediným slovem mohl vykonati mnohem více, než Kuličevskij všemi svými prosbami. Potom znovu snažně prosil Ljubočku, aby se nerozčilovala a ničím nekazila bez toho již hrozně postavení své u babičky, a pokud možno, aby klidně očekávala výsledků cesty jeho.

A možná, že právě proto Ljubočka snášela své dočasné uvěznění skutečně poměrně ještě dosti klidně; nedělala babičce ani scen, ani výčitek, ba nečinila ani žádných pokusův, aby utekla, což ostatně při její slabosti bylo rovněž skoro nemožno.

Po zuřivém boji, který podnikla s babičkou, zmocnila se jí asi apathie; jakoby přestala bojovati, ač bylo cítiti, že se nepokožila a nepoddala, nýbrž jakoby jen odpočívala, sbírajíc nové síly a čekajíc na příhodný okamžik, aby se znovu dala do zuřivého boje.

V duchu Ljubočka náruživě a důvodně věřila, že tak nebo jinak podaří se jí obломiti a přemoci stařenu, a patrně čekala na to každý den, každou hodinu se zimničným rozčilením, naslouchajíc sčbe menšímu šumotu v domě a po celé dni dychtivě a upřeně patříc na cestu, jež vedla vedle domu, jakoby neustále čekala a vyhlídala někoho.

Praskovja Kirillovna mlčky, ale bystře jí pozorovala, sledujíc všechny změny, jež se v ní

dály. Byla vůči Ljubočce zřejmě laskavější a pozornější, hledíc shovívavě skrz prsty na drzosti, které v ní často vybuchly, jichž by dříve nebyla jí nikdy odpustila. Často přinášela vnučce různé pamlsky a ptala se, nepřeje-li si něčeho.

Ale Ljubočka na všechny laskavosti babiččiny pohlížela chladně a nedůvělivě. Téměř ani s ní nemluvila a vyhýbala se, aby se s ní zbytečně bez potřeby nesetkala, celé dni trávíc v pokoji svém a tamtéž obědvajíc.

O Kuličevském také již nemluvily, jakoby se mlčky byly dohodly, že zatím nebudou dotýkati se bolavého místa, ač obě pouze o něm přemýšlely s trapným nepokojem, čekajíce, jak to všecko skončí.

Pouze jedenkrát Praskovja Kirillovna, vesedši k Ljubočce do pokoje, zastala ji při čtení nějakého dopisu.

„Co čteš?“ otázala se jí.

Ljubočka první chvíli patrně se polekala a zbledši, rychle smáčkla dopis v ruce, ale najednou, jakoby si to byla rozmyslila, znovu jej rozdělala a klidně pohlédla na babičku.

„Dopis od muže!“ pravila takovým tónem, jakoby to bylo nejpřirozenější a nejobyčejnější věcí pro ni.

Praskovja Kirillovna maličko se zamračila, ale nerozzlobila se, neodňala jí dopisu, ano ani se neoptala, kdo jí dopis dodal, vědouc

bez pochyby, že v takové věci vždy najdou se účastníci.

„Co pak ti píše?“ otázala se babička, slabě se usmívajíc.

Ljubočka rychle se zpytujícím výrazem pozdvihla oči na babičku, nerozumějíc tomu, proč babička s takovým podivným klidem přijala slova její.

„Píše . . . že jel do Kijeva . . . přimlouvav se za naši záležitost . . . a . . . že jistě to vymůže!“ doložila najednou, nervósně vstávajíc a měříc Praskovji Kirillovnu hněvivě vítězným pohledem.

„A, nuže, ovšem . . .“ pravila Praskovja Kirillovna, dále lehce se usmívajíc, jakoby věc ta se jí vůbec netýkala, „ať se jen přimlouvá, ať! . . .“

To byla jediná rozmluva, kterou měly babička i vnučka za celou tu dobu, potom opět umlkly, vzájemně slídíce za sebou a nedůvěřující klidu svému, ač na venek zachovávaly klid.

Ale jednoho krásného dne táž Kaliopa Kalistratovna potichoučku zavolala Ljubočku na chodbu a tam jí tajně oznámila, že přijela klíčnice Veriginova, Avdofja Jakovlevna, a čeká na ni dole v čeledníku.

Srdce Ljuboččino sevřelo se nedobrou předtuchou, při níž srdce jí pukalo, i sběhla dolů s nepokojným očekáváním a opatrně dostala se do čeledníku.

Avdotja Jakovlevna, hezká tlustá ženská se šelmovským, ale dobrodušným obličejem, jež byla jednou z hlavních účastnic ve svatbě Ljuboččině, uzřevši Ljubočku, nejprve něžně a radostně se s ní políbila, potom zavzdychala, jak Ljubočka zhubeněla i zbledla.

„Ani bych tě skoro nepoznala, drahoušku,“ pravila s útrpností, krotíc hlavou a prohlížeje si Ljubočku. „Ovšem, sladkým životem u babičky tak jsi zeslábla — ještě tě babička zahubí; jenom potěšení z toho bude míti...“

„A co jste přivezla, mluvte jen rychle!“ přerušila ji Ljubočka netrpělivě, trápíc se nedobrou předtuchou.

„Co, drahoušku,“ zarmouceně vzdychajíc, začala Avdotja Jakovlevna, „jak viděti, děvče, narodilo jsi se na svět již tak nešťastné...“

„Bože, netrapte mne, mluvte!“

„Nevím, drahoušku, co mám říci; kéž bych raději nemusila mluvit, vždyť holoubka tvého sebrali!“

Ljubočka všecka zbledla, mlčky hleděla na Avdotji Jakovlevnu široko otevřenýma polekanýma očima, nerozumějíc ani dobře, o čem jí povídá.

„Jak sebrali?... Kam sebrali?...“ ne-souvisle ptala se Ljubočka.

„A nejen jeho samotného, drahoušku, mnoho jich sebrali! Vždyť muž tvůj je Polák?“

„Co pak na tom?“

„Poslyš, co Jevsěj Dmitrič říkává, že Poláci byli vždy takovým odbojným národem, který neustále se bouří; nyní tuhle opět něco začali; tvůj holoubek pak, jakmile přijel do Kijeva, ihned přidal se k nim, má tam příbuzné, jak slyšeti, samé Poláky; ti ho také zapletli do svého vzbouření. Ale já to, děvče, zřetelně ani dobře nevím, ale tu Jevsěj Dmitrič poslal ti dopis, v něm všecko po pořádku je vypsáno. Čti, tu máš!“

Ljubočka vzala studenýma rukama dopis z rukou Avdotji Jakovlevny a počala jej čísti, stěží rozeznávajíc slova a pojímajíc smysl.

Jevsěj Dmitrič psal jí dosti zmateně a spěšně, naplňuje smutnou zprávou vlastními úvahami a potěchami, že Kuličevskij, když přijel do Kijeva, zapadl do polských kroužkův a unesen hnutím, myslil, jak se zdá, více na polskou otázku, než na záležitost vlastní, účastně se všech schůzí a nepořádkův, ale sebrali ho, i sedí nyní ve vězení, než bude souzen spolu s jinými; že mu Kuličevskij psal a prosil ho, aby opatrně připravil Ljubočku na toto nové pro ni neštěstí, však sám osobně po této události na nic dobrého, jak se zdá, již nepočítá.

Ljubočka, čtouc dopis, poznala jediné to, že stalo se něco hrozného, nehezkého, co nejen uškodilo úplně záležitosti jejich, nýbrž i hrozilo ještě i novým, hrozným neštěstím, jež nejasně

si představovala . . . A to místo štěstí a vítězství, jichž tak náruživě čekala . . .

„A co potom s ním udělají . . . po soudě? . . .“ otázala se s trapným strachem.

„Co udělají: známo již, že po hlavičce ho nepohladí! Jevšěj Dmitrič povídá, že některé vypovědí na Sibiř, jiné pak, kteří opovážlivěji si počínali, odsoudí k nučené práci v dolech, nejhlavnější však původcové vzbouření, jak slyšeti, neujdou ani šibenici, aby to bylo výstrahou ostatním,“ tajemným šeptem dodala Avdoťja Jakovlevna.

Ljubočka vykřikla a zavrávoravši, s hrůzou se chytila za hlavu.

„To není pravda . . .“ pronesla, prosebně vpíjejíc se očima v růžový, dobrosrdečný obličej Avdoťji Jakovlevny.

„Nikoli, drahoušku, je to pravda!“ pravila jako s radostí a něčemu dobrosrdečně se i zasmála. „A právem, — nepobuňuj lidu, nepočínej si opovážlivě!“

Ljubočka s hrůzou patřila na ni, a z očí kanuly jí slzy, jichž nepozorovala, ani necítila ve svém trapném zármutku.

„A jeho? . . .“ ještě tišeji otázala se, nespouštějíc prosebných očí s Avdoťji Jakovlevny, jako by na ní závisel osud její a jako by chtěla vyprositi u ní odpuštění muži svému . . .

„Co s ním udělají? . . . to, drahoušku, nevím; což, možná, že nebyl vůdcem vzbouření, Bůh

je milostiv! Tuhle Jevsěj Dmitrič chtěl hned dnes dopsati tamnějšímu náčelnictvu, aby všecko důkladně zvěděl, jak a co, a co ho tedy nyní čeká! — A ty, děvče, neplač, nač pak předčasně plakat, což, Bůh je milostiv, možná, že se mu ani nic nestane!“

Ale Ljubočka jí již neposlouchala, vášnivě vzlykala, sklonivši hlavu na ruce a všecka nervósně se chvějíc.

V duši její najednou spleťlo se a setkalo se několik citův a spolu se záchváty hoře a zoufalství probíhaly chvilkami zlost a hněv na muže za to, že v takové hrozné pro ně pro oba dni vyměnil vlastní záležitost svoji za jakousi záležitost cizí, jich nikterak se netýkající, a že pro tuto cizí záležitost, cizím lidem k vůli zapomněl na ni, na sebe i na celý budoucí život . . . Ale slova, jež jí řekla do ucha Avdoťja Jakovlevna, jako strašná můra vynořovala se před ní a jímala ji takovou hrůzou a zoufalstvím, že všecko mu odpouštěla, na všecko zapomínala i byla ochotna jíti na všecko, dáti raději vlastní život svůj, jen aby ho zachránila . . .

Avdoťja Jakovlevna hladila ji tiše po hlavě.

„Už i to povídám,“ naříkala nad Ljubočkou, „narodí se na svět taková nešťastná, v ničem nemá štěstí, od maličkosti rostla jako siroteček, otce, matky neznala . . .“

Však v tu chvíli dveře prudce se otevřely, a na prahu objevila se hrozná postava Praskovji Kirillovny, již Marie Semenovna, vyslídívši to, již oznámila, kdo přišel do čeledníku.

„Proč jsi sem přišla?“ otázala se hlasitě Praskovja Kirillovna, měříc Avdotji Jakovlevnu zamračeným pohledem.

Avdotja Jakovlevna zarazila se v první chvíli, spíše však překvapením, než bázni; nebylať báziiva.

„Tuhle jsem přišla,“ pravila s vážnou důstojností, poklonivši se Praskovji Kirillovně „abych pověděla slečně, že pana Kuličevského spolu s jinými sebrali do vězení.“

Praskovja Kirillovna se podivila, ale hned dobře neporozuměla, oč jde.

„Jak do vězení?“ se otázala, po očku pohlížejíc na vzlykající vnučku.

„Tak do vězení; podněcovalť tam spolu s jinými Poláky k povstání, schytali je tedy všecky; nyní budou prý je brzy soudit, jaksi po vojensku, nevím dobře, jak to bude...“

„A co!“ zvolala náhle radostně s vyjasněným obličejem Praskovja - Kirillovna. „A co jsem ti, Ljubov, povídala! Nestalo se snad po mém? Srdce moje tušilo, jaký je to sokolík! Kdybych tě byla pustila s ním tehdy, seděla bys ovšem také již v nějaké kasematě zároveň s ním. Vstaň přece nyní a pokloň se mi až k nohám, že jsem tě zachránila před žalářem a hanbou.“

že jsem ti nedovolila, abys uprchla s tím ničemou, zrádцем cáře!“

„To není pravda!“ zvolala Ljubočka, vyskočivši s místa a blýskajíc na babičku hněvivě zanícenýma očima. „To není pravda! Není zrádce a ničema, ale vy, vy jste ho přivedla do toho žaláře. Vy jste zahubila otce mého, vy jste odvrhla matku moji, vy jste mě mučila celý život, a vy jste konečně zahubila i jeho! Vy, jediná vy jste vším vinna, všechny jste utrápila, všechny zahubila, i buďte prokleta! Bůh sám uslyší prokletí moje i odplatí vám za nás za všechny; já však přece odejdu za ním, třebaš i na Sibiř, třebaš do káznice, třebaš i na šibenici!“

A Ljubočka vyběhla z pokoje, Praskovja Kirillovna pak najednou celá sehnutá a shrbená bezmocně klesla na červený kovaný kufr, stojící u dveří a několik minut proseděla mlčky, mrzutě svěsivši hlavu, a jenom v přestávkách a těžko dýchala, opírajíc se o kraj kufru chvějící se rukou.

„Hle . . . čeho . . . jsem se dočkala . . .“ tlučeně, stěží pronesla konečně Praskovja Kirillovna, vstávajíc s kufru, ale nepozdvihujíc oči.

Avdotja Jakovlevna také mlčela, svěsivši hlavu, neosmělujíc se a stydíc se pohlédnout na hroznou paní, které všichni tak si vážili a kterou právě před ní ponížili.

„Co je dělat, matuško...“ pravila tiše Avdotja Jakovlevna, „třeba se pokořiti... odpustiti .. Jak viděti, Bůh to dopustil...“

„Těžko se pokořovati v mých letech... ba, je na to také již pozdě...“ zamračeně pronesla Praskovja Kirillovna. „Ale o to nejde!“ ostře přerušila sebe samu, jako stydíc se a nechtějíc pokračovati v rozmluvě o ponížení svém. „Pojď ke mně a pověz mi^{mi} dopodrobna všecko, co víš o tom... šibeničnickovi, Bůh mi odpust.“

Praskovja Kirillovna odvedla Avdotji Jakovlevnu do pokoje svého, dlouho s ní o čemsi rozmlouvala a nedovolila jí, aby zpět odejela, nýbrž přinutila ji, aby přenocovala u ní.

HLAVA XIV.

Dlouho v tu noc nešla spat Praskovja Kirillovna, a ne jednou přistupujíc k oknu, upřeně hleděla soumrakem nočním do tmavého sadu, kam utekla Ljubočka. Praskovja Kirillovna posílala ji i hledat, bojíc se v hloubi duše, aby opět někam neutekla anebo něco si neudělala, ale Ljubočka nešla do pokoje, a přecházela dále v rozčilení po dlouhých allejích zpustlého sadu. Konečně téměř k půlnoci vrátila se a nepromluvivši s nikým ani slova,

ani na nikoho nehledíc. prošla do pokoje svého a zavřela se tam.

Praskovja Kirillovna slyšela, jak vnučka se vrátila, a několik minut po tom neustále nepokojně naslouchala, jako něčeho očekávajíc. Konečně však hluboko vzdychla i poklekla k obyčejné modlitbě před svou starobylou skříní s tmavými, zčernalými obrazy, na nichž při světle lampičky jenom nejasně svítily se stříbrné okrasy.

Najednou dveře tiše skřiply, a na prahu, bojácně a nerozhodně objevila se Ljubočka. Praskovja Kirillovna obrátila se k ní a na chvílku jaksi podivně, napolo udiveně, napolo radostně pohlédla na ni, ale nic neřkala a dále hluboko se klaněla.

Ljubočka postála několik vteřin očekávajíc, až babička skončí, a najednou přistoupila přímo k ní a klekla před ní na kolena.

„Babičko,“ pravila tiše, líbajíc jí ruce, „odpusťte mi . . .“

„Bůh ti odpustí, Ljubo . . .“ rovněž tiše, maličko zachvěvším se hlasem odpověděla Praskovja Kirillovna.

„Nikoli, babičko, vy mně odpusťte, vy . . .“

„I já ti odpouštím . . .“

Ljubočka přitiskla se k ní a objevši stará kolena její svými hubeňoučkýma rukama, hořce zavzlykala.

„Babičko, nevzpomínejte . . . zapomeňte na to, co jsem řekla . . . Bože, proč, proč jsem to řekla!“

Praskovja Kirillovna mlčela, ale po obličejí také jí kanuly slzy . . . vzácné, nezvyklé jí slzy . . . ale babička, jakoby se za ně styděla a jich se polekala, rychle je utřela rukou a promluvila klidným a laskavým hlasem:

„Nu, co je dělat . . . Viděti, že je to vůle Boží. Neplač, pěkně se pomodli, Bůh je miilostiv, nebude tě trestati . . . Jdi raději spat, jest už pozdě . . .“ A Praskovja Kirillovna sama pozdvihla vnučku a naklonivši se, ohnivě jí políbila . . .

HLAVA XV.

Po této události dni v Rogožišči vlekly se v napiatém očekávání něčeho nedobrého, ač zatím ještě nejasného . . . Ale poměr mezi babičkou a vnučkou zřejmě se zlepšil; obě uznávaly se asi navzájem vinny před sebou, a každá patrně snažila se napravití vinu svou. Mezi Rogožiščem a městem bylo nyní neustálé spojení i osobní, i písemné, poněvadž Jevsěj Dmitrič dílem z vlastní dobroty, dílem však také na náruživé prosebné listy Ljuboččiny, ano i na žádost samé Praskovji Kirillovny staral se všemi silami, aby zvěděl o osudu Kuličevského, ale dosud mohl pouze to zvědětí,

že Kuličevskij je sice velice zapleten do vzbouření, ale nikoli tak, aby bylo možno míti jej za jednoho z prvních původcův.

Ljubočka byla klidnější, než očekávala Praskovja Kirillovna, bojící se, že vnučka neprodleně bude usilovati jeti za mužem; za to v duši patrně tajila jakési rozhodnutí, jehož dosud nikomu nepověděla; zatím však toto právě nejvíce poutalo Praskovji Kirillovnu, jež se snažila dříve uhodnout, jak si bude počínati Ljubočka a co podnikne, až osud Kuličevského bude rozhodnut.

Ale promluviti s ní o tom stařena se nesmělovala! I přihodilo se to Praskovji Kirillovně teprve po prvé v životě, že přes svou pánovitost a nepokornost se bála optati se na to, co chtěla věděti . . .

Jedno chápala, že nyní právě jí nastávají nejtěžší starosti o vnučku, a slib, jež Ljubočka učinila ve chvíli prokletí, že odejde za mužem třeba i do káznice na Sibiř, bezděky ji trápil a lekal, ač se snažila, by slibu tomu nevěřila.

Praskovja Kirillovna posílala tajně k Ljubočce tu Marii Semenovnu, tu Kaliopu Kalistratovnu, aby vyzvěděly její plány; ale Ljubočka se nepodřekla a svých skrytých myšlenek nikomu nesvěřila.

Konečně přišel dopis od samého Kuličevského, jež poslal Ljubočce po témž Jevsěji Dmitriči, se zprávou, že proces skončen, a on

spolu s některými jinými byl odsouzen k poměrně lehkému trestu, že je vypovězen jako osadník do Tomské gubernie.

„Vím,“ psal Kuličevskij Ljuboče, „že jsem zkazil a zničil celý život tvůj; ale věř, že jinak nemohl jsem jednat. Když jsem jel do Kijeva, myslil jsem pouze na tebe a na naši záležitost; ale přišel jsem tam, kdy hnutí bylo v největším proudu, a bezděky připojil jsem se k oněm, již povstali za svobodu svou a práva; byli tam skoro všichni moji kollegové, přátelé a příbuzní, i nemohl jsem, neosmělil jsem se, abych se s nimi nespojil. Nyní, když je všemu konec; a osud můj je rozhodnut, porozuměl jsem, že zároveň se samým sebou zhubil jsem i tebe, již k vůli byl jsem snad povinen zdržeti se i účastenství ve společném, mně blízkém podniku a zřici se všech i všeho, s čím jsem dříve sympathisoval. Nevím ani, co bych ti řekl, abych tě potěšil a se ospravedlnil. Vím pouze, že ty pro mne na vždy zůstaneš drahá již proto, co jsi musila pro mne snést a vytrpěti. Miluji tě neustále stejně, ba ještě více, než dříve, a bylo by mým nejvroucnějším a nejupřímnějším přáním, abych nikdy od tebe se neodloučil, tím spíše nyní, kdy jediná ty mohla bys mně pomoci a povzbuditi mne v těžké budoucnosti . . . Zatím však vím, že sám musím se zřici tebe, má drahá, a nevolati tebe za sebou tam, kde by na tebe čekaly pouze ne-

dostatek a neštěstí, kterým tě podrobovati nemám práva... Všecko, co ti mohu říci, je — zapomeň na mne co nejdříve... Nyní jsi znovu svobodna a ještě tak mláda... až uplyne první čas utrpení, znovu nabudeš síly k životu i štěstí, jehož jsi mnohem více zasluhovala, než se ti ho dostávalo od osudu až do nynějška... Možná, že znovu setkáš se s člověkem, jehož si zamiluješ, i dej ti Bůh s ním štěstí... Já ti nepřinesl nic kromě hoře a utrpení; můžeš-li, odpusť a neodsuzuj mne pro ně příliš přísně... Ano, Praskovja Kirillovna patrně měla pravdu, když nechtěla ti dovoliti, abys si mě vzala, ale možná... možná, že by toto nebylo se ani stalo, kdyby byla dovolila, abys se za mne provdala..."

Dlouho četla a znovu četla Ljubočka dopis, zavřevši se v pokoji svém; a slzy nepřetržitě tekly jí po obličejí, a ona vášnivě tiskla ke rtům onen kus papíru, jako přísahajíc v duchu věrnost a lásku onomu, jenž dopis psal a nepřítomnému chtějíc dodati odvahy a víry v to, že ač přítomnost je tak neutěšena, v budoucnosti přece čeká jích něco lepšího...

Konečně vstala i šla k babičce.

Když k ní vešla, a Praskovja Kirillovna pohlédla na její bledý, odhodlaný obličej a na drobně psaný dopis v ruce jejích, porozuměla, že nastala ona hrozná i rozhodná chvíle, které celý čas tak nepokojně očekávala; a srdce

sevřelo se jí zármutkem i strachem, jež jí samé byly divny.

„Tuhle, babičko, čtětel“ pravila Ljubočka jemným, jako nějakým novým, něžným hlasem a podala jí dopis.

Praskovja Kirillovna vzala jej chvějící se rukou a rychlým, obvyklým pohybem spustila pozvednuté nařčelo brejle.

Čím dále četla Praskovja Kirillovna, tím více po obličejí jejím vystupovaly červené skvrny, a tím silněji chmuřily se husté brvy její.

Ljubočka mlčky, nehybně stála před ní a hleděla kamsi do dále něžným, měkkým, ještě slzami se svítícím pohledem, a tichý, zádumčivý úsměv pohrával jí na rtech.

Praskovja Kirillovna dočtla dopis, důkladně jej složila a podávajíc jej vnučce nazpět, pátravě pohlédla jí brejlemi přímo do očí.

Okamžik hleděly mlčky na sebe.

„Pojedu s ním, babičko,“ pravila tiše Ljubočka a uchopivši ruku Praskovji Kirillovny, vroucně přitiskla jí k ústům.

„Nedám ti k tomu požehnání svého!“ rychle vstávajíc, pravila Praskovja Kirillovna. „A pokud jsem na živu — nedám ti ho!“

Cosí bolestně zachvělo se v obličejí Ljuboččině, a měkké nové světlo, které jej ozářilo, jakoby bylo zhaslo a zmizelo.

„Nuže, pojedu i bez požeňnání!“ tlumeně, ale pevně pravila Ljubočka.

„Jeď, — to je tvá věc! Ale věz, Bůh nedá ti štěstí v takovém manželství, nedá! Budeš toho litovati! . . .“

„Nebudu toho litovati!“ hrdě pronesla Ljubočka, a jakoby měla všecko vyjednávání s babičkou za ukončené, obrátila se a vyšla z ookoje.

HLAVA XVI.

Až do pozdního večera proseděla Praskovja Kirillovna v pokoji svém, ano ani jíst nevyšla do jídelny a k sobě nikoho nevolala. Marie Semenovna chtěla již k ní vejíti, ale Praskovja Kirillovna pohlédla na ni tak, že hned couvla nazpět.

Pouze podomek Ignát, jemuž Thekla oznámila rozkaz slečnin, aby ráno zapřáhl koně, volky nevolky odebral se k milostpaní, poněvadž bez potvrzení jejího neopovažoval se vyplniti rozkaz slečnin.

„Co chceš?“ hrozně otázala se Praskovja Kirillovna, uzřevši ho.

„Tuhle,“ pravil Ignát, váhavě přešlapuje s nohy na nohu, „slečna kázala, abych ráno zapřáhl jí koně, jak tedy poručíte? . . . Zapřáhnout, jářku, či neráčíte to chtít?“

Praskovja Kirillovna mlčela chvíli, zamračeně o něčem přemýšlejíc.

„Zapřáhneš,“ pravila nevlídně po chvíli, nehledíc na svého věrného pacholka.

Ljubočka také nevyšla ani k obědu, ani k čaji a na rychlo skládala své věci v pokoji svém; ale nežli šla spat, několikrát přistoupila ke dveřím babiččiným, patrně jsouc na rozpacích a zápasíc s jakýmsi citem, ale po každé postála tam chvíli a znovu odcházela s hrdým a nepoddajným výrazem v obličeji.

Konečně ulehla i zhasila svíci, ale nemohla usnouti i házela sebou nepokojně na své horké posteli, hledíc před sebe otevřenýma, hořícíma očima. Náhle rázným pohybem shodila se sebe pokryvku, vyskočila s postele a přímo pevnými již kroky šla ke dveřím, otevřela je . . . a bezděky odstoupila zpět . . .

Přímou k ní se svíci v ruce šla Praskovja Kirillovna.

„Babičko!“ zvolala tiše Ljubočka uhodnuvši najednou, kam a proč šla Praskovja Kirillovna, a radostně padla jí na prsa.

Praskovja Kirillovna mlčky objala vnučku a vešla s ní do pokoje.

Obě spolu sedly na postel, a Ljubočka, objímajíc stařenu, plakala nad čímisi, jako oně noci, když přišla k babičce po prokletí svém.

Praskovja Kirillovna několik minut tiše hladila jí po hlavě.

„Ljubo,“ pravila konečně zlomeným hlasem, „rozmysli si to, rozmysli, cò chceš dělati . . .“

Ale Ljubočka jen ještě něžněji počala jí líbati ruce, tisknouc je ve svých horkých rukou.

„Nikoli proto,“ pravila opět Praskovja Kirillovna, „nechci tebe k němu pustiti, že ti není roven, že mi tebe tajně ukradl, že mne oklamal, že tedy oklame i tebe; nikoli proto, že ti nebude hodným, spolehlivým mužem, jakého bych ti sama našla, nýbrž proto, že je zrádcem, že by měl býti vlastně pověšen, a že jen batuška cář ve své veliké něžnomyslnosti a milosrdenství smiloval se a odpustil mu! Jak pak bych tebe, krev svou, jediného potomka svého, mohla pustiti s ním? Vždyť musím za tebe i na tomto, i na onom světě odpovídati! Jak pak budu odpovídati za tebe Bohu, až optá se mne: Kam jsi ty, stará, nerozumná, nesvědomitá, pustila svou vnučku? Co řeknu otci tvému? Vždyť on sám svěřil mi tebe, sám poslal tebe ke mně, důvěřuje i spoléhaje na mne; pomysli si, jak mi bude, až setkám se s ním tam! Jak mu do očí pohlédnu!“

Ljubočka vzlykala, padši do podušek a nic neodpovídajíc babičce.

Obě mlčely.

Praskovja Kirillovna povstala s postele a těžko padla na kolena před postelí vnuččinou.

„Tuhle, vidíš,“ pravila Praskovja Kirillovna, zalévajíc se slzami, „hle, já stará, hloupá, prosím tě na kolenou! Nechoď, nehub se, vzpamatuj se, Ljubo! Vždyť mám už čas, abych umřela, jak mám tě tu samu vydati libovůli prostopášného chlapce! A vtáhne-li tě do své nesvědomité záležitosti, přiloudí tě ke svým myšlenkám, všechny kosti moje v hrobě se obrátí, vždyť ani na onom světě pokoje mítí nebudu! Slituj se aspoň poněkud nácie mnou!“

A stařena vzlykajíc, chytala ruce polekané, bledé Ljubočky.

A Ljubočka po prvé v životě porozuměla babičce své a s hrůzou patřila na ni.

„Celý život svůj strávila jsem v hrdosti,“ pokračovala stařena, slzíc, „všemi jsem pohrdala, všechny měla jsem za nehodné sebe, a tu dopustil Bůh, že v stáří lezu před tebou na kolenou . . . Pokáral mě za hříchy, pokořil hrdost mou béměrnou, i lezu, i prosím . . . nechoď, nehub jen sebe . . . celý zbytek života věnuji tobě, budu tvojí služkou, otrokyní . . . jenom neodcházej, neopouštěj stařenu v posledních dnech jejích . . . vždyť mám jen tebe jedinou . . . Nikdo mi nezůstal, všechny jsem rozehнала . . .“

„Ó, babičko, babičko! . . .“ smutně a bolestně vzkřikla Ljubočka, „proč jste nemluvila nikdy dřívě se mnou takovým způsobem! . . .“

Proč, proč? Kéž bych byla jen věděla, že vy aspoň trochu, aspoň poněkud mě milujete! . . . Ale . . . odkud, jak jsem měla to vědět! . . .“

Ljubočka vzlykala, zapomenuvši i na to, aby pozdvihla stařenu, a cítíc pouze s trapným zármutkem a útrpností, téměř násilně a bezděky všecku sflu lásky, jež se vůči ní tajila v babičce, — v ní, v babičce její, jež na pohled zdála se tak chladná, zatvrzelá, hrdá a ji tak trápila!

A Ljubočka se trápila, náruživě si přejíc, aby utišila i upokojila hoře stařeny této, jež najednou byla jí tak blízká, pochopitelná i drahá, a zároveň poznávala, že již ničím nemůže jí pomoci, protože kdesi daleko jest už jiná bytost, právě tak trpící, ale jí ještě dražší, a že bytost ta také ji volá.

Praskovja Kirillovna dychtivýma, prosebnýma očima hleděla jí do očí, tisknouc jí ruce, jakoby bála se odpovědi a zároveň prosila o ni . . .

„Ljubo . . .“ pronesla tiše, „Ljubo . . .“

„Jest už pozdě, babičko, pozdě! . . .“ se zoufalstvím vzkřikla Ljubočka i zděsila se sama toho, co řekla.

Hlava XVII.

K jífru, sotva začalo svítati, celý dům byl už na nohou, očekávaje něco neobyčejného i pravdě nepodobného.

Všichni již věděli, že mladá slečna odjíždí dnes na Sibiř k muži; ale nechtěli tomu ještě jaksi věřiti a všichni čekali s nepokojem a zvědavostí, co bude dále, a jaké opatření učiní ještě stará paní.

Ale k všeobecnému podivu Praskovja Kirillovna, vstavši v obyčejnou dobu, o pěti hodinách ráno a oblékši se, klidně, jakoby nic nebylo se stalo, vyšla do sálu a otázala se, jsou-li koně zapřaženy.

Potom zavolala Ignáta, jemuž vždy zvláště důvěřovala, i šilhavou Theklu, a k velkému podivení jejich otázala se jich; chtějí-li vyprovázeti slečnu na Sibiř, začez ona každému z nich dá potom po dvou stech rublů kromě peněz na zpáteční cestu.

„Ljubov Nikolajevna,“ doložila Praskovja Kirillovna, „pojede dnes sama s někým z ostatní čeledi do města, ale tam zajisté ještě asi dva dni pobude, tak že budete ještě míti čas sebrati se a připraviti se na cestu, zítra pak, souhlasíte-li, vypravte se také za ní. Proto volím tebe, Ignáte, že na tebe spoléhám víc než na jiné, a Thekla přizpůsobila se již k slečně, zná zvyky její, tedy jí spíše vyhoví, než jiní. Nuže, čím lépe na cestě budete jí sloužiti, tím větších díků dostane se vám také ode mne, já za službu nezůstanu dlužna . . . Jděte zatím, rozmyslete si to co nejlépe a rozhodněte se s Pánem Bohem! . . .“

Ignát i Thekla vyšli ve velkém udivení, nevědouce, co si o tom mysliti, jak se rozhodnouti; ale oba byli bez rodiny, a svůdnost dvou set rublů byla velice veliká.

Praskovja Kirillovna sama osobně šla do koníren, starostlivě prohlédla přichystaný Ljubočce vůz, vyloučila jej, majíc jej za málo spolehlivý, a kázala zapřáhnout do druhého, lepšího a pohodlnějšího.

„Sice rozpadne se ještě snad na cestě,“ podotkla hněvivě, „vždyť jeti na Sibiř není blízko!“

Potom udělivši ještě nějaké rozkazy, vrátila se do pokojů, kde již jí očekávala na cestu oblečená Ljubočka.

Ljubočka, uzřevši babičku, se zachvěla, i obrátila k ní smutné, prosebné oči, v jejichž hloubi bez vědomí jejího svítilo se bojácné, ale radostné štěstí.

„Jedeš?“ otázala se zkrátka Praskovja Kirillovna, zběžně popatřivši na ni.

„Jedu...“ tiše, nehledíc na ni, odvětila Ljubočka.

„Nuže, jed!“ s nevlídnou pokorou pravila Praskovja Kirillovna a těžko vzdychla.

Ale hned pak odvrátila se od vnučky a přemohši se, klidně se jí optala:

„A kde pak máš věci své?“

Ljubočka mlčky ukázala na maličký pytlík, ležící u ní na podlaze.

„Pouze to?!“ divila se Praskovja Kirillovna.
 „Kde pak máš věci ostatní? . . .“

Ljubočka chvíli mlčela, jako stydlíc se za odpověď svou.

„Nechtěla jsem bráti s sebou nic vašeho . . .“
 pravila tiše.

Praskovja Kirillovna truchlivě se usmála.

„Já tu nemám ničeho svého,“ pravila,
 „všecko je tvoje; byla jsem pouze strážkyní
 tvou, pro tebe jsem všecko opatrovala . . .
 Nu, ano, ostatně Thekla i bez tebe sebere tu
 všecko a zítra ti to přiveze . . .“

Ljubočka neodporovala i stála mlčky, nepozdvihujíc očí na babičku, a čím velikodušnější byla Praskovja Kirillovna, tím smutnější a prosebnější byl obličej Ljuboččin.

Praskovja Kirillovna nyní užívala klidného, úředního a energického tónu, a nic nepřipomínalo v ní nyní, jaká duševní muka ponížení, prosby a utrpení prožila v noci . . . Pouze obličej její byl nevlídnější než obyčejně, a při pohledu na Ljubočku, na niž snažila se nehleděti, kmitalo se v něm i časem cosi trpkého a tesklivého.

„Nuže, prosím Jevsěje Dmitriče,“ pravila Ljuboče, přistupujíc k posvátnému stolku svému, v němž chovala peníze, a otvírajíc stolec, pokračovala, „aby se dobře postaral o tebe a opatřil tě na cestu vším, čeho třeba. Tu vezmeš mu ode mne dopis . . . S tebou.“

posílám Ignáta i Theklu . . . Jsou to hodní lidé, rozumní a oddaní . . . A tu dávám ti tisíc rublův, abys měla v první čas z čeho žítí a opatřila si, čeho bude třeba.“

„Babičko!“ s mučivým bolem zvolala Ljubočka, „zač, zač mě tak trestáte? . . . O, kéž byste mě raději plísnila, nepouštěla, než muka tato! . . .“

„Již dosti jsem se nautlačovala v životě svém,“ pravila nevlídně Praskovja Kirillovna, „mám čas, abych na duši pomyslila . . . Slyš tedy . . . Budeš dále žítí z úroků ze svého kapitálu, který uložím na jméno tvé, abys jím doživotně vládla, po smrti tvé pak aby přešel na děti tvoje. Dům v městě prodám a peníze přiložím ke kapitálu. Statek tento nechám, možná, že někdy . . .“ Praskovja Kirillovna zajíkla se na chvíli . . . „možná, že někdy mu odpustí . . . budeš tedy v něm bydlet, je přece lépe, máš-li svůj kout; sobě pak vezmu jen sedmý díl na rozdání chudým a kostelům . . .“

„A jak pak . . . jak pak vy sama, babičko, z čeho budete žítí?“ bojácně pohlížeje na ni otázala se Ljubočka.

Praskovja Kirillovna umlkla na chvíli s nevlídným, novým jakýmsi výrazem, který objevil se teprve dnešního rána v obličeji jejím.

„Mně není ničeho třeba,“ pevně pravila babička, „půjdu do kláštera . . .“

Za hodinu ke schodišti přijel vůz, a služebná, jež měla provázeti Ljubočku do města, chodila kolem něho, ukládajíc co nejpohodlněji podušky a uzly. Čeleď také vyhrnula se na schodiště a pomáhala jí, očekávajíc, až vyjde panstvo, a mnohé ženy potichoučku plakaly a zvědavě nahlédaly do sálu, z něhož měly vyjít Praskovja Kirillovna i Ljubočka.

Praskovja Kirillovna v poslední chvíli zavolala opět Ljubočku do pokoje svého a odeslavši odtud všechny, zůstala v něm pouze s vnučkou.

„Tuhle,“ pravila, přistupujíc ke své skříně se svatými obrazy a berouc z ní starý obraz Vladimírské Matky Boží, „myslila jsem, že ti požehnám k svatbě, ale Bůh mi toho nedopřál . . . ani před smrtí patrně už nebude mi dopřáno, abych ti požehnala . . . zemru bez tebe, nezavřeš mi oči, proto tedy již dnes ti žehnám i na cestu i na celý život tvůj . . . Žij poctivě, pamatuj na Boha, a miluj bližního svého . . . Žila jsem poctivě, pamatovala jsem na Boha . . . ale bližním jsem pohrdala — za to Bůh nedal mi ani radosti . . . za to umru sama, jak jsem žila sama . . . Nuže, s Bohem, Bůh dej ti štěstí, odpusť, čím jsem se provinila proti tobě!“

Ljubočka vzlykajíc, padla před babičkou na kolena, vášnivě líbajíc jí ruce. V duši její byl takový zármutek a utrpení, jakých nezakusila dosud ani jednou v životě — nehledíc

na všechno ono hoře, které zažila — a jakých ovšem nikdy neočekávala zakusit při rozloučení s babičkou.

Konečně vyšly také na schodiště.

Čeleď spěchala se rozloučit se slečnou, již snad nemnohým z nich bylo souzeno uviděti, — a ženy, vidouce ji vzlykati, plakaly samy a strkajíce do sebe vespolek, chytaly ruce její a líbaly je, přejíce jí štěstí a zdraví.

Pouze stará paní stála klidně, bez slzičky v očích, a na obličejí jejím nechvěl se ani jediný sval.

Praskovja Kirillovna ještě jedenkrát, již naposledy objala i požehnala Ljubočku, klidně a pevně, pod pohledy zvědavých zrakův a sama zavedla ji k povozu.

Ale Ljubočka všecka uslzena neustále ještě nachylovala se k babičce a ještě s vozu chytala ruce její, hledíc na ni trpícíma, prosebnýma očima, jakoby ještě jedenkrát mlčky prosila babičku, aby jí odpustila všecko, všecko hoře, které jí způsobila, nemilujíc jí, a které jí dále působila, milujíc už ji . . .

„Nu, s Bohem, jed!“ pevným, ani se nezachvěvším hlasem velela Praskovja Kirillovna.

Lid, smeknuv čepice, se poznamenal křížem, a vůz vyjel.

„Babičko!“ zvolala Ljubočka, všecka nachylujíc se ku předu a vztahujíc po ní ještě jedenkrát ruce, „odpusťte, odpusťte mi! . . .“

„Buď s Bohem, měj se dobře!“ odpověděla hlasitě Praskovja Kirillovna a pozdvihši ruku a široko ji napřáhši, požehnala vzduch za odjíždějícími.

Konečně vůz vyjel ze dvora a zahrnul za roh; čeleď, postála ještě chvíli, pomalu se rozcházela, s účastenstvím pohlížejíc na starou paní a jakoby srdcem hádajíc, že paní neodejde tak brzy.

Všichni odešli, ale Praskovja Kirillovna stála nehybně jako ztrnulá, bez slz, bez hoře na ustydlem obličejí, a neustále hleděla do dálky.

Vůz brzy se skrýval za zatáčky, brzy znovu se objevoval, neustále zmenšuje se, ale bílý šátek jasně vynikaje v modru jasného nebe, dlouho ještě vlál nad vozem, posílaje poslední svoje „odpusť“!

Brzy však nebylo viděti ani šátku, a vůz sám byl sotva pozorovatelným hýbajícím se bodem, a tu přišla poslední zatáčka, bod ten skryl se na vždy . . .

Avšak Praskovja Kirillovna neustále stála a neustále ještě, jak se zdálo, nevěřila a čekala, nevynoří-li se vůz znova aspoň ještě jedenkrát tam kdesi v dáli s nebem splývajících polí . . . A po nevládném, ustydlem obličejí jejím kanuly těžké, stařecké slzy . . .

PROSTÍ.

Zvláštní bývá druhdy osud našich ruských talentův. Často slynou jména nejubožejších prostředností, dělajících sobě kariéru protekcí, reklamami a šťastnou náhodou, a v neznámosti zapadají lidé, mající druhdy skutečně vynikající nadání. A mezi nimi nalézají se mnozí, kteří ani sami téměř nejsou si vědomi tající se v nich síly a nejen jí nerozvíjejí, nýbrž chovají se k ní jedni s ostýchavou nedůvěřivostí jiní téměř nedbale. Někteří sice začínají ohnivě, energicky, nahuživě, věříce i v sebe, i ve své nadání, i v budoucí slávu a zdar, avšak pomaloučku, sevření malicherným všedním životem s ustavičnou nouzí a nezdary, chladnou, unavují se, ztrácejí víru a energii, z hoře oddávají se pití a hynou . . .

Z těch, kteří náležejí k první kategorii, pamatuji se na příklad na Ivana Jakovleviče Kalivočkina.

By to nevysoký úředníček, sloužící kdesi v kanceláři, a přes to, že sloužil již dobře třicet let, málo postoupil v hodnostech a ustavičně seděl téměř s týmž platem, který měl

kdysi při nastoupení. Poněkud ještě zlepšoval jeho blahobyť natřený dřevěný domek, který obdržel jako věno manželky, v němž také bydlil s celou svou četnou rodinou, dávaje do nájmu mezipatro i poboční stavení.

Ivanu Jakovlevičovi bylo bez pochyby asi padesát let, snad i více, ale vyhlížel ještě docela jako junák. Postavy byl dosti vysoké, složení byl spíše tlustého než hubeného; vlasy jeho, jež už silně se prostríbřily, byly dosud husté a točily se, a Ivan Jakovlevič, jemně patrně na nich mnoho záleželo, rozčesával je, dělaje cestičku na straně vždy zvláště pečlivě. Tvář měl plnou, ruměnou a velice příjemnou. Ale nejlepší byla v něm jeho očka, nevelká, světlomodrá, nijak ovšem netřpytící se uměleckým ohněm a nadšením, ale taková dobrosrdečná a čistá, že při pohledu na ně bylo bezděčně cítiti, že nezáří-li ani v nich ostrovtip, za to nebývá v nich nikdy ani žádné lstivé, tajné myšlenky.

Ivan Jakovlevič mluvil málo a ostýchavě, jaksi jakoby neochotně, ale usmíval se často a to takovým krásným úsměvem, jaký mívají pouze děti, a ony vzácné povahy, v nichž až do stáří zachovává se prostota a bezúhonnost citův i myšlenek.

Byt měl Ivan Jakovlevič čistoučký a veselý, s maličkými okénky, vedoucími na ulici, zastavenými hustě rozrostlými vonnými kaktusy

a fuksiemi, mezi nimiž po celé dni prozpěvovali žlutoprsí čížci.

Ivan Jakovlevič nejčastěji seděl v t. zv. sálu, který ostatně byl i jídelnou, i kabinetem, i spacím pokojem pro dva jeho starší hochy.

Zde měl více světla a pohodlněji nabodával své broučky a motýlky, jichž byl Ivan Jakovlevič velkým milovníkem, i sestavil dokonce celou sbírku, zdobící svými krabičkami a přihrádkami jednu ze stěn sálu.

Neobíral-li se Ivan Jakovlevič broučky, hleděl na ulici, usedaje u okénka i pokuřuje svou dýmku, jež mu sloužila již asi 20 let, nebo hvízdaje s čížky, ku podivu napodobuje je a vyluzuje na svých rtech celé trylky, jimž i sám naslouchal s patrnou rozkoší. Čížkové ho poslouchali se zavřenýma očima i s hlavami skloněnými na bok, a tak rádi předstihovali se s ním ve hvízdání, že v pokoji nastával skutečný koncert, jímž od srdce kochal se i domácí pán i ptáci.

Nábytek byl v sále nejprostější, starobylý, s tvrdými lenochy z mahagonového dříví, potažený slabě již vybledlým hnědým kartounem s pestrými květy. Ale uprostřed jedné stěny zvedala se velká skleněná skříně, bezděčně upoutávající pozornost návštěvníka po prvé přicházejícího, a překvapující ho svým bohatstvím.

Všecky police skříně od vrchu až dolů byly zastaveny krásnými drahými věcmi, jako; stříbrnými poháry, táci, pouzdry na doutníky, čajníky a podobnými věcmi. Otázal-li se překvapený návštěvník Ivana Jakovleviče, odkud to všecko má, Ivan Jakovlevič se usmíval jakýmsi zvláště pěkným, vděčným úsměvem.

„Za mou hudbu ustavičně mě poctívají!“ vysvětloval ne bez jisté skromné hrdosti. „To bude věno pro dcery.“

A skutečně všecky tyto věci dostával v mnoholetém životě svém od různých ctitelů svého talentu, mezi nimiž byly podle jeho vlastního ostýchavého přiznání i „velice, možno říci, vysoko postavené osoby.“

Ivan Jakovlevič totiž hrál na kytaře. Inu, zdá se, jaký pak nástroj je kytara? a jak možno tak zvláště hráti na kytaře? Nanejvýše nějaké cikánské romance! Ivan Jakovlevič však hrál, ač nikdo nikdy ho tomu neučil, ba ani not téměř neznal, a hrál tak, že ho přijížděli poslouchat z různých konců Petrohradu.

Jméno jeho (říkali mu všichni jaksi většinou Ivan Jakovlevič a Ivan Jakovlevič, příjmení jeho však mnozí ani neznali) bylo velice populární v nejrozmanitějších kroužcích petrohradské společnosti i nebylo neznámo ani v Moskvě přes to, že Ivan Jakovlevič ani koncertů nedával, ani veřejných večírků nikdy v životě se neúčastnil; navrhovali-li však mu

to, již při pouhé podobné myšlence pojímal ho takový strach a rozpaky, že nebylo žádné možnosti ho k tomu pobídnouti.

„Prosím vás,“ odpovídal s ostýchavou bojácností, „kde pak já a koncerty! . . . Takhle v pokoji, to s velkou radostí . . . ale koncerty . . . dobří lidé vysmějí se mi naposledy na stará léta, řeknou, hle, jaký hudebník se našel . . . ne . . . kde pak já starý . . .“

„I přestaňte, Ivane Jakovleviči, kdo se vám vysměje! Vždyť jste jednoduše umělec ve své věci,“ ujišťovali ho ctitelové, „a dáte-li koncert, úspěch bude velikánský. Vždyť je to něco zcela nového, originálního, vždyť můžete si tím vydělati velké peníze!“

Ivan Jakovlevič poslouchal s radostí, patrně těše se v duchu možnosti podobné oslavy a jsa již napřed dojat, přece však dále nedůvěřivě vrtěl hlavou.

„Ne, ani mne nepřemlouvejte!“ říkal konečně se vzdechem, ale rozhodně, „neodvážím se . . .“

I neodvažoval se, nedbaje všech proseb a přemlouvání svých četných přátel a ctitelů, již napřed zabezpečujících jemu i úspěch i pěkný výtěžek.

Ale háti v dosti velké společnosti, asi před dvacíti lidmi, druhdy však i před více lidmi, Ivan Jakovlevič nejen si neobtěžoval, nýbrž i rád hrával. Zpozoroval-li, že všichni přítomní hned při prvních akkordech jeho umlkali a

poslouchali ho téměř se zatajeným dechem, Ivana Jakovleviče jímalo nadšení umělce, i začínal hráti tak, že kytara jeho brzy plakala, rozrývajíc zároveň srdce posluchačů jakousi i sladkou i svírající tesknoutou, brzy náhle tříštila se v skočnou píseň kamarinskou *) nebo v kozáčka — a všecy, kdo byli v sále, pojímala náhle jedna náruživá touha pustiti se do tance: i plece, i nohy jaksi samy sebou chodily a potrhovaly sebou . . . Ivan Jakovlevič hrál pouze ruské písně, a hrál je tak, že i sám lid, jak se zdálo, náhle vynořoval se před posluchači jako živý se vším hořem, radostmi, nouzí, smělostí, tesknoutou a stával se blízkým a pochopitelným i oněm, kdo ani ho neznali, . . . Často pro Ivana Jakovleviče přijížděl někdo ze známých a odvážel ho k sobě hrát.

Ivan Jakovlevič sám náruživě rád hraje, jezdil vždy velice ochotně, ale peněz za to nikdy nebral, dárků v den svých jmenin se nezříkal, čímž také se vysvětloval původ celého tohoto množství stříbra v posvátné jeho skřini.

Často hosté přijížděli také k samému Ivanu Jakovleviči. Přijede společnost asi tří, nejvýše pěti lidí, vezme s sebou někdy také šampaňského i zákusek, by se poslouchalo veseleji, a aby přflíš již nepřiváděli na mizinu

*) píseň o kamarinském mužškovi.

pohostinnou hostitelku, i posedí u něho několik hodin po sobě, poslouchajíce jeho hru.

Štěpanida Ignatjevna, manželka Ivana Jakovleviče, žena sice pohostinná, daleko však ne taková dobrosrdečná jako manžel, nikdy neopovrhovala těmito podporami, které přiváželi do jejího hospodářství, a ač ze slušnosti říkávala: „Ach, jenom nadarmo ráčil jste se znepokojovati,“ přece v duchu zůstávala vždy velice spokojena a podobným hostům byla více nakloněna než jiným.

Byla to žena plná, rovněž už letitá, a měla takový velitelsky křiklavý hlas, jímž často bez okolků přehlušovala hru svého „mužička“, křičíc na jedinou služebnou svou, jednookou Theklu, nebo vyrovnávajíc se s některým ze svých četných dětí, jež pořádala velice energicky a zvláštním způsobem. Chodila Štěpanida Ignatjevna vždy ve velmi širokých kartounových bluzách pochybné čistoty s vykašávanými rukávy i v sešlapaných pantoflích, a jinak ji téměř nikdo neviděl.

Štěpanida Ignatjevna nesla podle vlastního jejího vyjádření celé hospodářství „na svých plecích“, a proto větší část dne trávil v kuchyni, šukajíc u plotny, kde u ní vznikl dokonce salon svého druhu, do něhož ustavičně zabíhali „na minutku“ prohodit slovíčko a napít se kávička různé sousedky a kamarádky její.

K manželu svému Stěpanida Ignatjevna chovala se se zřejmým opovržením a nazývala ho „bláhovým“, zlobíc se na jeho tupost, s nímž odříkal se peněžitých děků za svou hru.

Ovšem cenné dárky poněkud ještě ji těšily: v duchu počítala, kolik možno za každý z nich utržiti na hotovosti, a již několikráte snažila se uskutečniti své posvátné přání, proměnit všecko v kapitál. Ale Ivan Jakovlevič, ve všem jí poslušný, povstával proti tomu tak rozhodně, že Stěpanida Ignatjevna mimovolně povolovala, odlehčujíc si tím, že po sté nazývala ho bláznem a beznadějně mávala naň rukou.

Pro Ivana Jakovleviče všecky tyto věci kromě své hmotné ceny měly ještě také jinou, jemu dražší, pro pochopení však Stěpanidy Ignatjevny nepřístupnou cenu. Nicméně Stěpanida Ignatjevna nebyla proti tomu pochlubiti se jimi před lidmi a návštěvníky, proto pak všecko stříbro před každým větším svátkem pečlivě se čistilo a po té znova se stavělo do posvátné skříně, v níž jasně se blyštíc bezděčně upoutávalo na sebe závistivé pohledy všech sousedů Kalivočkinových, nepochopujících, zač se hrne takové štěstí tomuto Ivanu Jakovlevičovi.

Poněvadž Ivan Jakovlevič býval v nejrůznějších kroužcích, počínaje uměleckými i profesorskými a konče kupeckými, ba dokonce aristokratickými, tudíž také k němu do domu

přijížděli i generálové, i kupci, i umělcové, i doktoři, slovem lidé nejrozmanitějších povolání a postavení.

Vůči všem těmto hostům Stěpanida Ignatjevna chovala se velice nerovně. Na umělce, hudebníky, herce, ba i na doktory, bůh ví proč, pohlížela nedůvěřivě a nepřátelsky, opovrhlivě nazývajíc je všecky jedním jménem „sběř“. Vůči kupcům cítila však velikou slabost i úctu, před generály pak již nadobro se skláněla.

Kdykoliv v předsíni křaplavě zazněl ubohý, rozbitý zvonek, Stěpanida Ignatjevna přijímala nespokojené vzezření, zlostně mlavíc: „Nu, kdo to opět přišel?“ I vystrkujíc hlavu ve skulinu dveří, dělicích předsíň od kuchyně, z níž vždy zapáchal čoud a připálený olej, bystře nahlídala, „kdo přišel“, než jednooká Thekla zdlouhavě otevřela dveře. Byl-li to někdo z hostí, kterých si tuce nevížila, zvláště — Bůh chraň! — herec, Stěpanida Ignatjevna rozzlobeně bouchla dveřmi, zlostně bručíc „ký kozel je přinesl!“, a ihned nepokojně chytala se za kapsu, hledajíc, jsou-li tam klíče od posvátné skříně a jejího prádelníku, a nebyly-li tam, bez okolků křičela na svou Theklu:

„Theklo, hej, Theklo! Jdi rychle, vezmi klíče od skříně: leží tam, jak se zdá, na stole!“ I dodávala, nikterak nehledíc na to, že host může všechno uslyšeti: „Všelijaká sběř se tu

potlouká! Nedej Bůh — na všechny člověk nedohlédne! Nepřišli by, tuším, kdyby můj blázen hrál jim za peníze . . .“

Ale byl-li to nějaký generál nebo vůbec někdo z vážených hostů, otvírala své dveře dokořán, následkem čehož ten, jenž vešel z čistého vzduchu, byl obklopen ještě větším čoudem, i začínala láskyplně se ukláněti.

„Prosím, prosím, vaše prevoschoditělstvo,“*) mluvila zpívavě s tklivým úsměvem na své plné, zardělé a horkem kuchyně zpocené tváři, „dávno jste u nás nebyl! Dokonce se nám zastesklo po vás; myslíme si, nerozzlobil-li se pro něco na nás jeho prevoschoditělstvo! Ivan Jakovlevič ještě dnes praví: Půjdu, praví, navštívím jeho prevoschoditělstvo, je-li zdráv, i kytaru si vezmu, snad bude libo jeho prevoschoditělstvu poslechnouti! Kde pak jsi, Ivane Jakovleviči! Pojď rychle, jeho prevoschoditělstvo Vladimír Porfirjič přijel! Ach, lidičky, jsem v takové ušpiněné haleně . . . Neodsuzujte mne, vaše prevoschoditělstvo, buďte tak laskav. Vždyť celý čas kolem plotny jsem šukala, dnes jsem zadělávala . . . nelze nijak odejítí . . . hrozné horko, jednoduše mohu říci, že jsem se celá upekla!“

Nešťastný host, zdržovaný líbeznostmi hvorné hostitelky v čoudem naplněné předsíni,

*) excellence.

rychle přisvědčil, že je zde skutečně, jak se zdá, poněkud horko.

„Ach, Bože můj! A co pak vás zdržuje v tomto čoudu!“ zvolala s úlekem Stěpanida Ignatjevna, otvírajíc před hostem dveře do sálu. „Račte dále, buďte tak laskav! . . . A co pak nejdeš, Ivane Jakovleviči, přivítat jeho prevoschoditělstvo! Opět se kamsi ztratil, možno jednoduše říci, je to podivín, snad opět své broučky nabodává na špendlíky. Sám suďte, vaše prevoschoditělstvo, je-li to slušná věc, aby se obíral takovými věcmi! Vždyť beztak už jich zavěsil celou stěnu! Jakmile člověk naň pohlédne, zajisté pravím vám, — je to dítě, jednoduše skutečné malé dítě.“

Ale Ivan Jakovlevič, jenž konečně zaslechl hlas manželky, objevil se ve dveřích sálu již poněkud strachem přepaden následkem pouhých zvuků známého hlasu, volajícího naň, ale spatřiv hosta, vyjasnil se v dobré tváři své, ozářené přívětivým úsměvem.

Nesměle, ostýchaje se dílem hosta, dílem manželky, ale s patrným potěšením klaněl se hostu, který hned tu třikráte se s ním políbil, poněvadž všichni jeho známí Ivana Jakovleviče velice milovali pro jeho něžnomyslnost a dobrosrdečnost.

Opakem Stěpanidy Ignatjevny, vybíravé na známost, Ivan Jakovlevič všecky hosti, ať byli jakéhokoli stavu a povolání, vítal zcela

stejně, s obvyklou jemnou ostýchavou přívětivostí i zdálo se, že žádného z nich nemiloval více než druhého, za to však nebylo nikoho takového, jemuž by nepřál.

„Račte dále, baťuško,“ pravil, propouštěje hosta napřed, „zajisté přijel jste hrát“ (Ivan Jakovlevič dával mnohým hodiny.)

Stěpanida Ignatjevna začínala sháněti ještě více než obyčejně, spěšně sbírajíc pro váženého hosta zákusku z různých nakládáných a marinovaných potravin, jichž měla vždycky velkou zásobu a jež právě tak znamenitě, jako výtečné likéry, připravovala, a po několika minutách, zatím co Ivan Jakovlevič vynímal z pouzdra i ladil svou kytaru, ve dveřích sálu objevila se Thekla s velikánským tácem v rukou, zastaveným rozličnými talířky i lahvičkami, a Stěpanida Ignatjevna začínala horlivě častovati hosta, a čím více úcty pocítovala k hostu, tím přesvědčivěji ho častovala.

Druhdy — ale to již pouze vůči nejčestnějším hostům Stěpanida Ignatjevna prostírala svou laskavost až k tomu, že osobně přicházela „poslechnout také hudbu“, která, abych pravdu řekl, podle jejího vlastního přiznání již dávno se jí zprotivila.

Sedala s punčochou v rukou, by nadarmo nemařila času, někde stranou, kde její nedbalou toalettu, již nevyměňovala ani nejváženějším hostům k vůli, obmezujíc se v nejhorších

případech tím, že přehodila přes plece starý turecký šál, nebylo by tak pozorovati, i začínala ze zdvořilosti vůči hosti chvílemi dojemně vzdychati, nepokojně uvažujíc u sebe, aby její jednooká Thekla v její nepřítomnosti nezanedbala kaše nebo nepřepařila skopoviny.

Mezi přestávkami, nemajíc důvěry, že by její „blázen“ dovedl dostatečně líbezně pobavit hosta, začínala sama jemu pomáhati.

„Velice tesklivé!“ říkala, vzdychajíc a klepouc jehlicemi své punčochy. „Jsem sice pevná, ale druhdy neodolám, dám se do pláče! Nyní ovšem mám už léta — nemám oněch citů, jaké bývají v mládí, a také to třeba říci, že času je rovněž málo, jsem celý den u plotny . . . ale dříve, pokud jsem byla ještě nevěstou, nebo první rok, jakmile zahrál, stávalo se, že dech se mi zarazí; hledím jen na něho a jenom se divím, slzy pak jednoduše samy sebou kanou . . . On hraje, já však pláči, možno jednoduše říci, nezkratitelně. Zdá se, že duše celá v slzách vytryskla . . . Potom však v srdci je člověku tak příjemno, jako by přišel od jitřní velikonoční!“

V posledních letech k těmto domácím koncertům často začala se připojovati na žádost hostů starší dcerka Ivana Jakovleviče, Nastěňka.

Arci Nastěňka větším dílem neměla času, poněvadž po celé dni musila brzy pomáhati

matce v hospodářství, brzy obšívati celou rodinu, brzy vyučovati mladší bratry a sestry oněm prostým moudrostem, jako je psaní, čtení, náboženství, a prvním počtům, jimž asi přede dvěma, třemi roky sama se učila v sousední opatrovně, kamž ji dala Stěpanida Ignatjevna přes to, že slabě se tomu protivil Ivan Jakovlevič, jemuž chtělo se dáti dcerku do ústavu nebo na gymnasium, poněvadž uznávala, že zbytečné učení je pro děvče pouze mukou, rodičům škodou, ženichy však neláká.

Nyní bylo Nastěnce 18 let; i obličejem i povahou podobala se velice otci. Byla právě taková klidná i pokojná, a nebyla-li snad tak dobrosrdečná jako otec, za to vždy a ke všem stejně rovná i přívětivá. Spanilý obličej její, růžový a kulatý, velice připomínal obličej otcův, jenom v modrých očích jejích nezářila již ona bezmezná něžnost a dobrota, jež ozařovala starce, nýbrž jakási tupá a jakoby ospalá lhostejnost. Ale nejvíce zdobila Nastěňku, dělajíce z ní docela ruskou krasotinku, nádherná ňadra a krásný světlovlasý cop, těžce spadající jí po zádech až pod pás.

Nastěňka byla, jak se zdá, miláčkem svých starých rodičův a zvláště Ivana Jakovleviče. Hned od časného dětství naučila se všem písním, jež hrál, i ještě jako dítě ráda doprovázela ho svým tenoučkým stříbrným hláskem.

S lety hlas její sesílil a vyrovnal se, změnil se postupně v takový čistý, svěží a příjemný, že sám Ivan Jakovlevič, v jehož duši neuvědoměle pro něho samého žil pravý umělec a hudebník, časem bezděčně se zvláštní zálibou poslouchal dcerušku, zpívala-li, sedíc někde u nějakého šití.

„Hosté“ také měli rádi Nastěňku; laskali ji, hned když byla sličným děvčátkem, které pro zábavu ne jednou nutili, by zpívalo před nimi; ale za posledních let tato dřívější zábava pro mnohé z návštěvníků Ivana Jakovleviče, mezi nimiž bylo skutečných znalcův a milovníků hudby, změnila se už ve vážný požitek. K Nastěnce patrně přešel talent otcův, ač u ní projevil se poněkud v jiné formě.

Právě tak jako otec zpívala pouze starobylé písně ruské, které nejspíše bezděčně od dětství vlyly se hluboko v srdce její, a které ona podávala hlasem právě tak umělecky, jak otec kytarou.

Hlavní půvab jejího zpěvu byl v tom, že pěla zcela prostě, přirozeně, jako by nebyla si ani vědoma onoho kouzla, jakým působila na posluchače; pěla je tak, jak jim rozuměla svou prostou a nesložitou duší, jak ony samy vlávaly se jí v tuto duši, vzbuzující tam asi vždycky cosi krásného a pro ni samu nesrozumitelného . . .

Velice ráda pěla a vždy s patrnou ochotou ozývala se na prosby, ale Stěpanida Ignafjevna uznávala, že pro dívku nikterak se nehodí před cizími lidmi prozpěvovati, a dovolovala jí to pouze nejčestnějším hostům k vůli, nebo byla-li již ve velmi dobré náladě duševní.

Stávalo se, že přijel k Ivanu Jakovleviči některý z jeho ctitelův, i začnou prositi také Nastěňku, by společně něco zazpívala. Ale Nastěňka šije si něco na stroji, čilou rukou rychle točíc kolem, anebo běhá, pomáhajíc matce v hospodářství a řinčíc klíči, vždycky chřestícími jí v kapse spolu s náprstkem a nůžkami.

„Nemám času,“ praví ve spěchu, někam běžíc, „dnes budeme zavařovati!“

„Ale nechte toho,“ prosí ji, „na vaše zavařeniny je dosti času; nuže, prosím vás, aspoň jednu píseň!“

„Nemám času, maminka bude nadávat.“

Za to, jestliže okolnosti složily se pro návštěvníky tak šťastně, že nebylo třeba ani zavařovati, ani maminka nenadávala, Nastěňka přicházela do jídelny, usedala na židli vedle otce a otazovala se svým lhostejným hlasem:

„Nuže, co mám vám zazpívati?“

„Inu, co sama nejraději zpíváte, to zazpívejte!“

„Ale mně je všecko jedno, já mám všecko ráda.“

„Zazpívej: ‚Ne bílé sněhy‘,“ řekne Ivan Jakovlevič, naladuje svou kytaru.

„Nuže, jestliže mám zpívat ‚Ne bílé sněhy‘, tedy ‚Ne bílé sněhy‘ . . .“ souhlasí Nastěňka, již v tu chvíli je skutečně rozhodně všecko jedno, ať pěje, co pěje, jen aby co nejdříve se toho zbyla.

A zatím co Ivan Jakovlevič obírá se kytarou, naladuje ji podle hlasu dceřina, Nastěňka sedí tak lhostejně, s takým lhostejně ospalým obličejem, že při pohledu na ni jaksi nechce se ani věřit, že tuhle hned zazpívá a všecko bezděčně dá se unést posloucháním jejího zpěvu.

Ale Ivan Jakovlevič naladil kytaru a Nastěňka zapěla, s počátku neochotně, ustavičně s touž lhostejností i v hlase, i v očích, ale za několik okamžiků najednou jako by začínala se pomalu proměňovati.

Tvář její ožívuje a slabounce bledne, v očích zahoří jakýsi nový, zrovna udivený poněkud výraz, jako by ona sama naslouchala sobě a nevěřila, že to zpívá ona . . .

A čím dále zpívá, tím čarokrásněji ustavičně zvučí její čistý hlas, tím jasněji ozařuje se apathický obličej její jakýmsi hlubokým duševním světlem a světlo toto tak mění a zdobí jí celou, že líto oči odtrhnouti od Nastěňky. Hledí-li na ni člověk, bezděčně připadá, že každé chvíle ustavičně dále a dále odchází

kamsi ode všeho, co ji obklopuje; ani neslyší, ani nechápe již ničeho kromě své písně... A tolik tesknoty je v jejích zvucích, tolik vášně, ne bouřlivé a nepokojné, nýbrž hluboké a něžné, že zvuky jejího hlasu ustavičně hlouběji zapadají všem do duše, ustavičně bolestněji jímají srdce a mimovolně budí v nás onu každému Rusu známou, jakousi svírající, ale sladkou tesknotu, po níž na polo chce se plakat, na polo se probouzí jakási odvážlivost...

Jakmile Nastěňka jednou zazpívala, je ochotna zpívat i již do konce píseň za písní a ustavičně lépe a srdečněji; jako by už jí samé bylo líto i bolestno odtrhnouti se od svých písní a umlknouti.

A zatím co Nastěňka zpívá, všichni zrovna zatají dech, poslouchajíce ji, nikdo se nepohne, i se zatajeným dechem neodtrhují od ní zrakův... Zrovna jako by všem jaksí učarovala, ba i po té, kdy Nastěňka již ukončí a opět odejde, odvolána Stěpanidou Ignafjevnou, by zavařovala, i nakládala okurky, okouzlení toto ještě dlouho se neztrácí, a sama Nastěňka i všichni, kdož ji poslouchali, chodí první chvíle v jakémsi sladkém opojení.

Ale po půl hodině Nastěňka vrací se z kuchyně, jsouc už docela klidna, pohlcena zase pouze svým hospodářstvím nebo šitím, a jenom na lících jejích hraje dosud sotva znatelná růžová skvrna, zbylá po jejím vzrušení...

A znova při pohledu na její prostý obličej, znova člověk nevěří, že to ona právě zpívala . . . a jak zpívala! . . .

Nepochybně, že mezi četným obecenstvem, které navštěvovalo Ivana Jakovleviče, Nastěňka měla nemálo ctitelův, ale byli to vesměs ctitelé téměř výhradně jejího zpěvu, ne však jaksi jí samé. Mimo svůj zpěv skutečně neměla v očích jejich zvláštního půvabu a lákavosti. Pocházelo to snad odtud, že Nastěňka sama o sobě skutečně byla málo zajímavá dívka přes to, že měla sličnou tvářinku, hlavně však bez pochyby ještě proto, že sotva byli ochotníci z těch, již navštěvovali dům, kteří by se chtěli dvořiti Nastěňce jako ženiši, k jinému však dvoření se z pouhé úcty k Ivanu Jakovleviči neodhodlávali, a také Stěpanida Ignatjevna byla dáma v tomto ohledu taková, že nemnozí by se odvážili podobným způsobem ji rozhněvati.

Jí se nelíbilo ani čistě hudební dvoření se její dceři, zvláště připojovaly-li se k tomu ještě rady, aby vážně začala se obírat svým talentem, by později vystoupila na jeviště.

„Opravdu, co jste si ještě vymyslili!“ říkala nespokojeně na to Stěpanida Ignatjevna. „Dívka má čas se provdati, oni však bůhví co jí vtloukají do hlavy! Není z takové rodiny by se odhodlala k takové věci; nesluší jí nyní přemýšlet o vašich jevištích, nýbrž o tom,

jak by jí Pán Bůh poslal hodného muže a pomohl jí prožiti život svůj poctivě a bez bídy! Jenom nadarmo znepokojujete dívčí duši!“

Ostatně Nastěňka sotva asi tuze vším tím se znepokojovala, v hloubi duše asi více sympathisovala s tužbami matčinými, než se skvělými předpověďmi svých ctitelův, a na všecky podobné rozmluvy a rady pouze lhostejně mlčela a mlčky se usmívala, jako by uznávala, že jsou to takové hlouposti, na které ani odpovídati není třeba.

Zvláště v tomto ohledu zlobil Stěpanidu Ignatjevnu jeden herec, Ščerbakov, který v posledním roce začal je navštěvovati zvláště často.

Ščerbakov byl ještě mladík asi třicítiletý, statný, hezký a podle pověsti velice nadaný. Pocházel z dosti bohatých statkářův, byl na universitě, kdež na počátku výborně prospíval, než začal hráti v ochotnických divadlech, a dávaje se unášeti tímto zaměstnáním ustavičně víc a více, skončil tím, že všecko opustil, stal se hercem a odejel do provincie, kde skutečně těšil se velkému úspěchu, ba i známosti. Na neštěstí pil, a to patrně odráželo se jak na dalším rozvoji jeho nadání, tak i na jmění, jež za ta léta úplně téměř probil a z něhož zbyly jen drobty.

Stěpanida Ignatjevna chovala vůči němu trojnásobnou antipathii jako vůči herci vůbec,

jako vůči pijanovi zvláště (ač u nich v domě Ščerbakov nepil více, než jiní), hlavně však proto, že častěji a ohnivěji než všichni jiní přemlouval Nastěňku, by se učila a vstoupila na jeviště.

Stěpanida Ignatjevna dávno již by přestala ho přijímati, kdyby ji nezdržovala jen ona okolnost, že Ščerbakova přivezl k nim kupec Mylnikov, jenž byl s ním ve velkém přátelství, a jež Stěpanida Ignatjevna velice si vážila pro jeho bohatství a štědré dárky. Časem však přece ztrácela trpělivost a po odchodě Ščerbakova vrhala se na manžela.

„Dlouho-li ještě budeš se tahati s tímto opilcem?“ vrhala se naň obyčejně docela nenadále.

Ivan Jakovlevič, jenž vždy poněkud byl bojácný a nepokojný, jakmile řeč manželčina obracela se bezprostředně k němu, byl na dobro zmaten a zaraženě se omlouval:

„Což je opilec, Stěpanido Ignatjevno? Pije jako všichni pijí. . .“

„No, no, mlč, já již lépe vím, než ty, jak pije. Ty však raději přímo odpověz, budeš-li s ním ještě dlouho se tahat.“

„Ale vždyť přece nemohu ho vyhnati, Stěpanido Ignatjevno. . .“

„Ale tuhle se dočká, že ho sama vyženu! . . .“

Ivan Jakovlevič jen po tichoučku vzdychal a mlčel, odcházeje poněkud dále stranou k okénku a unyle pohlížeje oknem.

Jemu byl Ščerbakov naopak jaksi velice milý a vždycky vítal ho s mlčelivým sice, ale nejpřívětivějším úsměvem.

Snad duše umělcova neuvědoměle cítila příbuznou duši a instinktivně chápala, že Ščerbakov upřímněji a hlouběji kochá se jeho hrou než mnozí jiní, a proto jemu hrál vždy se zvláštním potěšením.

Ščerbakov, jenž také sám pěkně hral i zpíval, hrál s ním duetta, a nebylo-li doma Stěpanidy Ignatjevny, připojovala se k nim také Nastěňka, a tehdy oni tři pěli a hráli několik hodin po sobě, nepozorujíce, jak utíká hodina za hodinou a pokoj začínal už zahalovati soumrak, tak že pouze třepetavé světlo lampy, od níž po zdech i po podlaze lezly dlouhé paprskovité stíny, slabě jej osvětlovalo.

A za těchto večerů Ivan Jakovlevič hrál s takovou rozkoší, že zapomínal na všecko na světě, ba také sama Nastěňka zpívala tehdy, jak se zdá, ještě lépe než obyčejně.

Ale Stěpanida Ignatjevna se vracela; Nastěňka narychlo rozsvěcovala lampu; Ščerbakov brzy odcházel, doprovázen jsa šikmými pohledy a nepřátelským bručením hostitelčiným, a Ivan Jakovlevič i Nastěňka pořádně dostávali.

„Srdce matčino,“ jak říkávala Stěpanida, cítilo, proč začal k nim často docházeti tento „střapáč“.

„Není to k dobrému již,“ říkávala si v duchu, „cítí mé srdce, koho obchází! Můj hulvát je prostý, dělej si před jeho očima, co chceš, ničeho nepozoruje, inu, ale mne neošidiš, nepřišel jsi, milý brachu, na takovou!“

A od jisté doby po příchodu Ščerbakova Stěpanida Ignatjevna nechytala se již za kapsu, hledajíc, jsou-li tam klíče od posvátné skříňe, nýbrž přemýšlela o tom, kde je Nastěňka, a neměla pokoje do té doby, dokud tato nepřišla do kuchyně, a Stěpanida Ignatjevna vymýšlela jí takovou práci, která jí zdržovala neodkladně v kuchyni asi dvě hodiny po sobě. Sama však zatím po celý čas bystře pohlížela na dceru, ale přes všechn svůj důvtip Stěpanida Ignatjevna nikdy nemohla rozeznati, je-li to Nastěňce nepříjemno, že matka zdržuje ji v kuchyni; sedí-li v sále Ščerbakov, či je jí všecko jedno, a ona čista v srdci i v myšlenkách ani nepozoruje chytrostí matčiných.

Druhdy Stěpanida Ignatjevna, by lépe vyzkoumala dcerku, začínala s ní i diplomaticky.

„Snad nyní nemáš času vybírat kroupy?“ vyptávala se jí schválně laskavěji, by jí nepolekala.

„Proč bych neměla času, je mi všecko jedno,“ odpovídala Nastěňka lhostejně.

„A snad chce se ti jít do pokojů?“ pokračovala Stěpanida Ignatjevna ustavičně úlisněji a laskavěji.

„A co bych dělala v pokojích?“

„Inu tak, snad chce se ti chvíli zpívatí . . .“

„Nemám dnes času zpívatí! Ještě nemám šaty pro Mašu ušity, na večer najisto nutno šití skončiti.“

A tvář i hlas Nastěňčin byly při tom takové lhostejné, že i sama Stěpanida Ignatjevna bezděčně nabývala klidu.

Ale brzy pochybnosti Stěpanidy konečně se rozřešily a sběhlo se to tak:

Šla jednou na celonoční služby boží s mladšími dítkami, Ivana Jakovleviče pak ještě před obědem odvezl k sobě zahrát jeden známý.

V domě zbyla pouze Thekla a Nastěňka, poněvadž Stěpanida Ignatjevna nikdy se neosmělila ponechat dům jediné Thekle.

Když všichni odešli, Nastěňka proti obyčeji nedala se do práce, majíc to za velký hřích v době celonočních služeb božích, nýbrž usedla, nerozsvěcujíc lampu, k okénku a ticho prozpěvujíc naslouchala sezvánění, jež zvučně se rozléhalo ve večerním tichu, a dívala se na řídké mimojdoucí, míhající se vedle okna jako tmavé silhouetty.

Thekla uživši nepřítomnosti domácí paní, ulehla si trošičku, by si zdřímla a zdřímla si tak sladce, že nejen neslyšela zvonku, jenž křaplavě

zacinkal v předsíni, nýbrž ani toho, jak ji budila Nastěňka, jež po marném úsilí probudit ji, šla konečně, myslíc, že se to vrátil otec, sama otevřít dveře. Byl to však ne Ivan Jakovlevič, nýbrž Ščerbakov.

„Ach, to jste vy?“ podivila se slabě Nastěňka, „já však myslila, že je to tatínek.“

„A což Ivan Jakovlevič není doma?“ otázal se s jakousi bezděčnou rozpačitostí Ščerbakov.

„Odvezl ho hned ráno Alexěj Grigorjič.“

„A Stěpanida Ignafjevna?“

„Ani maminka není doma, nikdo, všichni šli na celonoční služby boží.“

Ščerbakov stál zádumčivě na prahu, patrně nechtěje odejít, ale zároveň neosměluje se vejít, a to tím spíše, že Nastěňka, jak se zdá, nikterak neměla v úmyslu pozvati ho, ač ostatně neprojevovala ani přání zavřít před ním dveře a odejít.

Několik minut postáli mlčky, konečně Ščerbakov s jakýmsi zmateně prosebným úsměvem na tváři se osmělil otázati se jí:

„A mohu vejít, počkati, na Ivana Jakovleviče?“

Nastěňka chvíli mlčela i přemýšlela.

„Ale on se snad nevrátí brzy,“ pravila neurčitě, jako by sama byla na vahách, má-li vpustiti pozdního hosta či ne.

„A snad se vrátí brzy!“ poznamenal s úsměvem Ščerbakov.

„Snad i brzy,“ přisvědčila lhostejně Nastěnka, nicméně však stála na prahu.

„Dovolíte tedy vejít?“

Nastěnka nerozhodně, jako by se čehosi bála, ohlédla se na strany, chvíli ještě přemýšlela, potom pokrčila slabě hezkými kulatými rameny a ustoupila s prahu, dávajíc mu místo, by mohl projít.

Ščerbakov vešel, svlékl se z kožichu, sám jej pověsil, ač Nastěnka ještě jednou zavolala na Theklu, ovšem více, aby očistila své svědomí.

Když však Ščerbakov vešel do sálu, pojala ji vskutku hrůza; spěšně přistoupila k lampě a začala ji kvapně rozsvěcovati, jaksi nedůvěřivě a nepokojně pohlížeje na svého hosta.

Ščerbakov také zdál se zaražen a rozčilen.

„Snad nechcete rozsvěcovati lampu?“ otázal se s lítostí, všimnuv si, že vzala zápalky. „Pohleďte, jaké je tu tiché, pěkné světlo, poseďme raději tak...“

„Co pak budeme seděti po tmě, není nic viděti...“

„Všecko je viděti, já vás dobře vidím, a mimo to já tak rád vidím vás při světle lampičky. Cosi čistého, krásného září tehdy ve vás samé... Zazpívejte mi raději něco, Nastasjo Ivanovno.“

„Inu, tohle jste si vymyslel pěknou věc, zpívati v čas celonočních služeb božích!“ řekla

zlostným, jí samé nezvyklým hlasem. Nastěňka spěšně škrtla zápalkou.

„Nadarmo,“ promluvil Ščerbakov, pozoruje s jakousi truchlivou lítostí, jak v jejích rukou zaplálo modravé fosforické světélko a rychle natáhši se v žlutavý, ostrý jazýček, osvítilo pokoj.

„Nuže, Bůh vám to odpust, dělejte, co chcete, děkuji vám i za to, že jste mě pustila . . . nebála jste se . . .“

Nastěňka odešla od stolu a bezúčelně sedla na první židli, která se namanula, snažíc se nehleděti na Ščerbakova, ale ve tváři i v hlase jeho bylo dnes cosi zvláštního, rozrušeného a něžného, což asi zpozorovala bezděčně také ona, a ovšem politovala ho pro cosi, poněvadž odpovíděla mu již laskavěji:

„Co bych se vás bála . . . nejsme první den známi . . .“ A v obličejí jejím při těchto slovech mihlo se cosi dobrého, ba i smutného.

„Děkuji vám i za to, velice děkuji,“ vece Ščerbakov.

Patrně byl čímsi rozčilen a měl, jak se zdálo, na srdci cosi takového, co chtělo se mu vypověděti, ale cosi jako by ho zdržovalo i zaráželo, i založiv ruce za záda a hluboko nahnuv svou kadeřavou hlavu, jenom nervósně přecházel po pokoji.

„Kéž byste věděla,“ promluvil najednou, zastavuje se přímo před Nastěňkou, „jak jsem

rád, že konečně zastal jsem vás samu, a jak dávno již jsem blouznil o tom . . . Nyní aspoň mohu vám vypovědět všecko, Nastasjo Ivanovno, ne, nikoliv, Nastasjo Ivanovno, pro mne jste Nastěňka, jednoduše milá, čarokrásná Nastěňka, již tak mil . . . Ne, nebojte se!“ zvolal se zápalem, všimnuv si, že učinila ustrašený pohyb. „Kéž byste aspoň mohla pochopiti, jak jste mi drahá . . . Vždyť každý váš vlásek je mi posvátný! Mohu-li vás tedy uraziti, poděsiti? Ach, Nastěňko, Nastěňko! Kéž byste to jenom pochopila! Nuže, já odejdu, bojíte-li se mne tak! Mám, Nastěňko, odejít? Řekněte, udělám všecko, co budete chtít, co řeknete, jenom abyste se nebála, neutíkala ode mne.“

„Ach, Pane Bože,“ pomyslila si se strachem Nastěňka, „hle, co maminka na to řekne!“ A myšlenka ta tak ji děsila, že nejenom už se nesnažila, by mu rozuměla, nýbrž ani již neposlouchala to, co mluvil jí Ščerbakov, nepokojně naslouchajíc pouze, nezvoní-li vracející se matka.

„Mám, Nastěňko, odejít?“ teskně dívaje se na ni, opakoval Ščerbakov.

Nastěňka zběžně pohlédla naň, a v obličeji jejím opět objevilo se cosi něžného.

„Proč byste odcházel, přišel-li jstet!“ vece jako mimovolně. „Snad také maminka nyní již brzy se vrátí.“

„Nastěňko, vždyť druhá taková příležitost už se mi nenaskytne!“ se zápalem promluvil opět Ščerbakov. „Což snad nepozoruji, jak vás přede mnou skrývají! Což snad nesnáším jenom vám k vůli všechny urážky Stěpanidy Ignatjevny! A což bych pro ně šel sem, kdyby nebylo vás! Ivana Jakovleviče mohl bych viděti všude. Ale vždyť mne to tak táhne k vám, na vás chce se mi pohleděti o jednu více, vás poslechnout jdu, jdu jako pes, kterého vyhánějí, bijí, on však přece jde, nemůže nejíti, i já nemohu nejíti! Nuže, pohleďte aspoň na mne, Nastěňko, nuže, řekněte mi aspoň, že jste mi porozuměla, vždyť přece vás, Nastěňko, miluji! Pane Bože, jak vás miluji!“

Nastěňka mlčky stála u okna, neobracejíc se ku Ščerbakovu, ale on násilím chopil ji za ruku a zkoumavýma, strádajícímá očima vpil se v její tvář, jako by chtěl aspoň na tváři její vyčísti, co ona myslí a cítí.

Než tvář Nastěňčina byla na polo smutná, na polo zlostná, ale téměř právě tak klidná, jako vždy . . .

„Milujete-li mě, Nastěňko, či . . . či je vám skutečně všecko jedno! Co pak mlčíte? Řekněte mi přímo, Nastěňko . . .“

„Proč bych vás neměla ráda, Alexandře Nikolajeviči?“ tiše a na polo otázkou odpověděla Nastěňka, nehledíc na Ščerbakova, ale ani neodnímajíc mu své ruky.

„Ach, ale ne, Nastěňko!“ vášnivě zvolal, pevně tiskna ruku její. „Což tak milují? Nuže, cítíte-li, jak vás miluji, jak se trápím, téměř o rozum přicházím; nemohu ničeho dělati, o ničem přemýšleti, kromě vás, hle, tak milují! Ale ne: Proč bych vás neměla ráda. Alexandře Nikolajeviči?“

A s hořkostí pustil její ruce a rozčileně začal zase choditi po pokoji. Nastěňka mlčela, zůstávajíc nehybně u okna a pouze nepozorovaně se strany vrhala na Ščerbakova na polo smutné, na polo prostě jenom nepokojné pohledy.

Konečně poněkud se upokojil a znova přistoupil k ní.

„Nastěňko,“ promluvil, pohlížeje se vzrušenou něžností do jejích očí. „Chcete-li býti mou ženou?“

Nastěňka sebou trhla a zděšeně naň pohlédla.

„Jak to?“ promluvila s jakýmsi podivéním a nedůvěrou. „Ženou herce?“

„Pane Bože!“ zvolal s trpkostí Ščerbakov, „a což herec není člověk?“

Nastěňka poněkud vskutku byla zmatena, pochopivši, že asi ho urazila.

„Ovšem, je člověk,“ řekla tiše, „ale maminka to nikdy nedovolí.“

„Maminka nedovolí!“ zvolal trpce. „Maminka! Ach, Nastěňko! Inu, jak mám vám to všecko vysvětliti, jak vás naučiti chápati?“

Najednou člověk ničemu nenaučí! Mé dítě, vždyť maminka vaše je starý člověk, nerostla v takových okolnostech, jinak byla vychována, jí už nepředěláme, a ona patrně všemu tomu neporozumí! Vy však, Nastěňko, jste přece mladé, málo zkušené stvoření, vám třeba se učit! Vy máte pochopovati a rozvíjeti své nadání, i rozum, i duši! Vždyť je to hříšno a hanba na vás, tak dobrovolně, vlastníma rukama otupovati a potlačovati ono krásné nadání, jež vám dal Pán Bůh, jenom proto, že maminka tomu nerozumí a nekáže to! Poslouchejte, Nastěňko, poslouchejte, má dráhá, všechno, co vám řeknu i pochopte mne, pochopte a přinutte se, byste pochopila! Vezmete-li si mne, Ivan Jakovlevič má mě rád, vím to, on nebude odporovati, maminku vaši pak také nějak přemluvíme... jak?... Nyní, té chvíle ještě nevím, nemohu zatím říci, ale dáte-li mi jenom slovo, již vymyslím, jak všechno to zaříditi! Vezmete-li si mne, budu pracovati jako vůl, prodám onen kus země, který mi zbyl, jen abych zvětšil prostředky k vašemu vzdělání. Budete se učit u nejlepších učitelů hudby; pod jejich návodem u vás rozvíjí se nadobro i nadání, i hlas! Bude-li třeba, zavezu vás doučit se do ciziny. Jsem sice nyní již téměř úplně chudobný, přece však nejsem žebrák, třebaš jenom drobtý dřívějšího jmění, přece však zbyly, hlavně

však mám také sílu i zdraví i nadání, tak že, zatím co budete se učit, zapřisahám se vám, nebudete znáti nouze! A konečně, nestačí-li všecko mé, vypůjčím si od bratra, je to člověk bohatý, konečně od Mylníkova! Bože můj, na takovou svatou věc dá každý! Vždyť vy sama, Nastěňko, nechápete, jaká síla tají se ve vás! Ano, všecko, všecko věnuji, všechny síly vynaložím, jen abych sílu tu rozvil, jen abych z vás udělal člověka i umělkyni, skutečnou, nevšední umělkyni. Vstoupíte na jeviště, pochopíte podstatu života, pochopíte umění, pochopíte všecko krásné, celý svět objeví se před vámi, celá vaše duše se přetvoří, a potom konečně prohlédnete a poznáte sama všecku sílu oné jiskry boží, kterou vložil v duši vám Pán Bůh.“

Mluvil uchvácen nadšením, ustavičně ohnivěji a přesvědčivěji, vášnivě tiskna Nastěňčiny ruce a neodtrhuje od její tváři svých vytržením a nadšením zářících očí, jako by chtěl přelíti do duše její všechn svůj rozum, všecku víru, všechnu svou chápavost, jichž ona neměla.

A skutečně jeho nadšený záchvat jako by pomalu uchvacoval také Nastěňku. Tvář její také slabě se rozhořela i hleděla naň široko otevřenýma očima, v nichž vyšlehovalo brzy podivení, brzy ostýchavost, brzy cosi nového, co neočekávaně pro ni samu se vynořilo bezpochyby kdesi v samé hloubi její duše a budilo

tam tužby jakési ostýchavé a dosud nejasné, ale již zachvacující ji sladkým rozčilením.

A když umlkl, s nadšením hledě na její proměněnou tvář, ona ještě několik okamžiků mlčky stála před ním, jakoby stále ještě překvapená jakýmsi novými krásnými preludy a myšlenkami a dosud nepřišedší k sobě...

Ale po chvíli tvář její začala znova chladnouti, ona odvrátila oči od Ščerbakova a pomalu vysvobodivši své ruce z jeho rukou, odešla od něho s jakousi smutnou pochybností zavrtěvši hlavou.

„Přestaňte, Alexandře Nikolajeviči,“ řekla smutně, ale pevně. „Což je to možno? Nikdy maminka k tomu nesvolí, abych si vás vzala nebo vstoupila na jeviště. A také já sama nemám chuti dělati si ostudu, jenom rodiče nadarmo bych zarmoutila, a nic kloudného z toho tak jak tak nebude! Jaká jsem zpěvačka? ...“

Ščerbakov mlčky, s teskností a bolem na vyhaslé tváři hleděl na ni:

„Neosmělíte se?“ otázal se, trpce vzpomněv si náhle na výraz Ivana Jakovleviče.

„Ovšem, to nemá býti... i máte hřích, Alexandře Nikolajeviči, že mne znepokojujete...“ dodala ještě tišeji, a hlas se jí náhle zachvěl, v očích pak zaleskly se slzy.

„Ne!“ zvolal ohnivě, „to není hřích! Spíše vy máte hřích za to, že sama své nadání

zakopáváte do země i nič... Ale nač tu mluvíte? Odpusťte, že jsem vás znepokojil, třebaš jen na chvíli, ale věřte mi pouze, Nastěňko, že vám nepřeji zlého... S Bohem, má milá!..."

Vzal svou čepici a chtěl už jít, ale opět se zastavil.

„Chtěl bych pouze jedno,“ promluvil znova vášnivě, „abyste aspoň někdy, aspoň později, jestliže ne nyní, pochopila, jak jsem vás miloval a jak náruživě a upřímně chtěl jsem pro vás dobro... chtěl jsem pro vás světlo místo tmy!... Ale ne!“ přerušil trpce sebe sama „nikdy a ničemu tomu neporozumíte... nikdy...“ A nedomluviv, náhle bolestně a vášnivě zavzlykal, bezvládně klesnuv na židli a spustiv na ruce svou temnou, kudrnatou hlavu. Nastěňka zbledla a mlčky s úžasem hleděla naň a náhle s jakýmsi zvláštním výrazem na tváři přistoupila k němu, sklonila se nad ním a pevně políbila jeho kudrnatou hlavu.

Trhl sebou a radostně chytil její ruku.

„Nastěňko!“ zvolal, radostně přitahuje ji k sobě, „vždyť mě milujete!“

Nastěňka však již se vzpamatovala a jistě sama polekala se toho, co učinila.

„Ne, ne,“ promluvila, polekaně vyprošťujíc se od něho, „nemiluji vás, Alexandře Nikolajeviči... a nechci vás klamati... jenom jsem

vás politovala... Raději však vůbec k nám již nechoďte... já maminku nikdy nezarmoutím... nebudu jí neposlušna..."

A jako by se proti němu bránila, pozvedla ruce i odvrátila se, by naň nehleděla.

„Odejďte raději, Alexandře Nikolajeviči!“ řekla tichým prosebným hlasem, a jako by se bála, že přece neodejde, náhle se obrátila i odešla sama do sousedního pokoje a pevně zavřela za sebou dveře.

Ščerbakov ještě několik minut mlčky zůstal na svém místě, hledě s jakousi tesknou i s trpkostí, i s bolem na ony dveře, jimiž odešla Nastěňka, jako by očekával, že ještě se vrátí, ještě ho zavolá...

Konečně těžkopádně se zdvihl, beznadějně mávl rukou, a již neohlížeje se na zavřené dveře, dělící ho od Nastěňky, nerovnými, ale rozhodnými kroky vyšel z pokoje...

— — — — —

Tak Stěpanidá Ignatjevna onoho večera ani nezvěděla nejen o vyznání lásky Ščerbaková, nýbrž ani o tom, že byl u nich. Arci, když se vrátila z celonočních služeb božích, Nastěňka připadla jí jakousi zvláštní, jako do vody pohrouženou, jak se vyslovila, ale nevědouc ničeho o návštěvě Ščerbakova, nepřikládala tomu zvláštního významu, a teprve nazejtří pochopila, oč běží.

Nazejtří byl velký svátek. Celá rodina Kalivočkinů, vystrojivši se v nedělní šaty, odebrala se do kostela a po návratu odtud a po pití čaje Stěpanida Ignatjevna dovolila všem za příčinou svátku úplný odpočinek.

Ivan Jakovlevič zapálil si svou krátkou dýmku, nasadil si velké brejle s obrubou ze želví kosti a začal nahlas předčítati Stěpanidě Ignatjevně, která byla proti obyčeji také, bezpochyby za příčinou svátku, v dobrosrdečné náladě duševní, „Petrohradské noviny“, jež měla velmi ráda.

Nastěňka seděla také tu na svém oblíbeném místě vedle okna a naklonivši se nad jakýmsi vyšíváním, větším dílem mlčela; ostatně zvláště smutného a zaraženého vzezření po včerejšku již neměla. Ale kolem dvou hodin přišel starodávný ctitel Ivana Jakovleviče, kupec Verevkin, jehož si velice vážila Stěpanida Ignatjevna a téměř ihned za ním přijel nenadále generál Kladiščev, který ostatně vlastně ne tak svou osobností, jako množstvím hvězd a řádů, zdobících jeho prsa, přiváděl obyčejně Stěpanidu Ignatjevnu v úplné pohnutí, ba i ve strach.

Generál přivezl s sebou také svého bratra, profesora na jedné provinciální universitě, jenž nyní byl u něho na návštěvě, vášnivého milovníka národní hudby, jež schválně přivezl, aby poslechl Ivana Jakovleviče a Nastěňku. Stěpanida Ignatjevna začala šukati, častujíc

a bavíc hosti, a také bez nejmenšího odpírání dovolila Nastěnce, by se účastnila domácího koncertu.

Ale proti očekávání Nastěňka užila jejího dovolení jaksi neochotně a první dvě tři písně zpívala o tolik špatněji než obyčejně, že Ivan Jakovlevič jen s rozhořčením pohlížel na ni.

Nastěňka patrně nebyla v dobré náladě a neoživla ani zpěvem; hosté však, jimž se líbil už pouhý její svěží stříbrný hlas, přece jen prosili, by pokračovala.

„Nedaří se jí to jaksi dnes...“ vece Ivan Jakovlevič, usmívaje se svým ostýchavým úsměvem. Generál však ujišťoval, že Nastěňka ještě se rozezpívá. „Ať jen,“ přemlouval ji, „Nastasja Ivanovna vyvolí si sama, co chce zazpívati.“

„Mně je všecko jedno...“ chtěla již říci podle svého zvyku Nastěňka, ale po krátkém přemýšlení o něčem, zrovna jako by v duchu volila píseň ze svého repertoiru, tiše dodala: „Leda že bych slavička zapěla!“

„Výborně!“ spustil generál, jenž jaksi zaradoval se z jejího výboru. „Jestliže slavička, tedy slavička, zazpíváte jej zajisté znamenitě!“

Ivan Jakovlevič naladil kytaru, a Nastěňka dala se do zpěvu.

A hned po prvních slovech písně hlas její zazněl tak pěkně a srdečně, že všichni bezděčně pocítili, že přece konečně se rozehrála, i napíali

pozornost; generál pak, jenž začínal již se poněkud mrzeti na to, že jako naschvál právě dnes před jeho bratrem, před nímž byl jí tak nadšen, Nastěňka nepodporuje jeho svědectví, příjemně se odkašlal a mlčky, významně pohlédl na profesora, jako by mu říkal: „A co jsem ti říkal!“

Sladce zpíval drahý slavíček,
v zelené mé zahrádce,
mnoho, mnoho znal jest písniček
jedna byla nejsladší . . .
Ach, to byla píseň velebná,
v srdci zněla tesknou,
chtěla bych ji stále poslouchat,
věčně s ní se neloučit . . .

Nastěňka zpívala, růžová tvářinka její však ustavičně víc a více bledla, v očích zářil jakýsi zvláštní, tajený výraz, a hlas její zněl ustavičně tesklivěji a tesklivěji . . . Ale náhle jaksi se zachvěl i přetrhl, v tváři její mihlo se cosi ustrašeného a žalostného, nenadále zaštkala a rychle zakryla si tvář oběma rukama. Došlo ku všeobecnému zmatku; ubohý Ivan Jakovlevič nadobro byl zmaten a ustrašen přiskočil k dcerušce.

„Pane Bože, Nastěňko, pamatuj se . . . co je ti, holubičko! Pane Bože můj, odkud to . . . to se jí nikdy nepříhodilo . . .“ říkal, sám div nepláče zděšením o dceru.

„To nevadí, Ivane Jakovleviči, nemějte

strachu, to je zajisté jednoduše nervóznost!“ upokojoval ho generál, rovněž poněkud zaražen a omráčen takovým nenadálým koncem, nalévaje rychle vodu z láhve do sklenice.

Nastěňka ticho plakala, neotrhujíc rukou od tváři; vzlykala ne hlasitě, jako pro sebe, a jen nádherná postava její slabě se kolébala, a z pod složených prstů rychle tekly slzy . . .

„Napij se vodičky, Nastěňko . . .“ prosil ji žalostně Ivan Jakovlevič, snaže se spolu s generálem odtrhnouti od její tváři ruce a přiměti ji, by usrkla vody.

„Ne, tatínku . . .“ řekla ticho, „nechte mne, já raději odejdu . . .“ a slabě odstrčivši od sebe jej i generála, mlčky, nehledíc na nikoho, prošla pokojem a skryla se za dveřmi.

První chvíli vyhlíželi všichni zmateně a rozpačitě.

„Nikdy se jí to nepříhodilo,“ zaraženě opakoval Ivan Jakovlevič a usiloval jíti za Nastěňkou, generál však mu to zradil.

„Ne, Ivane Jakovleviči, raději nechte ji nyní samu, tak spíše se upokojí!“ pravil, zdržuje starce.

„Umělecká povaha . . .“ ticho a jaksi nervózně mrkaje očima, jako by sám se bál, že se dá do pláče, promluvil, k nikomu vlastně se neovraceje, professor, člověk patrně velice nervósní a citlivý, který také sám docela zbledl ve chvíli tohoto maličkého příběhu.

„Ale vždyť je to píseň už tuze smutná,“ vece starý Verevkin, posmívaje se čemusi, „tak to srdce jímá, mimovolně dá se člověk do pláče, dívka pak je — něžné stvoření, nuže zastesklo se jí . . .“

„Nikdy se jí to nepříhodilo,“ opakoval opět Ivan Jakovlevič, zmateně naslouchaje všemu upokojování, ale patrně přece jen neupokojen jím úplně.

„Tuhle má Agrafena Petrovna,“ pokračoval Verevkin, „je již žena — chvála tobě, Pane — letitá, a i ta, jakmile zazpívají, hned pláče! A odkud se to bere?“

Ivan Jakovlevič však přece neodolal a sám sice nešel, za to však poslal k Nastěnce Stěpanidu Ignatjevnu, která obírajíc se v kuchyni přípravou zákusky, ničeho neslyšela a tak byla překvapena slovy manželovými, když tento přišel jí vypravovat, co se sběhlo s Nastěnkou, že první chvíli jenom mlčky s úplnou rozpačitostí hleděla na Ivana Jakovleviče, patrně jsouc náchylna spíše předpokládati, že sám stařec její jaksi se plete a jaksi zmateně mluví pro stáří, než aby s její Nastěnkou mohlo se skutečně sběhnouti cosi podobného.

Ale vyslechši všecko, sňala se sebe náhle — bůhví proč — zástěru a ničeho neodpověděvši Ivanu Jakovleviči, šla přímo ku dceři.

„Co je to s tebou?“ otázala se přísně, ale s nepokojem v duši, vcházejíc k Nastěnce,

kteřá již neplakala, nýbrž mlčky seděla na židli a svěsivši ruce na kolena, hleděla kamsi do dálky smutnýma, v jednom bodě ztrnulýma, uplakanýma očima.

„Co je to s tebou?“ opakovala Stěpanida Ignatjevna, stoupajíc si přímo proti dceři a zkoumavě hledíc na ni.

Nastěňka nic neodpověděla, jen mlčky pozvedla na ni oči a znovu je sklopila.

Stěpanida Ignatjevna rovněž mlčela, s podě-
zřením a nepokojně upírajíc zrak na dceru,
a náhle jako nějaké vnuknutí ji ozářilo.

„Včera v mé nepřítomnosti přišel Ščerbakov?“
otázala se spíše kladně, než tázavě.

„Přišel . . .“ tiše, nehledíc na ni, odpověděla
Nastěňka.

„A co s tebou mluvil?“

Nastěňka asi minutu mlčela, jakoby byla
na vahách, má-li se matce přiznati k tomu,
co jí říkal, či ne. Stěpanida Ignatjevna však,
neodtrhujíc od dcery ostrých, naskrz pronika-
jících očí, opakovala ještě přísněji a naléhavěji:

„Co s tebou mluvil?“

„Vybízels, bych si ho vzala . . .“ ještě tišeji
řekla Nastěňka.

„Bys si ho vzala?“ promluvila z dlouha
Stěpanida Ignatjevna zdánlivě beze vsí nevole
nebo podivení, ale tvář její celá se zarděla
a brvy zlostně se stáhly.

„Nuže, slyšíš, děvče,“ obrátila se náhle k dceři docela klidně, ale tak rozhodně, že srdce Nastěňčino se zachvělo a předtuchou zchladlo, „Ščerbakova již nespátíš ani ve snu, raději naň nevzpomínej! A slyšíš, po dnešní ostudě před cizími lidmi také mi, drahoušku, zpívati již nebudeš! Zpívej si, chce-li se ti, sedíš-li sama, ale před lidmi ať tě ani nenapadne mysliti na to! Dobrého po trochu, podvádělas, ostudu jsi utržila, a dosti, nyní je čas, abys dala se do práce. I pamatuj si na tento můj rozkaz na věky věkův! Slyšelas?“

Nastěňka mlčky, s tichou hrůzou v očích hleděla na matku, a v nehybné tváři její při posledních slovech matčiných rozlilo se náhle tolik zármutku i zoufalství, že i sama Stěpanida Ignatjevna pochopila, jak vlastně milovala Nastěňka své nadání, a k jaké oběti trapné ji odsuzovala. Stěpanida Ignatjevna však znova se otázala ještě přísněji a rozhodněji:

„Slyšelas?“

„Slyšela...“ zašeptala Nastěňka skleslým hlasem.

„Nuže, to je to tedy!“

A ničeho již neřekši, Stěpanida Ignatjevna hněvivě vyšla z pokoje, rozhodnuvši se na dobro v srdci, že ode dneška vážně začne se obíratí zařízením osudu dceřina.

„Dosti, chvála tobě, Pane,“ pravila sobě s rozčilením, ostatně spíše zlobíc se na sebe samu, že popustila vládu, než na Nastěňku. „Dočkala jsem se ostudy, nyní třeba učiniti tomu konec.“

Záhy potom bylo mi odejeti a docela ztratiti s očí rodinu Kalivočkinův, ale vrátivši se asi za sedm let do Petrohradu a mimovolně vzpomněvši si na ně, bez námahy našla jsem je na starém místě.

Bydlili ustavičně tam, a nejen život jejich, nýbrž i oni sami málo se změnili za ta léta. Jenom děti povyroستly a místo Nastěňky, která již dávno se vdala, zaujímaly její mladší sestry, dívky asi sedmnácti- a osmnáctileté, velice jí podobné, ale nemající již hlasu a nadání.

Jenom Ivan Jakovlevič značně sestárl a sešel. Hrál už řídčeji a méně, a podle doslechu také značně špatněji, tak že Stěpanida Ignatjevna dokonce si naříkala, že nyní ho již ustavičně řídčeji a řídčeji zvučí hráti k různým vážným a bohatým osobám, pročež také dárky značně zchudly.

Za to sama Stěpanida Ignatjevna chodila ustavičně, vykračovala si ustavičně právě tak směle, právě tak samovládne držela na uzdě celý dům a ustavičně cýmž zvučným a hlasitým hlasem pokřikovala na muže i ostatní své domácí

Přímé otázce, jak se daří Nastěňce a šťastně-li se vdala, Stěpanida Ignatjevna rázem se rozveselila i jala se vypravovati i o ní, i o zeti s patrným potěšením a hrdostí.

Nastěňka vdala se již téměř před sedmi lety za obchodníka moukou, muže solidního, zámožného a hodného podle slov Stěpanidy Ignatjevny. Vede se jí podle jejího vypravování výborně, muž ji miluje, mazlí, strojí, a také o ně, starce, se stará. Objevilo se, že to byl již dávný jejich známý a náležel dokonce k počtu ctitelův Ivana Jakovleviče, Nastěňku pak znal hned jako děvčátko.

„Je sice vdovec,“ živě vypravovala, „po prvé ženě zbyly dvě děti, za to však Nastušu miluje, a v domě, možno říci, je dostatek všeho: mají své koně, své sklady, svůj dům, všecko své! Co ještě více možno chtíti? Ovšem,“ dodala tajemně, „Nastěňce s počátku nechtělo se tuze, jak se zdá, vzíti si ho, ale nač na děvčata se dívat — svému štěstí nerozumějí, přísloví pak praví ne nadarmo: že ‚zvykneš — oblíbíš si!‘“

„Nu, a co Ščerbakov?“ vzpomněla jsem si, „nikdy ho nevidíte?“

„Ten ničema?“ zlostně zvolala Stěpanida Ignatjevna. „Známo, zapadl někam, konečně prý nadobro oddal se pití, v Samaře kdesi nebo v Kostromě snad také zemřel.“

„Byl to hodný člověk!“ řekl náhle tiše a smutně Ivan Jakovlevič, sedící vedle nás po celý čas mlčky a jenom usmívající se na mne svým milým a dobrým úsměvem, v němž nyní ostatně bylo cosi zrovna tupého a neuvědomělého, což při pohledu naň působilo bol a zármutek.

„Nic dobrého nebylo v něm, mlč už raději,“ rozzlobila se naň Stěpanida Ignatjevna, „byl to opilec jako všichni opilci!“ a ihned, patrně chtějíc od sebe odehnati nepříjemné vzpomínky, obrátila rozmluvu na příjemnější pro ni themata.

„Nastěňka sama má nyní již tři synáčky,“ vypravovala se zářící hrdoostí šťastné babičky, „takové hodné kluky, hezoučké, jsou mi velikou útěchou, jenom tuhle dcerušky Bůh jaksi nedává!“ dodala s lehkým vzdechem.

Ale tentokráte má návštěva Kalivočkinů dopadla tak zdařile, že se mi poštěstilo spatřiti netoliko Nastěňku, nýbrž také jejího manžela.

Zatím co Stěpanida Ignatjevna chystala kávu i zákusku, ke schodišti náhle přijela Nastěňka.

Přijela na maličkých sáňkách, tažených krásným klusákem, jež řídil sám manžel. Stěpanida Ignatjevna spatřivši je, velice se potěšila a začala sem a tam běhati, vítajíc drahé hosti, téměř právě tak, jako pobíhala při návštěvách generálův.

Nastěňka s manželem patrně náleželi nyní také k počtu čestných hostů. Manžel její byl ještě člověk nestarý a snad i hezký, s jednou z oněch čistě ruských spanilých tváří, jež se často nalézají mezi drobným stavem kupeckým. Byl oděn také po kupecky, po starodávném způsobu; za to Nastěňka byla ve velkolepé aksamitové černohnědé rotondě, měla drahé brillantové náušnice a světlý růžový atlasový klobouk.

Značně ztloustla, a ve způsobech i hlase jejím objevil se výraz jakési tlumené důstojnosti i spokojenosti, ale tvář její zůstala téměř právě taková, jakou byla — spanilá, růžová a lhostejná.

Když vešla, se všemi přívětivě se pozdravila, políbila se zvláště laskavě s otcem a neprojevila téměř žádného podivení při pohledu na mne, ač jsme se neviděly přes sedm let.

Stěpanida Ignatjevna docela zářila, hledíc na dceru se vzrušenou láskou, a všechno, co mluvila, poslouchala s patrnou sympathií, ba dokonce s úctou.

Nastěňce stala se nyní mnohem hovornější, třebaž ostatně ne tak proto, že stala se živější, než dříve, jako spíše pro větší důvěru v sebe i v to, že matka nepřerušuje jí již tak, jak se stávalo za starodávna, a jenom časem, mluvíc o něčem, pohlížela, jak se zdálo, se slabou pochybností, ale již nikoliv na matku, nýbrž

na manžela rozmlouvajícího ponejvíce s Ivanem Jakovlevičem, jenž ostýchavě se naň usmíval a ustavičně snažil se držeti se jakoby stranou.

„Co pak, zpíváte-li, Nastasjo Ivanovno, ještě někdy?“ otázala jsem se jí, pozorně hledíc na ni.

„Nikoliv, nyní už zřídka,“ odpověděla se lhostejným úsměvem.

„Kde pak zpívat!“ vmísila se Stěpanida Ignatjevna. „Nyní díky Bohu, stačí-li čas na hospodářství! Vždyť na ní spočívá celý dům, pět dětí, pouze kupeckých mládencův asi dvacet — na všechny musí dohlédnouti, tu již nedá se člověk do zpěvu!“

„Škoda,“ bezděčně vyletělo mi z úst.

„Měla, prosím, velké nadání!“ opět náhle, docela neočekávaně promluvil skroušeně Ivan Jakovlevič.

„Ale přestaň!“ rozzlobila se naň znova Stěpanida Ignatjevna. „Mlč už raději . . . jaké ještě nadání jsi vymyslí! Jiný by — je pravda — na jejím místě snad bůhví o čem začal blouzniti, my však jsme lidé prostí, jednoduší, žijeme si pomaloučku, prostě, bez rozmarů! Nám ani žádné hlouposti do hlavy nelezou!“

„V našich vesnicích pak, snad jste slyšel, jak mluví o těchto nadáních!“ vece, posměvačně se usmívaje Nastěnčin manžel. „Poštěstilo-li se dívce dobře totiž se provdati, tu tedy říkají: ‚Dal Bůh Darji nebo Marji

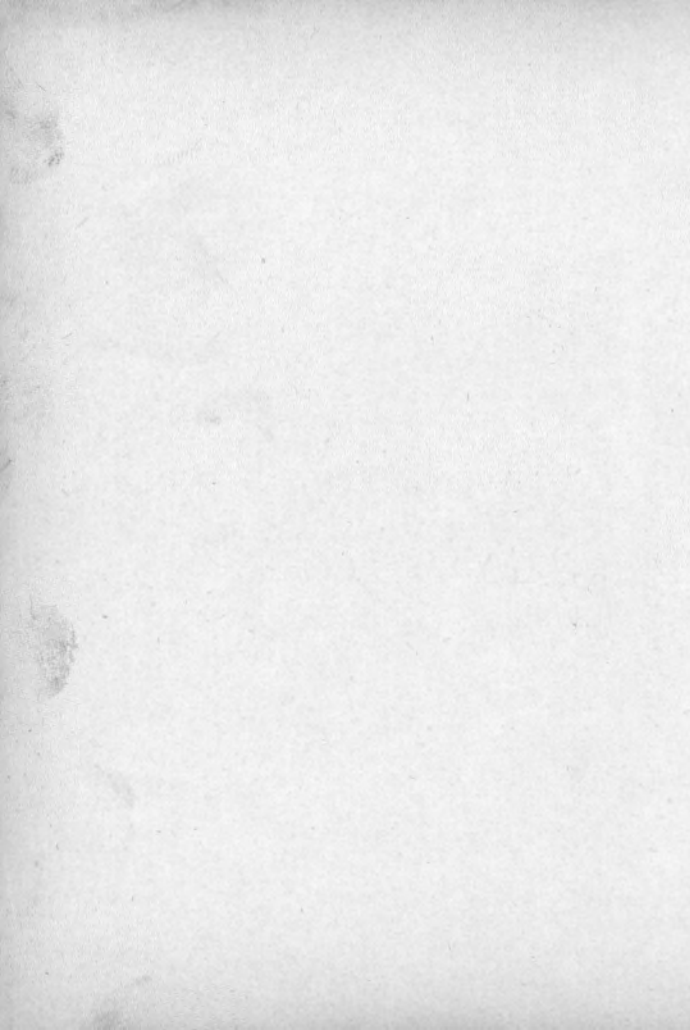
nadání'. Nevdala-li se, trápila-li se celý život jako stará panna, nazývají ji nenadanou, nešťastnou.“

„Manžel, můj milý,“ soucitně přisvědčovala mu Stěpanida Ignatjevna, smějíc se, „je lepší, než všechna nadání!“

Nastěňka také soucitně se usmívala, pohrávající si massivním zlatým řetízkem od hodinek, visícím na jejích nádherných řadrech, a jen sám Ivan Jakovlevič smutně pohlížel na svou kytaru, ustavičně ještě visící v pouzdře na zdi, a nad něčím po tichoučku vzdychal, ale pronášeti nahlas své mínění patrně už se neosměloval . . .

„Ovšem,“ bezděčně pomyslila jsem si, „snad mají pravdu. Bůh ví ještě, co dala by Nastěňce umělecká kariéra; nyní však je aspoň šťastna i spokojena.“

OSLAVOVATELKA JMENIN.

I.

Annou Pavlovnu Baklašovovou očekávala nepřijemná noc. Každou chvíli očekávali smrt její neteře, umírající na suchotiny; doktor o ní oznámil, že nebude živa do rána.

Bylo to tak nepřijemno a klopotno! Ubohá Anna Pavlovna se dala do pláče a nařikala, že prostě neví, co dělati.

Ale její ustavičná důvěrnice a rádkyně, stará klíčnice Agafja Petrovna, přivedla ji k rozumu.

„A proč se tak, matičko, znepokojujete!“ poznamenala jí s podivením. „Co je dělat? Na to je vůle boží, s Bohem přece nebudeme se přítí, vy pak také nemáte příčiny, proč byste se rozrušovala. Jděte si lehnout, slečna pak i bez vás zemře. U ní zůstanu já i ošetřovatelka. Koho pak ještě potřebuje!“

„Ach, ten sprostý lid! Jak je nemilosrdný!“ pomyslíla si s výčitkou Anna Pavlovna.

Uznávala hrozným odejítí spat, bude-li vedle umíratí člověk, s nímž strávila přes dvacet let; s druhé strany však nechtěla býti při celé této „proceduře“. Má již bez toho nervy rozladěny,

tu však ještě je smrt, utrpení . . . Ovšem, Agafja má pravdu, také sebe nutno šetřit! . . .

Ale tak rychle souhlasiti připadalo jí nevhodným, i protestovala slabým hlasem nemocného a zmalátnělého člověka, jenž přece jen jde na oběť.

„Ne, co je dělat, je to nevhodno, nějak to již přetřpím . . .“

„A co pak je tu nevhodného? Není tu nic nevhodného,“ klidně namítala Agafja. „Tak jak tak jí nepomůžete.“

„Je to sice pravda, přece však . . . Jak to možno, čeho všeho snad bude třeba, — zachce se jí zavolat, nebo něco jiného.“

„I přestaňte, matičko, čeho pak ještě bude potřebovat!“ nespokojeně přerušila ji konečně Agafja Petrovna a s nejrozhodnějším vzezřením přistoupila k posteli milostpaní i začala ji upravovati na noc.

Anna Pavlovna byla ještě chvíli na vahách, konečně však dala se přemluvíti.

„Ach, Bože můj, Bože můj, jak je všecko to nepřijemno!“ pravila slabým hlasem, zatím co Agafja Petrovna pomáhala jí svléci se. „A jako naschvál zrovna ke svátku!“

Anna Pavlovna ulehla, dala si natřít na noc kříž, což dělala vždy, cítila-li se nemocnou nebo unavenou, a propustila konečně Agafji Petrovnu, by konala dobrovolně službu u umírající, k sobě pak dala zavolať služku Mašu.

„Ať si dnes lehne tu, snad v noci budu něčeho potřebovati, nebo něco se mi rozbolí,“ řekla, nepřejíc si, by se Agafja Petrovna dovtípila pravé příčiny, proč jí dnes bylo třeba Maši.

„A přepetej se,“ zvolala za ní, „nevrátil-li se Pavel Nikolajevič.“

Je přece jen mužský a důstojník, v jeho přítomnosti nebude tak úzko.

Ale Maša, jež přišla s polštáři a s matrací, oznámila, že mladý pán dosud se nevrátil.

„Ale mladý pán se nikdy nevrací před čtvrtou hodinou ráno,“ vece bezstarostně svým zvonivým hlasem, podle něhož se zdálo, že je jí vždy veselo.

To ještě více zarmoutilo Annu Pavlovnu a ona téměř se rozzlobila na svého miláčka.

Nikdy nemůže pomyslet na matku. Ví, jaká nepříjemnost čeká v domě a ani nejmenší starosti a pozornosti vůči matce nemá! A kde jen vězí! Ustavičně jen hýří a potom dělá dluhy. Kolik dluhů již zaň zaplatila a důchody nejsou bůhví jaké. Ani se nenadáš zapletou se v dluhy! Správce bez tak ustavičně píše, že úrody rok od roku jsou horší... Ovšem je možno, že lže, jsou vesměs taškáři tito správcové a rádi vyžítávají její nevědomosti, ale přece... Ach jak těžko samé ženské! Kdyby byl na živu manžel, žila by jako dříve, nemíchala by se do ničeho, ani by nemyslíla na nic. Ba

i prostředky za něho byly jiné: vydělával asi dvacet tisíc za rok, odkud však ona má získati! A ani Paul, ani Ljalja nechtějí bráti na to zřetel! A zač jen ji Bůh trestá? Nyní pak ještě tato nepříjemnost!“

I vzpomněvši si na všechny hrozné starosti a nepokoje, spojené se smrtí někoho z rodiny, Anna Pavlovna opět zaplakala a pocítila se zcela nemocnou i nešťastnou. Kázala Maši, by si ustlala postel co možná blízko k ní a nikde nezhasěla světlo, dveře pak své dala zavřítí na zámek.

Alc starý zarezavělý klíček nechtěl se zamýkati, z Maši pak nebylo žádného prospěchu; jak se svalila, tak také usnula a její zdravý venkovský chrapot jen huře ještě lekal ubohou Annu Pavlovnu, i nemohla dlouho usnouti.

Ustavičně se jí zdálo, že někdo tichými kroky chodí po chodbě, sousedící s její ložnicí a zastavuje se u jejích dveří. Chvílemi ji připadlo, že slyší zcela jasně, jak tento někdo stojí a dýše za dveřmi, a tehdy pojímal jí takový strach, že vyskakovala i začínala buditi Mašu.

Maša také vyskakovala, dívala se na ni nemsmyslným, ničeho nechápajícím očima, bručela cosi rozespale a znova padala i usínala, Annu Pavlovnu však pojímala ještě větší úzkost.

„Ne,“ myslila si, nepokojně naslouchajíc každému šramotu, „bude třeba přeměnití byt,

sice bude se to ustavičně zdáti. Jenom nadobro všechny nervy si rozladím . . . Ale Bože můj, Bože můj, jak je všecko to nepříjemné . . . A byt jako na zlost je takový pohodlný, a ona jest tím tak spokojena . . . Ne, jakmile začnou nepříjemnosti, ustavičně trvají a trvají . . .“

Anně Pavlovně chtělo se co nejdříve usnouti, aby na nic nemyslíla, ale myšlenky a to nejnepříjemnější a rozčilující, samy lezly jí do hlavy a nedaly jí pozbyti vědomí.

Mimovolně vzpomínala si nyní téměř rok za rokem všechny dvacet tři roky, co žila s neteří, ač obyčejně nikdy na ně nemyslíla, zrovna tak jako nemyslíla ani na neteř, jejíž přítomnosti tak zvykla, že přestala ji pozorovati.

Vzpomněla si nyní, jak před dvacíti třemi roky po prvé přivezli ji k nim jako maličké desítileté děvčátko, jež právě osiřelo po smrti otce. Neměla, u koho by bydlila, kromě u strýce, i volky nevolky bylo třeba ji přijmouti.

Anně Pavlovně se to nikterak nelíbilo. Sama měla děti hezoučké jak cherubíny, do nichž Anna Pavlovna byla rozhodně zamilována. Bála se, aby dívka nezačala ubližovati její drobečkům a nenaučila je špatným způsobům.

Nebožtík bratr jejího manžela byl člověk chudobný, žena mu umřela při porodu, — odkud by děvče mohlo nabýti řádných způsobů! Ani vnějškem nezalíbila se jí: byla maličká, vyzáblá, měla žlutou nehezkou tvářinku

a jakýsi neobyčejně bázlivý, jakoby vždycky slzami naplněný pohled polekaných očí.

Před rozkošnými, vystrojenými, růžovými „bébé“ *) Anny Pavlovny děvče zdálo se ještě nepatrnějším a politování hodnějším.

„Je to zcela kuchařčino děvče!“ s opovržením myslila si Anna Pavlovna a stěží přinutila sebe poněkud polaskati děvče na poprvé.

Nicméně brzy Anna Pavlovna se přesvědčila, že co se týče „křivd“, jejím drobečkům nehrozí žádné nebezpečství. Děvčátko bylo bázlivé a poslušné povahou a již zastrašené teprve začínajícím, ale již nehýčkajícím je životem.

Sama bála se všech, všech byla poslušná. Ať kdokoliv jí něco rozkázal, byla-li to přísná tetka, nebo maličký bratránek, nebo právě najatá panská, bez reptání a spěšně konala příkázání a nikdy ji nebylo slyšeti ani se smáti, ani běhati.

Jakoby instinktivně vyhýbala se často přicházeti na oči, vždycky snažila se zaléztí co možná nejdále někam do koutku a seděla tam po tichoučku, sotva slyšitelně obracejíc stránky nějaké knížky, nebo právě tak ticho hrála se svými hlučivými, rozmarnými bratránky, bavíc je, pokud stačilo umění.²

*) děťátko.

Měla rozhodně nadání chůvy a o desíti letech lépe dohlížela na děti, než dospělé chůvy, jimž bylo nudno tahati se s nimi.

Pro toto nadání Anna Pavlovna bezděčně smiřovala se s její přítomností a podle možnosti se snažila, by jí tuze nekřivdila.

Anna Pavlovna uznávala, že je hodná žena, ba dokonce příliš hodná. Nemohla viděti bez slz přimáčkuté tlapky u psíčka a nemohla jíti vedle žebráka, aniž mu podala aspoň kopějku. Líbilo se jí, že je taková hodná a „citlivá“ a že všichni to uznávají, i snažila se velice udržeti si reputaci „anděla“.

Zatím však dobře potrestati neteř, vždy jí působilo v duši maličké potěšení.

Tato špatně skrývaná antipathie paní domu vůči dítěti bezděčně přecházela také na jiné, zvláště na sluhu a děti; cítili svou bezpečnost před trestem i nedělali okolků. Dokonce i pan-ská, která se nějak provinila, aby napravila svou chybu a vyšvihla se před paní, šla k ní se žalobou na slečnu, a maličké šálení téměř vždy se dařilo: služce odpustili, slečnu však trestali.

„Ach, je falešná, chytrá!“ říkala Anna Pavlovna, jakoby omlouvala svou přísnost k dítěti, ač vlastně falešnost děvčete v ničem se nejevila.

Nebyla z oněch dětí, u nichž záhy objevuje se poznání nespravedlnosti, utlačování se strany dospělých, zároveň s ním pak rozvíjí se také

bezděčná nenávisť k utlačovatelům, ba i pomstychtivost.

Naopak v tomto měkkém a přítulném děvčátku, jak se zdálo, byla neuvědomělá potřebnost lásky a oddanosti k těm, kdo ji obklopovali. Radostně se rděla při každé maličké laskavosti a byla ochotna v tyto chvíle učiniti všecko, všecko dáti, i byla šťastna již tím, že jí neodhánějí. S nadšením odevzdávala poslední perník i hračky svým rozmazleným bratrancům, jen aby dovolili jí jim sloužiti a hráti si s nimi, a vůči své přísné tetce, která se svými krásně učesanými kadeřemi a hedvábnými parádními šaty jevila se jí čímsi na způsob královny z pohádky, cítila rozhodně úctyplné zbožňování, jež nezmenšovalo se ani ustavičnými tresty.

Ale zároveň děvče bylo tak nesmělé a bojácné, že neosmělovalo se ani se lísat, a jenom mlčky a z dálky věnovalo celé své maličké srdéčko, toužící někoho milovati, oněm lidem, kteří si ho téměř nevšímali.

Jen Nikolaj Alexějevič, nebožtík manžel Anny Pavlovny, měl za svou povinnost chvílemi zastávati se děvčátka. Ale i on, ustavičně zaneprázdněný záležitostmi a službou, vzpomínal si na existenci neteře větším dílem jen tehdy, přišla-li mu na oči. On vůbec málo všímal si „domácích záležitostí,“ uznáváje, že peníze dobře se obstarávají.

Časem při pohledu na neteř si vzpomínal, že je to dcera jeho nebožtíka bratra, ubohý sirotek, pro nějž třeba „něco udělati“ a pro nějž bohužel, dosud pořád ještě ničeho neučinil. Chvillemi dokonce obořoval se z té příčiny na manželku.

„Opravdu, nikterak se nestaráš, Aničko, o děvče!“ obracel se k ní náhle s výčitkou. „Vždyť už je jí asi hodně mnoho let, pořád však ji dosud neučí, jak se patří. Je to až nesvědomitost s naší strany; je nevyhnutelno dáti ji někam do ústavu nebo snad na gymnasium. Vždyť nelze přece nechávat ji tak!“

Ale Anna Pavlovna byla hned uražena i odpovídala vždy jednou a touž frází, s jedním a týmž uraženým vzezřením:

„Ach, Bože můj! A co pak já mohu! Nuže, dej si ji, kam chceš!“

Dobře věděla, že nehledě na ta slova a výtky, manžel tak jak tak ničeho rozhodného sám v té záležitosti nepodnikne a obmezí se tím, tím, že bude chvillemi opakovati jedny a tytéž fráze, na které zapomíná on sám téměř ihned, jak je vysloví. Anně Pavlovně nechtělo se dáti neteře z domu. Děti jí tak přivykly, ona je dovede pobaviti, s tímto učením však začne potíže. Všecko jedno, jestliže jí dá i tak studovati, aby docházela domů, přece více než polovici času bude třeba věnovati úlohám, děti však budou samy, naposledy začnou se nu-

diti, — nač ubohé dítky zbavovatí potěšení? Bude míti ještě dosti času; bez tak bude jistě lenošná, i ze studia nic kloudného nebude!

Nyní v bezesné noci, v sousedství pokoje, kde umírala neteř, Anna Pavlovna vzpomíná si na všecko to, a v duši jest jí hanba i dělá se jí nepřijemno.

„Ale vždyť jsme ji dali,“ praví si v duchu, „dali jsme ji později na studium. Byla celé dva roky ve francouzském pensionátě. Kdo pak je vinen, že se učila tak špatně a po celý čas byla nemocna! To ani pro své děti všichni nedělají. A také ve všech těchto pensionátech připravují pouze slečny, štitící se běžné práce; tam jenom bohaté se dobře vychovávají. — Chtěli ji potom do gymnasia převést, — to je aspoň lacino, ale Anna Pavlovna bála se vždy škodlivých gymnasijních směrů! Ještě, čehož Bůh chraň, mohlo by se později i na její děti něco přenést, toho však se ona obávala více, než všelikých epidemií. Uvažovali, uvažovali i rozhodli se, že jí dají učiti se k madame Bertramové, protože Anna Pavlovna objednávala si tam šaty a osobně znala paní skladu. Není to sice aristokratické, a ona ovšem spíše by zemřela hanbou, než aby svou vlastní dceru k tomu připustila, Ale vždyť její dcera byla dívka s prostředky, z dobré rodiny, Šaša však byla chudobná dívka, jež z milosti žila u strýce jako host. Vždyť se o dívku starala, když ji tam

odevzdala; chtělať jí dáti kousek chleba na celý život. Kdo pak jí za to může odsouditi! Myslíla, že se snad vyučí, že bude znamenitou švadlenou, tehdy to bude poněkud výhodnější; než býti vychovatelkou dětí. Některé švadleny za několik let zahospodaří si celé jmění. Zнала sama takové příklady. Kdo pak je vinen, že i z toho zase nic nebylo, zase ustavičně jen byla churava i nemocna. Stěží vydržela tam tři léta a opět bylo jí vzíti nazpět. Doktor tehdy oznámil, že může u ní dojíti k „úplnému vysílení“. Ovšem, zajisté mluvil hloupost, neměla ho ani poslouchati, — co pak jiné? Vždyť žijí, a jaké ještě zdravé potom vyrostou! Neškodí, že vzduch je špatný a strava nevyživná, a že pracují v noci; přece neumírají. To tehdy Nikolaj Alexějevič postavil si hlavu, namluvil — jak obyčejně — různých hrozných slov: „Povinnost káže jí vzíti! Utrmácíme dítě! Zůstane nám na svědomí jako kámen!“ a pořád na ten způsob. Kdyby ho nebylo, jistě by jí přinutila ukončit učení; neškodilo by, ať by chvíli byla nemocna, za to prodělala by celý kurs. Na konec by zvykla! Ale tak k čemu došlo? Jakkoliv dobře je to, že se aspoň naučila tolik, že potom mohla pro ně všecky štíti. Přece jen peníze pro švadleny zůstávaly v kapse. Anna Pavlovna i sama uznává, že švadleny jsou její slabost. I ona, i Ljaljačka se rády pěkně odívají: Ljaljačka dokonce příliš

mnoho na to utrácí. Ano, kdo nyní jim bude šítí? Šaša za těchto dvanáct let tak vpravila se do jejich zvykův a vkusu, i postav, že její šaty rozhodně dōpadaly zdařileji, než od nejdražších francouzských švadlen. Jak je to zvláštní: ještě před měsícem ušila jí rozkošné šaty! A jakoby, ubohá, cítila, že je to její poslední práce. Tak tehdy pospíchala, že jak se ukázalo, pro její šaty celé dvě noci nespala! Ona, Anna Pavlovna, dokonce dělala jí tehdy výčitky: že je přece nemocna, nač se tak motit! Nyní však opět čeká jí potíže se švadlenami . . . Co krve švadleny zkazí; jsou všecky takové drzé, hrozně dřou, a mimo to ještě jsou hrozné zlodějky — z každých šatů dobrých pět loktů snaží se utrhnouti. — „Ach, Bože můj, Bože můj, jak je všecko to nepřijemno!“ pravila sama k sobě po sté Anna Pavlovna a s tesknou převracela se na druhý bok.

Jí bylo i zima, i horko zároveň, hlavně však bylo jí úzko. . . . Pro každý šramot srdce její mučivě trnulo, a na čele vystupoval studený pot.

„Co se to tam děje? . . . Snad již zemřela . . .“

A Annu Pavlovnu pojímá větší hrůza již při pouhé této myšlence . . . Náhle ještě zdá se jí cosi . . .

Před ní mimo její vůli a přání jako živá stojí umírající neteř, ale ne taková, jakou byla

v posledních letech, jakou zvykla si ji viděti každý den, nýbrž jako ono maličké, vyzábělé děvčátko, jak je přivezli k nim po prvé.

Jak nyní vidí její hubený, politovaný hodný obličejíček asi jako „pěst“, její poděšené oči, které tak nesměle časem pozdvihovala, na ni mezi domluvami . . . Kolik těchto domluv se jí dostalo od ní. . . . A zvláštní, svírající cit zvedá se v prsou Anny Pavlovny, i je jí tak líto, sak líto tohoto maličkého slabého děvčátka. Vzpomíná si, jak časem ukrutně a nespravedlivě ji trestávala, s jakou radostí nechávala ji bez oběda i zavírala do tmavé komory, děvče pak jen nesměle a pokorně plakalo a prosilo ji za odpuštění. . . .

Proč to všechno dělala? Proč? A Anna Pavlovna sama pláče lítostí a jakýmsi žalem chorobným, který ji náhle zachvátil. Ale je jí líto i sebe pro to, že se nyní tak rozčiluje.

„Inu, proč, proč?“ . . . praví sobě samé skrz slzy. „Nač na to všechno vzpomínati . . . nač se rozčilovati? . . . Tak jak tak už jí nepomůže. . . .“

Ale vzpomínky neustále jdou a jdou, jako by je někdo jiný napovídal, a vesměs takové těžké, takové nepřijemné . . .

Vzpomíná si ještě, jak při každé sebě méně nakažlivé nebo jednoduše těžké nemoci odesílala tuto slabou dívku do nemocnice a ani se nenamáhala ji tam navštěvovati. Jestliže však její vlastní děti onemocněly, třebas

i spálou, beze vší bázně a opatrnosti přiváděla k nim touž dívku, a dívka ta měla si s nimi, dokud nenakazila se od nich sama, a tehdy ji odesílali — jak obyčejně — do nemocnice.

„Ale Bože, můj, Bože můj, vždyť také každý by tak na mém místě učinil!“ volá v duchu Anna Pavlovna, protestujíc proti těmto výčitkám svědomí, které se nenadále vynořily. „Kdo pak je sobě samému nepřitelem? A také nedělala to pro sebe, nýbrž pro děti. Vždyť je matka! O ně se bála, je ostříhala, — kdo pak ji odsoudí za to?“

Ale kdosi uvnitř jí samé odsuzuje ji, a pokání i lítost s takovou silou náhle se jí zmocňují, že je odhodlána dáti bůhví co, by jen vrátila zpět tuto jí zastrašenou dívku aspoň na den, aspoň na hodinu, aspoň na okamžik, aby jen přitiskla ji k sobě a vyprosila si u ní odpuštění . . .

„Ne, ne,“ odhodlává se najednou. „Půjdu, půjdu k ní . . . A jak, jak mohla jsem ji nechat tak . . . umíratí na rukou cizích lidí . . . nájemníků! . . . Což mají cit, mají pochopení? Což jí politují, polaskají? . . . Ne, ne, půjde tam sama . . . sama . . . jen aby ji ještě zastala na živu . . . jen aby již nezemřela . . . Jen ať aspoň v poslední chvíli napraví před ní všecku svoji ukrutnost a nespravedlnost . . . ať jí odpustí, ať zemře na její rukou. . . .“

Anna Pavlovna spustila s postele nohy a hmatem začala hledati své trepky. Ale noční chlad projel zimomřivým tělem jejím, a myšlenka, že má projíti tmavou chodbou, bezděčně ji znepokojila i zastavila.

Chvilí ještě zápasila se sebou, potom však s mdlým vzdechem klesla zase na postel a pevněji zabalila se do pokrývky.

„Nač by chodila! . . . Saša tak jak tak nyní zajisté již je bez paměti . . . Agafja má pravdu: nyní již nikoho nepotřebuje, nikdo jí nepomůže. A také podle jakési zvláštní hry citův lítost a pokání, jež jí trápí, vztahují se zajisté ně k této dospělé, umírající tam dívce, nýbrž právě jen k onomu maličkému zastrášenému děvčátku, jemuž ona tak říkala, které však už dávno vyrostlo a zmizelo kdesi v hloubi roků. Onoho děvčátka je jí skutečně líto — až k bolesti, k vzlykání . . . Saši však, takové, jakou byla nyní, — co pak, nikdo přece zvláště nekřivdil . . . Všichni s ní zacházeli dobře . . . Leda tuhle Paul . . . Ale, co pak je Paul? Je sám téměř dítě. Což v pětadvacíti letech uvažují? Byla tím sama vinna, že mu dala příčinu k posměškům nad touto svou hloupou láskou k němu! Hodila se mu téměř za matku: přirozeno, že se jí posmíval. Za to Anna Pavlovna nemůže si tu již učiniti ani nejmenší výčitky; naopak nyní byla vždy k ní shovívavá a dobrá, ba i před druhými se jí zastávala. Ovšem,

byla-li vinna před ní dříve, nyní všechno napravila, špatného slova od ní neslyšela.“

Tu však zase s nepříjemným citem výčitky Anna Pavlovna si vzpomíná, jak Saša téměř pět let strávila v pokoji jejího nebožtíka manžela, když byl raněn mrtvicí. A jaká léta! — Nejlepší v každém životě, od 18 do 23, kdy všichni snaží se žít a užívat!“ Ji však zavřeli do maličkého pokoje nemocného starce, proměnivšího se za živa v rozkládající se mrtvolu. Po prvním výbuchu hoře a útrpnosti k němu nikdo potom nechtěl se s ním tahati, všechny to omrzelo hned od druhého měsíce. Ona sama, Anna Pavlovna, ku konci vyhýbala se dokonce i choditi k manželovi, protože pro těžký vzduch dělalo se jí tam špatně, a ona nemohla u něho pobýti déle než 5—10 minut. Saša však ošetřovala ho jako chůva, jako milosrdná sestra; čtyři roky neocházela od něho, sama ho obracela, umývala, krmila lžičkou jako dítě, a nikdo nenacházel v tom nejen hrdinství s její strany, nýdř všichni pohlíželi na to spíše jako na přirozenou její povinnost i zlobili se, odešla-li od něho někam na hodinu, na dvě, aby se občerstvila.

Ano, co však je to! V ní prostě mluvilo povolání milosrdné sestry, ona vždy ráda opatrovala nemocné. A také co jiného zbývalo jí dělati? Ubohá byla tak nehezká! Tak jak tak nikdo na ní neobracel své pozornosti; jako

v dětství byla nesmělá a plachá, takovou i dospělá zůstala. Neodvážila se časem slova promluvíti s nikým, rděla se a byla zmatena při každém oslovení jí. Již v 20. roce nazvali ji starou pannou; tak také se chovala. Jediné její potěšení bylo — běhati po kostelech. Již v nemoci, sotva mohla choditi, přece však ustavičně chce jíti na jitřní. A zač jen se modlila? Ne, byla to nezajímavá dívka; hodná sice, ale velice nezajímavá.

II.

K jitru, kdy Anně Pavlovně připadlo, že právě teprve usnula, kdosi tiše vešel do jejího pokoje.

„Co je, co je?“ polekaně, rázem procitši, promluvila, spatřivši ve dveřích tmavou silhouettu Agafji Petrovny.

„Nic, matičko, nelekejte se,“ vece svým odměřeným hlasem Agafja Petrovna. „Slečna skonala.“

„Skonala? Ach, Bože můj, Bože můj!“

Anna Pavlovna spěšně se pozdvihla i začala se žehnat. Náhle jí připadlo, že toho nikterak neočekávala, nebo na všecken způsob neočekávala tak brzy, i pocítila se opět nešťastnou pro všechny tyto nepříjemnosti a dala se do pláče.

„Ale nenachladte se, matičko,“ starostlivě pronesla Agafja Petrovna, přikrývajíc pokrývkou její holé nohy. „Co pak ty hloupá huso, nepomůžeš milostpaní?“ okřikla Mašu, která se také probudila a ospalýma očima hleděla na ně na obě.

Ale Anna Pavlovna nechtěla se na nikoho zlobiti, nikoho peskovati. Cítila v sobě jakési pohnutí a nechtěla je kaziti.

„To nic nedělá, to nic nedělá,“ pravila, ve spěchu házejíc na sebe nedbalky. Náhle strašná zvědavost táhla ji „tam“.

I začala se doptávati Agafji Petrovny:

„Netrápila-li se, ona? Mluvila-li něco?“

„Nikoliv, matičko, díky Pánu Bohu, netrápila se; potichoučku skonala. Již jsme ji umyly. Nyní račte se podívati.“

„Umyly! Bože můj, jaká hrůza!“ s odporem pomyslila si Anna Pavlovna, „Umyly! Také mne někdy tak umyjí!“

I pojala ji taková hrůza při této myšlence, že jí na chvíli ustydly i ruce i nohy.

„Nuže, půjdeme, půjdeme,“ řekla spěšně, bojíc se dále přemýšleti o této hrůze, i vyšly spolu s Agafjou z pokoje.

Slabý zimní úsvit sotva svítá oknem i Anně Pavlovně zdá se úzko i nezvyklo ve vlastních pokojích. Nikdy nevstávala tak časně.

Dveře z chodby, vedoucí do pokoje nebožčina, byly dokořán otevřeny a na podlaze válela se

dosud jakási prostěradla i ručníky, zbylé patrně po umývání, jež ve spěchu dosud neuklidily.

Anna Pavlovna se požehnala a bojácně přebročila přes práh. Nebožka ležela na své posteli, přímo před vchodem, tváří ke dveřím, a lampa, jež stála u hlavy na prádelníku, vrhala na její voskovou tvář teplý, živý odstín.

Anna Pavlovna, spatřivši Sašu, zavzlykala i klesla na kolena.

„Ach, ubohá, ubohá!“ pravila, vzlykajíc a tisknouc se k její posteli.

A náhle opět jako v noci bylo jí mučivě líto této zemřelé dívky. Litovala jí, že nepřišla k ní se rozloučiti i že kdysi jí tak ublížila. Litovala i jejího dětství, i ostatního života, i samé smrti, právě takové opuštěné a smutné, jak byl i celý život.

„Ale, neplačte, milostpaní,“ přísně děla Agafja Petrovna, „to přitíží dušičce její. Proč by byla ubohá? Nyní stala se nevěstou Kristovou! Hle, jak veselá leží!“

I přistoupila a cosi starostlivě upravila na nebožce, na způsob toho, jak to dělají chůvy, když po vykoupání dětí zdobí je potom, říkajíce při tom: „Hle, jak čistounké a veseloučké nyní ležíme!“

Anna Pavlovna neustále s touž mučivou zvědavostí nahlédla do obličeje nebožčiny, i překvapilo ji, jak se změnil. Za života nehezky

nyní téměř zhezkl, ač její největší krása — oči — byly zavřeny. Ale z obličeje vál takový klid a ticho, taková něžnost, táž něžnost, která snad i zničila ji v životě.

Anna Pavlovna se strachem hleděla do jejího klidného obličeje s jeho zamhouřenýma očima a zavřenými ústy, i připadalo jí, že oči ty již již pomalu se pozdvihnou a pohlédnou na ni, rty pak se zaševelí a něco jí řeknou . . . Snad odpuštění . . . snad výčitku . . . Anně Pavlovně bylo zase úzko, i nečekajíc, aby se jí objevilo skutečně něco podobného, rychle se požehnala naposledy a vstala s kolen.

Kázala, by hned poslali někoho k Lydii Nikolajevně, aby jí řekli, že Alexandra Semenovna skonala a maminka prosí, by co nejdříve přišla k ní, sama pak šla k synovi, který teprve nedávno se vrátil a nyní spal.

Poněkud se obávala ho buditi, protože Paul nemohl to snést a vždy se zlobil i nadával za to; ale zdálo se jí, že případ je tentokráte tak zvláštní, že může vstáti dříve, než obyčejně.

Po tichoučku přistoupivši k němu, opatrně a něžně začala ho buditi.

Paul však spal tvrdě, i bylo jí dlouho trásti jím a volati, než konečně otevřel oči a pozdvihl hlavu.

„Co? Co je?“ otázal se, ničeho nepochopuje ještě z rozespalosti, ale již nespokojeně.

„Probuď se, můj anděli, Saša zemřela!“ nerozhodně při pohledu na nespokojenost synovu pravila Anna Pavlovna.

Paul však místo toho, aby se probudil, náhle se rozzlobil.

„Co je mi po tom!“ zvolal zlostně. „Což jsem snad hrobníkem! Ustavičně lezou se všelikými hloupostmi, nedají se člověkovy vyspat!“

A rozhodně obrátil se na druhý bok s patrným pevným úmyslem spáti dále.

Anna Pavlovna se rozhořčila a rozhněvala se na syna. Již sice tak zvykla jeho hrubostem, že téměř si jich nevšíkala, v mateřské něžnosti všecko odpouštějíc svému miláčkovi, tu však se naň rozhněvala. Uznávalať, že aspoň dnes mohl by býti poněkud pozornější: je to přece jen taková nepřijemnost. I odešla od něho ještě rozhořčenější.

Když se vrátila do svého pokoje, v domě byli již všichni vzhůru, a všichni znali smutnou novinku i uvažovali o ní.

Nebylo však ani slz, ani truchlivých tváří. Slečna byla již dávno nemocna, a všichni tak zvykli myšlence, že brzy zemře, ba také v domě byla takovou osobou třetího stupně, že smrt její nevyvolala ani obvyklého v těchto případech porušení pořádku.

Nicméně však všichni se zvědavostí běhali se podívat na ni, a v domě bylo cítiti jakési zvláštní vzrušení, téměř veselé; bouchali dveřmi,

rozmlouvali, cosi nosili, cosi pripravovali. Anně Pavlovně byl milý tento shon. Odvrátil ji od těžkých myšlenek i od strachu, vznikajícího z vědomí, že „v domě je nebožlík“.

Třeba-li říci pravdu, tohoto nebožtíka jaksi decítily. Anně Pavlovně dokonce připadalo, že dnes je jitra bílé soboty — jediné jitra, kdy ráda vstávala časně, by byla doma při přípravě paschy *) a mazanců.

Agafja Petrovna rozkázala zatopiti v krbu, přinesla milostpaní kávu s právě vařenou hustou smetanou a čerstvými houskami, a v pokoji nastalo zcela útulno a teplo.

Zdálo se, že nic zvláštního se nepříhodilo. Všecko šlo svým pořádkem, a všichni dokonce rozmlouvali právě tak hlasitě, jako vždy. Brzy přijela též Ljaljačka. Anna Pavlovna neočekávala ji tak brzy, — obyčejně Ljaljačka odívala se velmi dlouho. Dnes však ani se neoblékala, ani neučesávala, i přijela, jak vyskočila z postele, rozjařena novinkou, smutnou sice, přece však novinkou, ve flanelovém župánku s návlaskami na čele.

Vběhla všecka udýchaná i zardělá, protože tuze pospíchala, a na tváři její bylo totéž oživení a zvědavost, jako u všech jiných.

„Nu, co, jak je u vás?“ rychle promluvila, vbíhající, a spěšně, jsouc rozčilená i předbíhající

*) Pascha je pyramida z tvarohu, smetany a cukru.

sebe samu, jala se vypravovati, jak ji probudili, jak se hrozně polekala, jak se oblékala, a jak s Mašou běžely, protože nikde nebylo drožek.

„A ani kávy jsem nepila!“ ukončila vítězoslavně.

Obyčejně Ljalja vstávala velmi pozdě, kávu pila v posteli při čtení nějakého románu, a proto uznávala, že dnešní příhodou může se téměř pyšnit.

Patrně cítila, že vykonala „povinnost“, i byla v příjemném vzrušení jak následkem poznání této vykonané povinnosti, tak také vůbec následkem celé neobvyklosti dnešního jitra.

„Kde pak je?“ otázala se, přecházejíc náhle k tajemnému šepotu.

Anna Pavlovna slabým pohybem ruky ukázala na stranu pokoje nebožčina i zastenala. Jí vždy všechny její nepříjemnosti a bolesti zdály se mnohem silnější, než u jiných.

Ljaljačka chtěla hned jít tam, ale sama se bála.

„Pojďte se mnou, Agafjo Petrovno,“ řekla, spatřivši s novým šálkem kávy vcházeti Agafju Petrovnu, „sice sama se bojím.“

„Ale napijte se, matičko paní, nejprve kávy, potom pak půjdeme,“ vece Agafja Petrovna. „Dejte sem, naliji vám šáleček.“

Ljaljačka rozhodla, že skutečně lépe bude nejprve napít se kávy, potom pak teprve jít se podívat.

„Neboť potom bude nepříjemno jisti!“ po-
znamenalala s posunkem ošklivosti.

„Já však ani kapku se nebojím! Já mám
hrozně ráda nebožtíky!“ vece Agafja Petrovna,
opírajíc se o dveře.

Měla zvyk státi ve dveřích a rozmlouvati
o „různých různostech“, jak se sama vyjadřo-
vala, přitlačivši ták k hrudi, zatím co paní
jedla.

„Mně raději chlebem nekrm, ale dej mi s ne-
božtíkem chvíli se zabývati,“ říkávala svým
rovnoměrným, nespěšným hlasem. „Já ho
i umyji i ustrojím, a nic se nebojím. Hned když
jsem byla maličká, přinutila mě maminka
podržeti nebožku babičku za nohy, a od té doby
se nebojím.“

Ljaljačka se zasmála i začala se vyptávati,
jak to nutno držeti, a je-li to tuze hrozno.
Ale Anna Pavlovna ji přerušila.

„Finissez . . .“ řekla nespokojeně na hlasitý
smích dceřin, jenž ji bezděčně zarážel. „Raději
nám vylož, Agafjo, o jejích posledních chvílích,
co mluvila a vůbec jak to všechno bylo.“

A Anna Pavlovna už napřed vytáhla láhvičku
s voňavkami a šátek.

„A co ona mluvila? Ničeho zvláštního neří-
kala. S večera ovšem ustavičně prosila: ‚Jdi,
Agafjuško, zavolej sem tetičku, ať tu posedí.‘
Ale já jsem ji přesvědčila: ‚Nač byste, já řku,
tetičku znepokojovala? Ona se za den unavila,

rozrušila. Ať si, pravím, odpočine. Vy pak, pravím, milá slečno, nyní chystejte se ke konci, protože vás očekává velká záležitost vaší dušičky. Seberte tedy všechny své myšlenky a obraťte je k Pánu Bohu, Stvořiteli našemu, abyste se totiž ve vši čistotě před něho dostavila.' Nuže, ona umlkla . . . vydychla tak po tichoučku, obrátila se tváří ke stěně i umlkla. Ptala se ještě ovšem na Mašu. „A Mašu, praví, nelze zavolati?“ — „I Maša, pravím, spí u tetičky.“ — „Proč, praví, ona u ní spí?“ — „Tak, pravím, vaše tetička si toho přála.“ Co že si tedy myslíte, moje milé? Pomyslila si to, pomyslila a náhle praví a to ještě i s úsměvem: „To zajisté tetička začala se mne báti!“

Anna Pavlovna vzdychla i spráskla rukama:

„Ach, Bože můj! Snad to tak neřekla?“

„Tak to řekla: ‚Mne tedy báti se začala‘. Já pak jí pravím: Bojí se nebojí se, ale jistě je to nepřijemno! Co pak se báti, všichni tam budeme.“

Agafja Petrovna vzdychla i umlkla, složivši ruce na hrudi.

Na sličné, klidné tváři její ležel výraz vnitřní spokojenosti sebou a jakési zádumčivosti.

Anna Pavlovna i Ljaljačka také se zamyslyly a několik minut mlčely.

„Nu, a co ještě říkala?“ otázala se se zvědavostí Ljaljačka. Začaly ji poutati všechny tyto podrobnosti.

„A co ještě říkala? Téměř již ničeho více neřekla. Odvrátila se ke stěně a umkla. A dlouho tak po tichoučku ležela, já již málem si pomyslna, nedokonala-li? Přistoupila jsem k ní po špičkách, nahnula jsem se nad ní a poslouchám, — ne, slyším, že dosud dýše. A zajisté uslyšela, že jsem přistoupila, i obrátila ke mně hlavičku, — hledím, matičky, ona pak leží a pláče! Pláče tak po tichoučku, hlasu není slyšeti, tvářinka však je celá uszlzena! Tak se mi srdce sevřelo při pohledu na ni. „Proč, pak, slečno, pravím, pláčete? Bolí vás něco?“ — „Ne, praví, nic mě nebolí, ale je mi to hroznó, Agafjuško, a líto . . .“ — „Čeho pak, pravím, je vám líto?“ — „Tak, praví, všeho je mi líto . . . sebe je mi líto . . .“ „Ale, má milá, neželte, pravím, ani se nebojte, čeho byste se bála? Pán Bůh náš je milostiv, i nad velkými hříšníky se smiluje, a co teprve nad vámi! Jaké pak, pravím, vy máte hříchy? Zachovala jste se, na Boha jste pamatovala, chudobným jste pomáhala, a opět také křesťanskou smrt přijímáte: Pán Bůh prokázal vám milost: Vyzpovídala jste se, i svaté svátosti jste přijala. Nač byste se bála? Jenom hřích by to byl. Hle, neštěstí je pouze, že neumím čísti, sice bych vám přečetla modlitbu za umírajícího, dušičce vaší bylo by lehčeji s tělem se rozloučiti.“ — „Nepotřebuji, praví, modlitby za umírajícího, já sama u sebe se modlím. . . ty však poseď

jen tak u mne, bych tě viděla . . . ' ,Posaditi se, pravím, proč bych se neposadila! Posaditi se mohu.' Sedla jsem si k ní na postýlku, ona však vzala mě za ruku a drží, jí samé však již začaly ruce stydnouti. ,Jsi hodná, praví, Agafjuško, po celou nemoc jsi mě ošetřovala, neošklivilas si mě.' — ,A jak bych, pravím, neošetřovala, — vždyť všichni budeme umírat! Nyní já ošetřuji vás, přijde však můj čas, i mne někdo bude ošetřovati . . . všichni se toho přidržujeme.' Potom pak ještě tázala se na Pavla Nikolajeviče, je-li doma? ,Není, pravím není doma, nevrátil se dosud.' Umlkla a dlouho opět tak tichounko ležela, mne pak neustále drží za ruku, abych totiž neodcházela. Potom opět se obrátila i praví: ,Nyní zajisté už brzy . . . nohy mám docela studené . . .' — ,Nyní, pravím, Bůh dá, brzy již si . . . odtrpíte' . . . ,Kéž bych nyní, praví, aspoň s tetičkou se rozloučila' . . . Praví to, jazýček však, jak vidím, už špatně se jí obrací: začal tedy něměti. ,Nač, pravím, se loučiti? Jenom sebe i je rozčilíte, chce-li se vám však snad něco jí vyříditi, řekněte mi to, já pak už jí to vyřídím'. Ona pak chvíli o tom uvažovala, uvažovala, i praví: ,Ne, praví, není třeba ničeho, — polib ji pouze za mne . . . i Ljaljačku také polib . . . i Mašu . . . všecky polib . . . všem se pokloň . . .'"

„Ach, ubohá, ubohá,“ zvolala Anna Pavlovna vzlykajíc, a v duši její opět, jako v noci, po-

zdvihl se ostrý cit chorobné lítosti. Vzpomnělať si jak již nadobro málem by se byla rozhodla jíti k ní. . . . a nešla . . . snad to Saša ji volala, snad to bylo právě v touž chvíli . . . ona však přece nešla a nechala ji umírati na rukou cizí ženské.

„Ach, ubohá, ubohá,“ pravila plačíc, „a proč jsi jí tak přímo řekla . . . přímo: Umíráte a zemřete, a nyní již brzy, a všecko takové . . . To je hrozné! Vždyť to jí ještě přitížilo!“

Agafja Petrovna však dokonce se cítila uraženou.

„A co to mluvíte, milostpaní! Jak pak ještě jinak měla jsem mluvit?“ otázala se s rozpačitostí.

„Ach ne, to je hrozné, hrozné! Nemělo se tak přímo mluvit . . . Nu, kdybys ji nějak potěšila, upokojila, ty však tak přímo. To je hrozné, velice hrozné! . . .“

Agafja Petrovna nadobro se tvářila uraženou a sevřela rty. Domluva ji urážela. Nestarala-li se, — jak pak ještě měla upokojovati! Tu máte vděčnost!

„Ničeho hrozného tu není!“ promluvila nespokojeně. „Na to je vůle boží, ne však naše. Což nepochopovala to sama, že musí umřít! Sama mohla cítiti, nebyla maličká, na poslední chvíli, jak známo, každý člověk má se připravit . . .“

Ale Anna Pavlovna jen máchla na ni rukou a plakala dále, Ljaljačka pak ironicky se usmívala. Agafja Petrovna chtěla ještě něco namítati, ale v tu chvíli vešel Pavel.

Byl ve svém jitřním zamazaném oděvu všedním, a tvář jeho byla zamračena i nespokojena.

Agafja Petrovna ustoupila stranou, dělajíc mu cestu, a počkavši ještě na něco chvílku, odešla s uraženým vzezřením.

Paul zamračeně políbil matce ruku a pokynul sestře.

„Ach, ten sprostý lid!“ řekla žalostně Anna Pavlovna. „Jaká bezsrdečnost!“

„Hrozný idiotismus!“ přisvědčila Ljalja. „Představuji si, jak příjemno je poslouchati takové řeči na cestu do věčnosti!“

Paul projevil zájem zvědět, oč běží; vyložily mu to dvěma slovy. Opovržlivě se usmál a pokrčil rameny.

Ve společnosti sestřině vždy mluvil ne jinak, než opovržlivým tónem. Od dětství neměli se rádi. Ljalja i její manžel vždy se báli, aby Paul za živa ještě neobral maminku tak, aby potom nebylo již ani co dostati, Paul však říkával, že Ljalja je taková chytrá bestie, že jistě ho napálí. I byli ustavičně v rozepři a s řevnivým podezřením pozorovali druh druhá.

„Ona však... tato světicel!“ promluvila opět se vzdechem a se slzami v očích Anna

Pavlovna. „Byl to anděl nezlobivý! Nyní bude se tam za nás modlití!“

„To Alexandra je světicí?“ ironicky otázal se Paul a zasmál se. „Najednou z praporečnicka se stala generálem! Za živa jmenovala jste ji hloupou husou, nyní však světicí ji tituluje! To je rychle!“

Anna Pavlovna bezvládně zamáchala naň rukama i začala čichati k své láhvičce.

„Dej pokoj, prosím tě,“ promluvila nadobro sešláblým hlasem. „že se nestydíš! V domě te takové, možno říci, neštěstí, ty pak bůhví co mluvíš! Před chvílí ho budím, myslím si, je to přece muž, pomůže, upokojí, on však odsekne. ‚Já nejsem hrobník!‘ A jak se ti jen jazyk obrací, mluvití takové řeči! K tomu třeba býti bez srdce!“

„Co pak obtěžujete spícího člověka?“ zlostně osopil se Paul.

V hloubi duše cítil maličkou nespokojenost se sebou pro jitrní výstup. Po odchodu matčině nespál a záhy povstal s nejasným přáním napravití poněkud svou hrubost a skutečně v něčem pomoci. Ale přítomnost sestřina i její posměvačné vzezření dráždily ho, i odhodlal se, že nepodlehne „babským domluvám.“

Všichni umkli, nespokojeni se sebou navzájem; jenom Ljalja s velikou chutí hrzla cukrové suchárky svými běloučkými, ostrými,

dravými zoubky a posměvačně pohlížela na bratra.

„Nuže, co na tom,“ vece zlostně Paul, jež konečně omrzelo mlčení, „je-li něčeho potřeba, pošlete pro mne. Jsem ochoten. . .“

„Ničeho není třeba, bez tebe všecko uděláno,“ uraženě odpověděla Anna Pavlovna.

„A není-li třeba, tedy není třeba!“ vece Paul a pokrčiv ještě jednou rameny, vyšel z pokoje.

„Ano,“ promluvila Ljalja s maličkým, jakoby soucitným vzdechem, „ano, je-li kdo vinen před Sašou, je to ‚on‘,“ a opovržlivě kývla na dveře, jimiž vyšel bratr.

„Ničím není vinen,“ zastávajíc se jak obyčejně svého miláčka, řekla nespokojeně Anna Pavlovna.

Uznávala, že je matka i ještě může plisniti syna a nacházeti na něm různé nepravosti, ale dělali-li to jiní, hned byla uražena.

„Čím je vinen?“ pokračovala nespokojeně. „Ničím zvláštním není vinen!“

„Již pouhé jeho úšklebky nad ní stačí!“

„Co pak takové úšklebky? Jiný na jeho místě snad ještě více by byl vinen. On však — pouze se jí posmíval . . . Sama byla vina tím, že si všecku tu hloupost vzala do hlavy.“

Ale týkala-li se věc Paula, Ljalja vždy stávala se spravedlivou vůči jiným.

„On sám zaval jí příčinu! Pamatujete se tehdy?“ připomněla matce s maličkou zlomyslností ve tváři. „Byl sice opilý, přece však přišel k ní a začal jí líbat. Každá ženská na jejím místě mohla si pomyslit, že to dělá z lásky.“

Anně Pavlovně celá tato rozmluva byla velice nepříjemná, Ljalja však měla zvláštní nadání zapřádati nepříjemné rozmluvy.

„Nuže, co pak na tom, že ji líbal! Co pak z toho následuje?“ pravila Anna Pavlovna. „Kluk byl rozjařen, nuže zežertoval si! Nelze přece hned mu to klásti za vinu! Ze starých panen vždycky si tak dělají blázy, není tu nic zvláštního! Byla tím sama vinna, že si potom bůhví co představovala!“

Anna Pavlovna se dopálila, hájíc syna, a dřívější zášti a nespokojenost neteří znova v ní procitly.

Vzpomněla si však, že neteř ta právě zemřela, a zemřela mimo to téměř docela jako světice, i znova se obměkčila.

„Nač tu mluvit,“ pravila tiše po chvíli. „Všichni jsme vinni před ní!“

III.

Sál vystrojili květinami, všemi, jaké jen byly v domě, i zastavili jimi celý katafalk, který efektně zvedal se uprostřed pokoje mezi ze-

lení palem a mezi vysokými svícny, potaženými černým florem.

Anna Pavlovna chtěla, by všecko bylo co možná nejlepší, a ničeho nešetřila.

Celý dům se přičinil a sháněl s takovou horlivostí, že Ljalja, která opět přijela, až se podivila.

„Opravdu,“ řekla se smíchem, „možno si pomyslit, že se chystáte k svatbě!“

Přivezla také púvabný věnec ze živých bílých růží a konvalinek a položila jej k nohám nebožčiným nad zlatým pokrovem.

„A jak zhezkla! Inu, opravdu, za živa nikdy nebyla taková!“ řekla, vystupujíc na špičky a zvědavě nahlídajíc ve tvář nebožčinu.

A skutečně všechny tahy této mrtvé tváři se vytáhly, staly se tenší, pravidelnější a ušlechtilejší. Tvář zdála se i mladou, i krásnou na bílé atlasové podušce rakve, obklopena jsouc čerstvými růžemi.

Ljaljačka opatrně sestoupila se stupínků katafalku a s jakýmsi lstivě smějícím se výrazem zavrtěla svou hezoučkou hlavičkou.

„Inu, kéž by,“ řekla s úsměvem, „aspoň jednou za živa byla takovou hezoučkou! Snad by nebyla zůstala ani starou pannou!“

Sama Ljalja nyní více než kdykoliv byla si vědoma síly své živé, ne však mrtvé, neúžitečné a nikomu potřebné krásy, a radostná hrdost naplňovala ji.

Agafja Petrovna byla také tu. Vpravila se na dobro v oblíbenou úlohu, i zdálo se, že těšila se jí, cítíc se úplnou paní v této věci.

Tělo nebožčino patrně považovala za cosi na způsob vlastnictví, na něž měla více práva, než všichni ostatní spolu, i snažila se všemožně je okrašlovati.

S jakousi zvláštní zálibou ve tváři každou chvíli přistupovala k rakvi, brzy snímajíc oharek se svíce, brzy upravujíc pokrov, brzy překládajíc květiny a nadzdvihujíc tenký mušelin, přikrývající tvář nebožčinu, s hrдостí ukazovala ji shromážděným známým.

„Neznepokojujte se, matičko,“ pravila své milostpaní, „neutržíme si ostudu! Všecko bude v pořádku, o to se již postaráme!“

A skutečně se starala.

K panichidě *) shromáždilo se mnoho hostí. Anna Pavlovna dosud žila velice pohostinně, mnoho vyjížděla na návštěvy a přijímala hosti, a nyní většina pospíšila si přijeti, by jí vyslovila svou soustrast.

Všichni pochopovali, že tu není ani hoře, ani ztráty, ale soustrast přece jen bylo nutno projeviti, jednoduše ze zdvořilosti vůči Anně Pavlovně.

Přibylí dělali v před ní smutnou tvář a vcházejíce k Anně Pavlovně truchlivě a něžně

*) Církevní obřady za zemřelého.

tiskli jí ruku a se zvědavostí se vyptávali, „jak a kdy se to sběhlo.“

Anna Pavlovna, celá černě oděná a s láhvičkou líhu v rukou, kterou každé chvíle přistrkovala ke tváři, seděla v modrém křesle, a jaké by neměla ani sil povstati v ústrety přijíždějícím hostům, jenom něžně a smutně děkovala všem za soustrast.

„Ano, náš ubohý anděl odletěl od nás!“ říkala se slzami vypravujíc všem zajímavícím se o to, „jak a kdy se to sběhlo.“ — „Ach to byla svěťice! Une sainte! Nyní se tam bude za nás modliti . . .“

„Nevstávejte, nevstávejte!“ prosili ji znova přijíždějící, vidouce, že chce se zdvihnouti přivítat. „Jste tak rozladěná! — Představuji si, jak asi na vás to účinkovalo!“

Při těchto slovech Anna Pavlovna cítila úplný úpadek sil, a skutečně málem bylo by se jí udělalo špatně.

„Ach, ani nemluvte!“ mluvila sesláblým hlasem. „Jsem nadobro, nadobro zmalátnělá! Málem byla bych sama zemřela! Dvě hodiny unrvaly mldloby Ach, to je taková ztráta, taková ztráta. Byla pro mne zrovna tolik jako dcera! Vždyť dvacet tři léta strávily jsme pohromadě! . . . Byly jsme tak spřáteleny . . .!“

Nikdo ovšem nevěřil, že to byla pro ni ztráta a že nebožka byla pro ni jako dcera, všichni však tvářili se ještě smutněji a těšili ji.

V saloně převládaly dámy. Mužští málo se zajímali o nebožku, mnozí ani vůbec nevěděli o její existenci, ba i dámy pamatovaly se na ni více proto, že nalévala jim čaj ve středy Anny Pavlovny. Nyní však všichni jaksi zajímali se o ni a připomínali různé epizody a rozmluvy s ní, jichž bohužel — nebylo mnoho. Ljalja přijela také ve smutečním obleku; dokonce objednala si krepeový klobouk s dlouhým černým závojem, jenž jí valně slušel.

„Co jsi se tak vystrojila? Vždyť, jak se zdá, nepochovááš matku!“ řekl jí posměvačně Paul, spatřiv její krepeový závoj.

„Ach, prosím tě, dej mi pokoj, ničemu nerozumíš!“ odpověděla zlostně.

V duši si vždycky přála, by zemřel některý z takových příbuzných, jehož by jí nebylo tuze líto, po němž však přece bylo by možno nositi smutek. Vědělať, že jí sluší, poněvadž onoho roku, kdy nosila smutek po otci, zvláště mnoho se jí dvořili.

„Proč bych nenosila smutek!“ řekla nahlas jiným dámám. „Je to naše sestřenice...“

„Ovšem,“ odpověděli jí, „je to dokonce velice milé s vaší strany.“

A mnohé z nich pomyslily u sebe:

„Ta je chytrá!“

„A potom,“ doložila Ljalja, „vždyť to není na dlouho, pouze šest neděl...“

Začala panichida. Všichni vyšli do sálu a roze-
stavili se kolem rakve. Mužští stáli přímo a
slušně se žehnali, nehledíce na strany, dámy
však neodolaly a po tichoučku nakloňující se
jedna k druhé, šeptem dělaly si různé poznámky.

Veškero služebnictvo také se sešlo a stojíc ve
dveřích za pány, užívalo vzácné příležitosti a
zvědavě prohlíželo si tyto „pány“, jež větším
dílem vidělo pouze z dálky a zběžně.

Když kněz zazpíval „Se svatými odpo-
činutí“, na Annu Pavlovnu přišly mdloby.

Rychle ji zachytili a posadivše do křesla,
máchali na ni šátky a třeli spánky kolínskou
vodou.

Anna Pavlovna vůbec byla ráda, přišly-li
na ni mdloby. Líbilo se jí, když ji slabou a pa-
dající chytali do náručí, třeli ji, máchali na ni
a vůbec šukali kolem ni. A vždy, jakmile cítila
nejslabší závrať, s rozkoší zavírala oči a s potě-
šením dávala svým nohám klesati.

„Ubohá tvá maman!“ řekla Ljalji jedna
z jejích přítelkyň, stojící vedle ní. „Jak je dobrá
a jak trpí!“

A obrátivši se k sousedce s druhé strany, řekla
s opovržlivým posměškem:

„Je to až protivno! — Nu, co se tak pitvoří!
Vždyť všichni vědí, že poměr mezi nimi byl
odporný.“

Sousedka ticho se zasmála, a aby skryla
úsmev, poznamenala se zbožným křížem.

„Ano . . .“ řekla, „přece však všecko je velice milé — i pokrov, i rakev, i květin je tolik! Všecko je tuze, tuze slušné . . . To je rozhodně milé s její strany; přece jí jen politovali . . .“

„Víte, já mám ráda pohřeb na způsob tohoto . . .“ dodala po chvíli. „Víte tak, aby ovšem nebylo zármutku, velkého utrpení — tehdy by to bylo těžké. Ale tak, aby jako tuhle bylo všecko slušné, krásné a nikdo tuze tím netrpěl . . . Tehdy je to tuze zajímavé . . . A mimo to je přece jen mladá . . . to je ještě zajímavější . . . Byla prý zamilována do tohoto nezpůsobného Paula . . .“

Ale panichida byla u konce . . . Všichni začali mluvit a hnuli se líbat nebožku.

I mužští, i ženské vystupovali na katafalk, žehnali se, zvědavě nahlídali na okamžik ve tvář nebožčinu, již většina viděla div že ne po prvé, a s jakousi na polo zbožnou, na polo kyselou opatrností líbali její ruku.

Anna Pavlovna prosila hosti, by zůstali na šálek čaje, a v saloně shromáždila se velká společnost. Všichni živě mluvili, žertovali, smáli se a vypravovali si navzájem poslední městské novinky.

V sále zůstal pouze odříkávač žalmů, jehož jednotvárný hlas, přehlušovaný hovorem salonu, chvílemi prodíral se jako jakási nepřijemná dissonance, i Agafja Petrovna, jež tam zhášela svíce.

„Ne,“ pravila Ljalja své přítelkyni, „rozhodně uznávám, že dnes je nejzdařilejší den v životě Sašině. Všichni jí přinášejí květiny, líbají ručky, zajímají se o ni, mluví o ní. Ano, prosím vás, Saša za celý život neviděla tolik pozornosti, co za jediný dnešní den.“

„Pravá oslavovatelka jmenin!“ řekl s veselým posměškem jeden z Ljaljačiných ctitelů, mladý gardový důstojník, kamarád Paulův z pluku.

„To je to, to je to, — právě olavovatelka jmenin,“ zvolala se smíchem. Ljalja. „Musím vám dáti hřivenník *) za vtip.“

Všichni se dali do smíchu a uznali, že je to skutečně velice milé a vtipné.

V saloně pozdvihl se ještě větší hluk a oživení. Smáli se a žertovali, tak že ani hlas odříkávače žalmů již se sem neprodíral.

Když konečně začali se rozjížděti, mnozí ještě jednou zašli podívat se a rozloučiti se s „oslavovatelkou jmenin“, která náhle tak neočekávaně a pozdě pro sebe ukázala se na okamžik hrdinkou.

Nazejtří „oslavovatelku jmenin“ pochovali. K pohřbu opět sjelo se mnoho hostů a za rakví jelo několik kočárů.

Všichni uznávali, že všechno bylo bezúhonné, slušné, vyčítati rozhodně nebylo by co: i ti

*) desítkopějková mince.

Baklaševovi jsou takoví milí, i sama Anna Pavlovna je taková upřímná, taková láskyplná . . . Hlavně však: „Opravdu, bylo tam tuze veselo!“ jãk neočekávaně vyjádřila se jedna dáma.

Když rakev už v kostele přikrývali víkem ověšeným věnci, na ubohou Annu Pavlovnu opět přišel hysterický záchvat, i štkala po celou dobu, co nesli rakev ke hrobu, ba i pokud ji zasypávali.

Když rakev, již tak zaházeli zemí, že zmizel poslední roh bílého, brokátém pokrytého víka, všichni začali se rozjížděti.

Anna Pavlovna zase všem děkovala a zase všichni ji těšili a radili jí, by se šetřila a tuze se nerozčilovala.

„Ne,“ pravila se vzdechem, „nyní již se tak brzy nevzpamatuj! . . . A také mám čas . . . čas, bych také já položila se tam vedle ní . . .“

A Anna Pavlovna cítila se takovou nešťastnou a nemocnou, že se bála, aby skutečně nemusila tam ulehnouti.

Ale upokojovali ji, ba i domlouvali jí za taková slova.

„Je-li možno mluvití takové věci! — Nedejte mamince teskniti,“ říkali Ljalji, „odvezte ji odtud co nejdříve, sice nadobro se rozladí.“

Anna Pavlovna chtěla zůstatí, až hrob úplně zakopou, ale Ljalja pobízela k odjezdu. Musila učiniti ještě mnoho nákupů.

„Nuže, hle, pohřbili jsme ji!“ řekla napolo se zármutkem, napolo s ulehčením Anna Pavlovna, sedajíc do kočáru.

„Jeď rychle na bazar!“ zvolala Ljaljačka na kočí.

Anna Pavlovna vzpomínala, že si musí rovněž vybratí něco tmavého na domácí smuteční plášť: měla samé světlé.

„Ano, kdo nám bude nyní šíti?“ promluvila se smutným vzděchem.

„Ach, to je hrozně nepříjemno! — Já již za tu dobu pohádala jsem se s dvěma švadlenami!“ zlostně zvolala Ljalja.

I přijely ke skládu . . . — — — — —

Zatím pak na hřbitově na rychlo dokončovali osamělý čerstvý hrob.

—————

OBSAH.

	Str.
Úvodem	3
Babiččina vnučka	7
Prostí	117
Oslavovatelka jmenin	167
